MC
242.951

KOVÁCS ISTVÁN

•

A LÉT VONALKÓD-FÉNYEI

EGYBEGYŰJTÖTT VERSEK

MAGYAR
NAPLÓ

KOVÁCS ISTVÁN
A LÉT VONALKÓD-FÉNYEI
EGYBEGYŰJTÖTT VERSEK

RÁDIUSZ KÖNYVEK

11

Sorozatszerkesztő
Jánosi Zoltán

A sorozat arculatának tervezője
Árkossy István

KOVÁCS
ISTVÁN

•

A LÉT VONALKÓD-FÉNYEI

EGYBEGYŰJTÖTT VERSEK

MAGYAR
NAPLÓ
Írott Szó Alapítvány
BUDAPEST
2020

A kötet megjelenését támogatta

Szerkesztette és a szöveget gondozta
Zsille Gábor

© KOVÁCS ISTVÁN, 2020
© MAGYAR NAPLÓ, 2020
© ÍROTT SZÓ ALAPÍTVÁNY, 2020

ISSN 2677-1039
ISBN 978-615-5195-70-9

MC 242.951

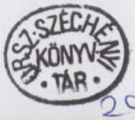

2021

MONTAIGNE TORONYSZOBÁJÁBAN

A függönyt hiába húzom el…:
mögötte elhúzhatatlan égbolt –
nekicsapódott lelkek,
Szent Bertalan-felhők,
s a megkésett angyal
halálfejes szárnyalása…

(Örök éjféli festmény a mennybemenetelről.)

Sötétségünk tiszta részére írok.
Megkísérlem
olvashatón…

HAVON FORGÓ ÉG

(1973)

AZ ÚT

AZ ÚT egymáshoz illesztett kőemelvényein
szaval a szél.
A kilométerkő mellén
fekete szalag.
Ha zárt ajtók és ablakok mögött
csöndporos folyosón elalszunk,
megkövezhetik futó álmainkat…

Ki nem mondott szavunk
por és hamu.

A SZÉL SZÓKINCSE AZ ÚTON

KATONÁK

KÉT KÉP

1.

APÁM A FÖLDRE TAPADT JÉGVIRÁGNAK
egy fagypont alatti reggelen.
Ujjaimban, ha fázom,
az Ő emlékét melengetem.

2.

ANYÁM MA ÉJJEL IS SÍRT.
Az árnyak tárgyakká merevedtek.
Vérszínű vakolat szemerkélt.
A falak magukba zárva meneteltek.

HŐSI HALÁLT HALT

Megrozsdásodott Krisztusok lábainál
egyenruhás keresztek tisztelegnek
a jeltelen jelennek

DÁTUMOK NEVEK

A katonák esővert hangján
himnuszt éneklő kőtömeg is elcsendesedik
ahogy a dallamok sorra
a gyakorlóterek
tankcsapdáiba esnek
S te azt hiszed béke van
ha a repülők süvítő árnyékai alatt
hallgatagon izzó sírkövek
megigazítják fejükön az obsitkoszorút

HŐSI HALÁLT HALT

ANYÁM

ANYÁMNAK kék por kavarog szeméből,
a messzeséget nézi,
forgó küllők között is
kinyújtja karját.
Hajából üvegszálakat csiszol az idő.

Apám ujjai
vízmosások gyökérzetébe fagytak.
Fejed oda hajtsd, anyám.
Arcodra tavaszt simogatnak.
Ne sírj.
Könnyes úgyis a fű:
tavak szempillája.

A temetőben tüzet fognak a fák,
s a szél besatírozza az eget
egy szenes gallyal.
Fölvérzik a csigák talpa,
meghalnak,
mint a katonák.

Apám is odaporladt,
az esők ajkára mosták a Holdat.

KATONÁK

Fekete földön vöröslünk,
mint tüzeket tiltó táblán a betűk.
Függőhidak feszülnek közöttünk,
s a víztükörben széttöredezünk.

Elsüllyedünk,
mint a kilőtt hüvelyként villanó napok,
s piros források robbannak bennünk,
ha megérintjük az iszapot.

Mellettünk ki lesz majd akkor...?
Hogy számonkérjük az éjszakát!

Az ifjúság álcaruhájában
hány évig
kísértjük még a halált?!

KATONÁK

(OLY NAPRENDSZERBEN...)

Oly naprendszerben élek, ahol
csak nyolc bolygó kering a pályán.
A szivárványtengelyű földgömböt szétlőtték
gyermekkorom szalmaszálán.

KINYÍLÓ EJTŐERNYŐK

EGYEDÜL

A krematórium-éjben ragyognak
a Nap kitépett aranyfogai.

És összehúzódnak a holtak
földben nyugvó szembogarai.

És fodrozódik körém a sötétség.
Már távol van és halkul a világ...

És mennem kell! A tűz-szavak
kihűltek már a számon.
A csillaghomlokú hegyet
térdem alatt találom.

Elindulok, mint kisgyerek...
...hetedhét határon.
Üres vászonként lebeg
holdudvarán az álom.

KINYÍLÓ EJTŐERNYŐK

Nem állok össze
egy egésszé
a darázsszemű világ alatt.

Mint űrben szétszórt mágnestűk a Földet,
körülveszem keringve önmagam.

Nézem,
mint húz kondenzcsíkot egy pók
fonalából a falakon.

Pitypang-ejtőernyők szállnak el előttem,
a földre érőket számolom.

És egyre távolodnak tőlem
a szerelmek,
szabadon,
mint a fák.

Belém égetik a világot
a vergődő aranykarikák.

MAGYARKÚT

Kiszáradt akác az alkonyatban
gyújt fáklyát
a szürkülő hegyeknek.

Kormolódó üveg az ég.
Az észrevétlen napfogyatkozás is
fáj a szemnek.

Ablakot nyitunk az éjszakának.
Testeden három árva csillag
melegít áradó világot
szívünknek,
csontjainknak.

ŐRZÖM A SZEMPILLÁK SZÁLLÓ V BETŰJÉT

Már nem érzem a nyár ütőerét.
A vízre hamut szór az ősz.
Karácsonyfánk a tűz,
nézem a falon lobogó fenyőt,
árnyadat,
a meg-meglebbenőt.

Napóra! Fordul az égtáj…
Délre esik a tél.
Észak felé a nyár.
Beüvegezi arcomat a szél,
fehér ábrákat karcol rá hajad:
jégvirágokat.

A SZÁLLÓ SZEMPILLÁK V BETŰJÉT ŐRZÖM

EGY SZERELEMHEZ

barlangok csöppenő kőhaján,
gyökérölelte föld falán,
aranyabroncsú árnyakon,
dérverte fenyőágakon,
körünk bezáró ívhegén,
és túl a Mindenség egén,
a Lét vonalkód-fényein,
hol ábránd és álom elmerül,
veled… és velem… de nem velünk…
vetetlen csönd a fekhelyünk

ŐRSÉGBEN

Figyeltelek,
mint őr a házfalat
s a póznák közt feszülő estét.
A csigaházba bújt szavak
távoli eső-arcodat
piciny szemükkel
megkeresték.

MEZTELENÜL

1.

Lángvert katona, meztelen nyár,
körülölelnek tűzfehéren.

Arcom vonala piros határ
tested áttetsző üvegében.

2.

A fölázott mozaik-időn
szétrepednek a szürke évek.

Emléked vízben vergődő bogár:
megfagyott dísze lesz a télnek.

AMÍG A HÓ ELOLVAD

Mert vacogás
a kerékkattogás
ha a mezőn
jégből építesz utat
és nem nőhet rajta fű
zúzmarás gyöngy a Nap

Zuhanó katonák alatt
csillagtérképet rombol az este
a csönd ejtőernyőin
hajnalig védik a Holdat
félig még hősök
félig már holtak

Poharad mögött
színpadi gyertya
de nem úgy gyöngyözik
benne a láng
mint kagylók
elhagyott szárnyai közt
süllyedő dáliák

Egyedül vagy
amíg a hó elolvad
s a hófogó sövény
a tél mögött kigyullad

Ablakra préselt ezüstpapír
tükrözi fémes arcod
mint víz a Holdat
az első sziklarajzot

HAVON FORGÓ ÉG

TEREMTÉS

A hatodik este
pogánykemence tüzébe
hajtja fejét az ember

Testét befedi lánggal
Homlokán porlad el a kő

Pilátus-kezek

Gyűrűkben szikkadó idő

TAVASZ

meggyorsul a víz sodrása
fát érez héjában a vessző
zöld sündisznó a búza bokra
kigyullad az aranyeső

ASZÁLY

Kőporfehéren izzik a bánya,
kőpor gyöngyözik a fű nyakán,
sziklákkal lélegzik a hegy,
a szellő szomjasan megáll.

Megrettennek,

életet könnyeznek a búzasorok.
Lángkarddal hízeleg a táj…
S fejetlenül földre zuhannak
a határvigyázó Szentjánosok.

ŐSZI ÁGAK

1.

Szél!
Simogasd meg a galagonyabokrot!
Kisnyulak piros szemét mereszti rád.
A kökényt,
ágakon fönnakadt pici földgömbünket
megcsípi a dér.

2.

A temetők
csontok csendjét aggatják a fákra.
Elhull a tűlevél is, a fenyők
ujjal mutatnak a világra.

3.

A didergő Napban farkasvakság lobog.
A telet lassan ránk erőszakolják.
Estére betemeti a hó
a hegygerincek égi grafikonját.

ÉVSZAKVÁLTOZÁSOK

Izzadt földön, mint iránytűk remegnek
az egymásra hajló elfáradt utak,
s míg a búza-nyárból a szemek elperegnek,
ősszé növesztik mágnes-árnyukat.

Miért mutat szerteszét irányuk?
Mit kötöznek az erővonalak?
Mért remegnek, mint elernyedő ágyúk,
az egymást taszító telek és nyarak?

Mint drótok tartják össze a cserépedény-Földet
a hosszúság- és szélességkörök,
s az egymáshoz szorított, összetört földrészek
résein a tél kihömpölyög…

Fagy-aknákat hengerget az árja
messze közelgő tavaszok elé…
Évszakok (az élet árapálya)
emelkednek múló évholdak felé.

Egymásra torlódott határok
robbannak szét, foltjain a Nap,
a szélbe ragadó égszívó hullámok,
ha letépi őket a sziklakarmú a part.
A végtelenig nőni vágyó számok,
a csatornák – vasrácsaik alatt,
az utakat dajkáló ismeretlen árkok,
ha elönti őket a kátrány és iszap.

És beszappanozzák a hegyi legelőt
a sűrű esővel mászó fellegek,
hogy áthúzzák a hegyen az időt
a percek,
az örökké forgó csöpp propellerek.

HAVON FORGÓ ÉG

Kövekre fagyott a hínár:
levágott, koszorús fejek.
Eldobott gyűrűk a tó jegében:
aranyló, rémült halszemek.

Csak egyensúlyom vesztem el…

Vár jeltelen homlokú apám.
Hogy könnyebben megtaláljam,
tüzet gyújt a zubbonyában.

Csak egyensúlyom vesztem el,
ha egyszer partot érek,
szememben hordom halálát
a havon forgó égnek.

ALKONYODIK

Szürke ágakon didergő
szemhatár vöröslik –
a Föld hegy-fogazatára húzott
nyugalom-korona.
Közelünkben
kristálytüdejű bányák
meddőhányóira ömlik,
mit nem érhettünk el soha.

...alkonyodik,

de bennünk már nyugtalan roskad az éj,
gondtüskés felhőborona,
szaggatja fel a holdudvar havát,
ahová bevonul
a lehajtott fényű csillagok sora.

FELTÁMADÁS

Nem őriz Téged
tizenkét apostol
Van aki fél
van aki harminc pénzt kapott

A katona
fegyverét
páncélját nyújtja feléd
Öltsd magadra
hogy fölizzon
bordáid közt a lándzsa
Hajnali város
Hasadt falak
Tömjén-nehéz a pára
Üres kereszten
N.É.G.Y.
b
e
t
ű

VASKÖNNYEK

TEMETHETED-E

Ha a felhők kiszáradt szivacsként
homokhegyekhez érnek

Ha ajkakat húz víz alá
az elmerülő ének

Ha térképek piros pontjai
jelölik csak a népet

És golyóálló üvegszemként
forog Földünk a fényben

Temetheted-e vérző arcod
a bodzák tenyerébe

VASKÖNNYEK

Szervátiusz Tibor szobrai

El kell mennem
Dózsa abroncskoronája előtt,
a kereszt nélkül haldokló
krisztusi csontváz
átszögelt karja alatt,
hol Petőfi szív-arca lüktet.

Vaskönnyekkel összeforrasztott
tenyér-forró rácsok
jelentenek Neked
négyzetméternyi szabadságot.
A rácsokon túl arcok,
ezer halotti maszk,
ütőerekkel összevarrt sebek,
hangszálakként remegő hajak.
Itt megolvad
hazug ívlámpák állkapcsában az élet.
Csak bennetek lehet szabad.

El kell mennem
Dózsa abroncskoronája előtt,
a kereszt nélkül haldokló
krisztusi csontváz
átszögelt karja alatt.

Itt Petőfi szív-arca lüktet.
A fény lobogósodik
fásult szemünkben is.
És mint a csillagok,
égbe gyökereznek a szavak.

1967

SEGESVÁRI ÉJSZAKA

A békanyálon kinyíltak a sapkarózsák.
Letépték őket emlékül
a halott katonák.
És a Hold fénykartács-záporában
elúsztak sorjában
haza.

Égbolt-álcázta röppentyűállványról
kilőttek egy csillag-töltetű rakétát
augusztus első percei.

Az úton lándzsás lovasok vágtattak.
Zászlókat és győzelmi jelentést vittek
a határon túlra.

A doni kozákok
elesett tábornokuk előtt tisztelegtek.

Arrébb,
a városnak csapódó síkon,
mint óriási,
megtébolyodott
szentjánosbogarak
ragyogtak
a sírások fáklyái.

(A hadsereg északi szárnya
talán már elérte a Tiszát,
ahonnan földnek szegezett szuronnyal
elvonultak
a mártír-hadsereg
tavasz-felejtő katonái.)

Mondják,
valaki egy mezítlábas honvédet látott,
aki baljával elfedte a halál kitüntetését.

Jegenyelángokat lövellt köré
a léten túli zöld csönd.
Szószirom-pernyéket hullatott a csipkebokor.

VILÁGOS, 1849

Csend van.

Itt-ott
a pernyét
s az eltévedt
éjjeli lepkét
magasba vágja
az őrtűz
erőre kapott lángja.
A venyige serceg,
sír,
mintha jövője fájna.

Újra sötét a csend.

A ló álmában felhorkan,
a nád gyanúsan zizeg,
tó tükre csobban,
gyűrűivel remeg.

Micsoda nyugalom van.

Hallod?
Harang sír
egy távoli város
beomlott templomából.
Hangja megrezzen szemedben
az idegen határon.
Testvére itt áll.
Ágyúba öntve vádol…

De nem hallja őket
se London,
se Konstantinápoly.

A LÉGIÓ

Andrzej Wajdának

Milyen messze van Lengyelország.
Halott, mint ez a város;
kővirágos árkádokra
akasztottuk a szabadságot.

Saragossa!
Anyám fekete kendője
lebeg fölötted.
Betakar minket.
Ki látja rajta
csillag-vércseppjeinket?

Forog,
forog velem az óra,
csontom világít,
izzik a számlap,
szememre fordul mutatója,
rugók feszítik szét a számat.

Vörös homokot hord rám a szél.
A légió fölöttem elvonul.
Bajtársaim! Térjetek vissza!
Széttört kardunk a Visztulába hullt.

1968. augusztus

AVAR-INDULÓ

Utassy Józsefnek

Gyújts tüzet, és nézz a lángba.
Alkonyatot lát a jós:
tenyerében alföldet tart,
hunyt szemében két folyót.

A fegyvernyugvás elmarad,
kardot nem teszünk oltárkőre,
nem gyűjtünk bogárszárnyakat
orvosságnak e földre.

Vértjeinket eldobjuk –
ne óvjon többé semmi.
Fuvass rohamot! Indulunk
magunkat eltemetni.

Forgácsai a szétrobbant időnek,
gerendák, gerincek, szavak,
kopják vasán lobogó eskü,
kardmarkolatra hűlt életvonalak.

Madarasi Hargita, 1968. július 31.

ROBESPIERRE

A szomjas fémlap ismét az égbe szökken.
Rajtam a sor – hát indulok.
Ellenem fordult eszmében élek.
Három szaváért meghalok.

SZENT JÁNOS-KATEDRÁLIS, 1944

„Miként egyre több kátrányos forgács ha ég,
körötted zsarátnok-rongyok kavarognak.
Te lángolsz, s nem tudod, szabad lehetsz-e még,
s tiéd-e az, mit birtokodnak mondhatsz."
(Cyprian Kamil Norwid: A színfalak mögött*)*

Feszületre szenesedik a város
az óra mutatója alatt.
Meg-megcsuklik a templomon a láng,
a bombatölcsérből víz fakad.

A kereszthajó: senkiföldje.
Géppuska szól a karzaton.
Nem tud felállni Krisztus a kereszttel
a stációkként leomló falon.
Pokloknak száll alá.
Töviskoszorúját tűzbe veti…
A Szent szobra a mélybe fordul,
elejti az égő Bibliát.

A főoltár előtt sebesültek…
Elvéreznek a tarkón lőtt Igék.
Sóbálvánnyá mered az Isten:
csatornalejárat az Ég.

BUDAPEST

a kiégett napok
sötét
testetlen halottak
tátongtak a házak
koporsófalán

a sír-sorok
mint gyeptégla-sikátorok
szeletelték fel a parkokat
s a parkok a várost

egy ember sírt

könyörtelen szelek
tépték a terek
fű-haját

vér-kérgű fák
várták
a lombtalan tél
havát
ködét

s voltak gyökerek
kik fölszívták
az eltemetettek
átfázott csöndjét

1966 októbere

ÜNNEP

Házszámtarkójú kapu. Zseblámpafény.
Hosszú sorozatot szór a csengő.
A szekrény gyomrába taposnak.
Fal felé fordulnak a szobrok.

Aztán eljön az ünnep.
A statárium tűzijátékot ragyog az égre.
Egy lökhajtásos nyakunkra csavarja
szerpentinszalagját.

SÍRVERS KRZYSZTOF KAMIL BACZYŃSKINAK

Kosarat tett fejünk alá a történelem,
fölénk e kor vastapintatú álmát.
Egy mozdulattal kivívtuk így
az öngyilkosok szabadságát.

Páncélöklünk a csönd.

Az alkony izzó csilléi – koporsók.
Elégett holttesteinken mész a felhő.

Mozdulatlan beborítjuk a várost.
Emlékoszlop remeg fölöttünk:
felkiáltójel,
kiáltó jelen.

PETŐFI-
t
ö
r
e
d
é
k

Emlékművedről a kősas fölszáll.
Építi zörgő koszorúkból fészkét.
Jeltelenséged mutassa
mindnyájunk végső menedékét.

PETŐFI

kezek kék erdeje
szívére ne csavarjon indigót
napfoltos ködökre foszfort ne szórjon
csontfűrészek közé
ne süllyesszen hangjegyes koporsót
jeltelen sírjában nem fog a halott énekelni
berobbant hangfalakon nem kelhet át
ne várjátok
a lándzsával egyensúlyozót

a sátorponyvát csavarjuk össze
dobjuk vánkosul
az álmatlan júliusnak

közös sírfeliratunk
a Halotti Beszéd első mondata

Őbenne az utolsót keressük

KOLOZSVÁRI KRISZTUS

Szervátiusz Tibor műtermében

Spartacus katonáit keresztre feszítették a rómaiak. Nyomon követve küzdelmüket, haláluk elképzelése megrendítőbb volt, mint a templomi arcú Krisztusok látványa. A szenvedés és a szelídség együttes jelenléte, melynek kettősségéből mindig az utóbbi az uralkodó, valahogy a beletörődést és a megalkuvást jelenti nekem. De láttam egy Krisztust, aki az emberek védelmében fellázadt az Isten ellen. Láttam Krisztust, aki nem engedte keresztre feszíteni magát, és nem engedte, hogy föltámasszák. Mindig ez a két méter magas szürke csontváz zuhan felém, hogy kitárt karjaival és a hatalmas szögekre görbülő ujjakkal magához emeljen. Láttam a pillanatot, amikor Krisztust keresztfára emelték, de még sem keze, se gerince nem érintette azt. A föltámadás pillanatát láttam; Krisztus keze és gerince már szabad volt. A halál s az élet érintkezésének görcsös vonalát hordom magamban, amit a szobor torz fémkoronája belém hasított. A hegyek közé zárt tó jéglencséjén az elsüllyedt ember ezerszeres nagyításban látja a havasokat is. A bércek között már a felhők is hóhegyeknek tűnnek, s a fordított kúp belső csúcspontjában már csak e Fémkrisztushoz menekülhet az ember. De eljutsz-e a bordák labirintusán a szívig? Nem kell kard és nem kell fonál... Elég, ha e föld s e nép canossa-köpenye megérint. Ha ezt nem érzed, zajtalan kihullsz az izzó fémek közül, és nézheted tovább, mint valami idegenforgalmi nevezetességet.

1968

AZ IDŐ SÚLYA

Súlyosak
az anyanyelven szóló sírkövek,
ha rájuk omlik a nyelvi Bábel.

Súlyosak
az erődtemplomok ledöntött falai
s a kifordult szőlőtövek.

Súlyos az idő,
mely elszenesedett lándzsák közt
sodorna minket,
ha a szétdúlt őrhelyeken
nem fújna fagyosan a szél.

Nagyenyed, 1969

ÁGYÚÖNTŐK FÖLDJE

„Körülállják, nézik, nézik,
ezer éve, ezer évig,
mesemondók, ágyúöntők,
világjárók és fadöntők."
(Farkas Árpád)

Hegyek gőzölögnek,
kisült kenyerei
a földnek.
Héjukra fenyőket
hintett a szél
s legelőket.

Hold parázslik
a lármafától
forró hegytetőn.
Riadt patakok
zuhannak
a völgybe.
Az ember meghal,
ha elmenekül:
szemébe
égő gyanta csöppen,
arcát
a vízre hajtja,
öklét
borvízrozsdás kövekbe csapja,
s eltűnik
egy forrásnak kivájt
fatörzsben.

Éjfélkor
fölszáll a hamu
az esztenák előtti tűzhelyekről…
Bálványfaragó ősök
járják a mezőt…
ÓVJA ÉLETED A FÖLD!
ÓVJA ÉLETED A VÍZ!
ÓVJA ÉLETED A NAP!
Dózsa szeme
az égre dőlt kapuk
léc-szempillái alatt.

Itt születnek a balladák,
hősök,
akik országrontó seregek elé
döfik kardjukat.
A hitet megőrzők,
ha ágyúba öntik is
harangjukat.
Mert szent ez a föld,
a folyó,
hegyek ölébe ejtett glóriában
a tó,
templom falán a Király
s a nép,
az örökzöldnyelvű,
életadó.

SZÉKI ÉNEK

Az utolsó tatár
betörés emlékére

Esőt lélegző erdőket
megsebez egy barna bánya.
Távol hegyek hullámain
fölbukkan a Hold, a bárka.

Ezüstdoboz fönn a templom,
kékmellényű hívek benne,
piros virággal mutatja
mindegyik, hogy merre menne.

A holtak is lenn a hídnál
arcukat a fűbe törlik,
kezük már a felhőkhöz ér,
tenyerük esővel töltik.

Megolvad az aranykehely,
mire kialszik a máglya.
Foglyaikkal a tatárok
elindulnak Moldovába.

Esőt lélegző erdőket
megsebez egy barna bánya.
Fekete lesz minden este,
mint az asszonyok ruhája.

SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

KOPJAFÁK

A galambdúcos kapuk megfeketednek,
olvashatatlan lesz rajtuk az írás,
de ha kitapintják, éget,
mint az őszi erdők zászlói alatt
Petőfi sírja.

Holtak földből kifehérlő
csontöklei a házak,
s a templomtorony
micsoda kardmarkolat,
hogy pengéjére rozsdásodik hazám?!

Elesett katonák sisakjai a völgyek,
a vízzel félig megteltek, tavak,
a kimeredt fenyők:
egy fuldokló föld hajszálai.

Tűzremegéssel haldoklik
az utak keresztjére feszített ember.

Új emlékművek keletkeznek.

Mert sírba csavarozzák itt
az élőket is
az égbe növekvő kopjafák.

TAMÁSI ÁRON

zuhanni készülő madár

csőrében fekete gyöngy
szivárvány a szárnya
eső előtti ég
eső utáni föld
a kalitkája

szállj tovább

harangszóra
sírodhoz ér
a templomnapóra
árnya

szállj tovább
zuhanni készülő madár

fekete ösvény
vezet
keresztfáról
a cserefára

szállj tovább
zuhanni készülő madár

apák sírkövei közt
hol aranyoltár a Nap
házakba folynak
a vizes esték
galambdúcokba dől
a fagy

szállj tovább
zuhanni készülő madár

hegyek hidegén túl
a nyárba

szállj tovább

az embercsillagok
földi otthonába

CSÁNGÓK

Domokos Pál Péternek

Tömjénfüstben ködlik a szószék
s a kétágú fekete gyertya.
Nyelvünk huszita máglya –
ég.

Venyigék között a kelyhet
ki felé emeled, te pap?
Elaltattad már rég az Istent!
Szemére tetted ostyáidat.

Júdáspénz lett a lelkünk.
Zörgesd, zörgesd csak perselyed.
Támaszd sírkővel kapuinkat…
És jelszót is rá: szeretet.

Harangok hazátlan hangja
a száműzöttet befogadja.

A vízesés sziklái alatt
pogánybibliát fordítanak.

Emelj a napnak házat.
Cserepezd be az éjszakánkat.

Háromszögbe zárt szemünk:
sorsátkozó címerünk.

1970

IDEGENBEN

SZENTESTE, 1970

Hófödte hegység,
uszonya földnek, télnek,
ködmorzsoló fény,
a kirakatban kések.

Elhagyott varjú-
széndarabok a parkban,
s királyi szobrok
barbár hóalakban.

A századvég porlad
e csontcsiszoló szélben,
címerek kőkeresztjein
s karácsonyfán – a téren.

Én Széchenyit látom,
gyertyát gyújtunk,
a lángja
ujjnyi Magyarország
a Pfeilgasse 3/a-ban.

BÉCS

Mariahilferstrasse

A szél függőágya leng,
rákapaszkodik az este,
koronát csúsztat a reklám
a hajlongó fejekre.

Prater

Hány Óriáskerék:
gondolat-malom kattog,
új városrészek,
ördöngös örömparkok.

Stephansdom

Történelmi iránytű,
Stephansdom forgó árnya.
Megszédült kriptákban
hadvezéri párna.

Kunsthistorisches Museum

Paraszt-Krisztusok lépnek,
tornyok és Messiások,
mezők, tengerek égnek,
Földet forgat az átok.

Hofburg

Fegyvertárban a Jó Király,
s kinek kalapja Szellem,
lassan átcsoszog
a sötét Könyvtártermen.

ERETNEK-ÚJÉV

Giordano Bruno emlékére

Az ítélet rőzsevárát
körülállják
a csönd poroszlói

mert aki Istenre vigyáz
börtönnek érzi a templomot
fölgyújtja szobrait
kormos vitrázson át
nézi a fogyó Napot

csillag perzseli tenyerét
lélegzetébe kap a máglya
megszenesedik az ember:
a fény a múmiája

A HALÁL AJKAIN

Nagy Lászlónak

Iránytűd árnyék nélküli kő.
A barlangtüzek kialszanak.
Hamuba rajzolt halak
úsznak a cseppkő-biblián át.
Árnyék nélküli kő a Nap:
agyagtáblák jelfókuszain
fölgyújtja Bábel toronybárját.

Népek anyanyelv-vonalzója,
szerkeszthető mondatok.
Ajkunkra omlik a homok-bója,
koralltüdőnkön dér vacog.

Süllyedő hangod jéghegyet,
napfénytemetőt hasít.
Csillagostyák és tengerek,
lüktet az éj halántéka,
a Tejút pengéje vakít.
Reszelő agyú szellemek
bevérzik nyelvünk határait.

Eső és csigalépcső-lárma,
a síkos égre só zuhog.
Az idő rozsdálló vizén
elmerül halál-pontonod.

1970

MENNYBEMENETEL

Festményvázlat – Megyik Jánosnak

tető-temetők
kéménykeresztek
kilincs az égen
kulcsot kerestek

sirályetető
erőmű-szárnyak
álarcos varjak
tengerre szállnak

piros eső hull
kígyó-szemcseppek
temetőtetők
kéményszerelmek

arcod az égen
hatnapos serleg
sirálytemető
emberkeresztek

SZMOG

Koromdöglegyek szállnak
tüdőre, hangra, hóra.
Tetőbarázdák vetése
kúszik a záporokra.

Feketednek a tengerek
s földgömbön a számok.
„Mentsétek meg a jéghegyet!"
…a Titanic kiáltoz.

Szenteken gázmaszk-glória –
ördögventillátor.
Korombiztos óra
a zörgő szemhatáron…

BETEGÁGYBÓL

Milyen régóta látom már
ablak-televíziómban
a külvilág szünetjelét.

LÁZ-MONDÓKA

iszapfürdő törekpárna
függöny mögött bányászlámpa
elviszi a vízesés
habja kulcsom karikája
falinaptáron a tél
betűhangyabolyba lép

mellkasomon égő mályva
kökénybokor deres ága
teniszháló viaszég
tükröm tükröm ezüstpára
fűtőtesten egy cserép
üvegnéma hóesés

ERŐEGYENSÚLY

kicsíráztak a pincék
a vitorlás csapdát állított a Napnak
burgonyák szövetségese lett
a SZÉLCSEND

SZERELMES VERS

Nem tudom
a születéssel kezdődik-e
az igen
vagy a halállal

Tagadószó
a tenger

A SÍRÓ MASZK

Íme a síró maszk s a szemcseppentő zöld üveg. Ott áll a kitört ablakok között, mint hangyák temploma. HŰVÖS HELYEN TARTANDÓ! Szaruhártyám megfehéredett és száraz, mint az ostya. A szénmezőn hóesés foszforeszkál. Az éjszaka monoklija kitömött emberek mellére zuhan. Lábnyomok szaggatott köre. Művirágok, műlábak, műszívek.

A szerelem anatómiája: „ELMAGYARÁZOM NEKED A TÜDŐT." Bordáim bordáknak érzik ujjaid. A szekrényen művirágok. Fölötte síró maszk. „ELMAGYARÁZOM NEKED A TÜDŐT." Homlokomra az ötvös rézanyajegyet éget, mely átszakítja a csontot. Nem mozdulhatok. Agyamban könnycsepp vándorol. „ELMAGYARÁZOM NEKED..." A síró maszkot zuhanó emlékek kalapálják. Nyelvünkön fémszemöldöke, rian a fogzománc, s a szó rozsdásan hólyagzik szánkon.

Kié az arc? Az ötvös arca? Kezét mankók szögezik földbe, s anyanyelvén műlábak csikorognak. „ELMAGYARÁZOM..." Fölöttem síró maszk. Szürkén kitömött emberek között az arcom. Mellemen a Hold cserépdarabjai.

„ELMA..." Esik az eső. Emléked műtőlámpákra csorog, és soha meg nem alvad. Fényében az ég metszete. Hunyorgó foltok. Az ötvös arcomra teszi a maszkot... „EL..." ...s homlokomra ostyát helyez. Kezemben fekete kréta.

LEVÉLPAPÍR

Ircinek

nem szeretem a hideget
nem szeretem a Fehér-tengert
nevében szétömlött a tej
nevében a tél levélpapírja
minden hullám fölé
borítékokból építek tetőt
naplemente-csapdát
vöröslik
A CÍMZETT ISMERETLEN
tintahalak tátognak
fehér ereszek között
homorú itatós az ég
átbukdácsolok a tengeren
tengernyi télen
léghajó száll
egy bélyegen
kulcslyuk alakú ablak
levélpapirosba csomagolt hegyek
lebegnek
a tavak mérleglapján
bélyegzők
fekete délkörein
elmosódnak
népek
és
hazák
postaláda a menedékházon
postaláda a Weissgerberländén
postaláda az elmerült hajón
123-as postaláda

TENGERÉSZ

Utóvers Döbrentei Kornél könyvéhez

Halálbordázó zárójelek
Piros kopoltyún
zsilettpengék
Vizek szétmetszett áramában
zátonyos lesz az elmerült ég

Billen az ólomtalpú zsák
Zuhanunk halott-fegyelemmel

Csontunkról
leválik a mozdulat
mint parti szikláról a tenger

Szemünkről repülőhalak
lopják a pénzt
sellőnek
kikötőölű lányokat

(„Kezdetben vala az Ige…)

Combjuk között a félelem
préselt virágokat
szerelmen túli körmenetre

Állványozz éjszakát föléjük
ezeregy mese csöndje

Fűmagot szóró
sirály szállong
Tornyok elsüllyedt ablakába visszük
a *túl*világot

A KRÓNIKÁS KARÁCSONYA

Anonymus emlékének

Meghalhatnék
a Kezdetek virágai fölött

sziklaréseket hidalnak át a patkók
betűk pirulnak sisakrostélyokon
illatos mandularoncs
a karácsonyi táj
a pogány lovasoknak fátlanul fehér dombok
felhők jégszelleme a tóban
díszes jeleket hullató Világfák
kardhegyen megfagyott Világtájak
eltévedt honfoglalók
vágtatnak
az éjszaka lékjei felé
a levegő tépésein
átüt a Hold
átüt a vasárnap estén
a szombat estén

az esztendő
visszhangrozsdás
akár a szakadék

ÖRDÖGLAKAT

(1982)

ÁLOM A KÖLTÉSZETRŐL

Repülőhalak bombázzák a tengert
A felhőkből esőt szaggat
tátogó szájuk
Az égitestek fényét elnyelik

Csak az elsüllyedtek
elfűrészeltek koponyája
lüktet a víz fölött

Habos bójákat
lázít az alkonyat

Meszes tüdőüregekben a szem
gyulladt a vértelen levegőtől

Csak a fuldoklók látnak élesen
Én nem mondhatom
ne lélegezz

A csönd kockáiban
üveges szemű örvény

Három halálszínű hatos

Tiszta pohár
az összeforrt tenyér

Csak ennyit tudok

semmit a láthatárról

VIZEK, VONALAK

JANUÁR

Tetőfedők

Kátrányos hordó a háztetőn:
egyszerre kémény és kazán.
Izzanak hópelyhek, fahasábok.
Havon sikló hajó a ház.

A délutánba roskadt estnek
két ember szőnyeget terít,
fekete szőnyeget a hónak,
hogy elnyelje majd lépéseit
a Holdkórosnak.

Tüzet lapátol egyikük,
tüzet egy nagy, sötét kazánba...
A ló sörénye föllobog,
a vágtát várva
dobrokol...
Gazdája vállán sítalp –
pallos.

ÉJSZAKA

A naplemente föltámasztja az árnyékokat,
polipvérüket megszenteli.
Kiszabadulnak az imbolygó csápok,
és észrevétlen összeforradnak,
eggyé lesznek,
mint tömegsírban az ember.
Az éjszaka ránk tapad,
ránk az utcasarok-éj,
a telhetetlen asszony:
a barna LANUIT,
a vörös DIENACHT
és NOC, a szőke.

És szemünk a fények
szivárványló szemcséin át
a város alvatlan vérében hunyorog.
Nézzük önmagunkat –
fölcsillagozva tapadókorongok sebhelyeivel.
Arcunk lenyomata az éjszakában:
színházi maszkunk,
álarcunk halotti maszkja.
Kitölthető ködděl,
álommal,
tetszhalál-lebegéssel.

Reggel ismét elhisszük,
hogy az ember halhatatlan.

MEGÉRHETETLEN

Földgömb:
parókatartó.
Parókatartó
a földöntúliság elosztóirodáján,
ahol nyugdíjas őrangyalok robotolnak…
s látják,
hogy csak a megtébolyodott békacombok
s az idegsokkos folyók rángásától
lökődik körbe-körbe.
(Mintha reklámbolygója lenne
a kozmosz-kirakatnak.)

Országok:
Isten Ádám-skalpjai
– miket szemétkosárba vetne már a Jó Szűcs –
földrészekké összeférvelve,
gennytermő fonállal.

Ember:
behálózott nyuszi,
vergődő gladiátor-múmia
(a kard
mint „önmaga" hüvelykujja
nekiszegezve).

Feje alatt pajzs,
kiselejtezett glória:
telehold a küzdőtér homokján –
összetapodva.

Rezzenetlen ölel a cirkusz...
A szemgödrök –
fészkei törtető darazsaknak.
Bezsong az éleslátás.
Fodrászvilágverseny:
az égnek meredező hajszálak
örökös naplementében pörkölődnek.
Bűzétől felfordul a gyomor,
a tüdő tűpárnalebenyei szétfeslenek...

Mondanád:

szívd tele véred
fenyőezüsttel,
férfias téllel,
tenyérben remegő napsugárral.
Leheletedtől
kristályosodjék a hamu:
fogantatásunk...

Mondanád.

De megérhetetlen holnap születünk.
És egyre holnap.

VIZEK, VONALAK EMLÉKMŰVE

Villog,
tető-háromszögek között villog
a tenger lándzsahegye,
az égig érő vízből kihasított tér:
Püthagorasz és Arkhimédesz
emlékmű-metszete.

Befogóiban
hűlő napok,
mélységet életvonalazó kábelek,
a nyugvó csönd hullafoltjai
– (a tüzérségi távcső nagyításán túl
fejkendőlebbenés a hullám) –,
egy gejzír habzó pálmafája,
mely az álom
halfejű hónapjából szökkent
(az összemelegedő világ jelképe
a lelőtt agyaggalamb helyett).

De félre
a fejcsóváló ábránddal,
melynek acélborostái
tönkreteszik a távcső célkeresztjét,
megvakítják
a körökre vadászó harcost,
s az elgázolt sünkutyát
életre csiklandozzák…

Ideje lenne
megborotválkozni,
s ha mást nem is:
eszmélet(lenség)ünk
első két tételét
ideje lenne
meg-sejteni.

RÓZSÁK SZÍNEVÁLTOZÁSA

a canossát-jártak
hamu-hajába rózsát,
illatparazsat:
hamvadó üstökösök
tántorognak a földön
a rózsalovag-indulók,
a sziromtépő vallomások
hibbant ütemére.

a rózsalovagok sírján
páncél-vedlette gránit nyugalma
nem biztos,
hogy a léleké.

a gyilokvetőn ostyafedlap,
benne az Isten vére lüktet,
felmutogatják
s a térdet hajtó
arctalan zuhan –
sikolya pirossá dagad:
nyíló rózsa.

nézd a mandulagyulladásos kémények lobát:
kis kéményseprők hajnala –
felnő az ember,
az emberiség:
gombjáért nyúl.

okosabb,
mint a festmény nemzetőre.
ő kardját szorítja csak.
szegény bolond:
szalagja pálinkáscímkéken vidul.

lesújtanak az árverő kalapácsok.

a licitektől riant levegőben
árnyékok merülnek el.

canossajárás előtti
és utáni árnyak –

fekete szirmok.

SZALONSZÍNEK ÉS -ÁLLATOK

A lilára ütött órák
vadvirága a vázán.

Íme, ezen a képen
hímzett az első mozdony,
hímzett ezüst a kürtje,
s hím ez a masiniszta.

Fagyöngy-babona-sárga
a sör, tea, s a pezsgő.

E szék oroszlánmancsa
merész, s lecsap a puncsra:
a sóvár lámpafényben
a rózsás lepkeszárnyak
szállnak,
a mennyezethez érnek,
a mennybe bábozódnak.

A lovagos zöld csempe
haragos és csorba.

„És meglebben a függöny!
Képzeld csak el, egy szúnyog
repült az ágyékára,
s csempült szegényke nyomban…"

Ürül az üvegágyú,
hevül az Árnyékcsászár.
Joker és piros kettes:
sóher a házigazda.

A zongora?
felhangolva?

Csapjon csak rá a csontra,
az elefántsírokra.

Tülkölve jön a csorda.

GODOT

Belép,
köhint,
és gnómul
lámpabúrákra tapad,
forog vele a világ,
a búrák merőkanalak.
Cintányéroz a szemhéj.
A csöndre kacsint.
Fülvédőjét félrecsapja,
s három ujjal
hangot sodorint.
Rágyújt.

(Az ostoros lárma alszik,
a pálca barkás,
karmesteri.
Hímzett a szemellenző.
Parókás ló ficánkol,
s fodros nyál csorog
az ingre.)

A tenyerébe hamuzik.

A motoros küldönc,
ki a táviratot hozta,
elviharzott.
Nagy újság van!,
mondta.
Végre,
mint várta,
meghívták ebédre!

Várt,
s őt nem várta senki.

Az ég pattanásai mind kifakadtak.

Menjenek a fenébe,
már megint becsaptak
a hülye senkik!

A CSÖND IDEJE

Leértékelten itt a tél

Fullaszt a drótra fűző „éljen!"

Megőszült források vizén
angyalhajat guzsalyoz az ág

Elfúj majd minden lobogót
e síroktól huzatos világ

Voltunk egyszer a bibliás
emberteremtő Ige

Üres szobák visszhangjain
csapódik torkomnak a szó

Egy kéz az ingemet kibontja
legyen hát zsoltáros a hó

Telő hiányodnak Holdja
felségjel lett az éjszakámon

Rád csukódik a tengerszem

Kontyod a szédült víz alatt

Bomlottan örvénylik az álom

ÖRDÖGLAKAT

TÉRKÉP

Mérhetetlen a történelmi idő. Mutatói – megannyi kard – a végtelent rohamozzék; elhúznak sorsok, események síkjai előtt, áthatolnak sorsokon, eseményeken. Keresztüldöfik a pilleembert; ragadják jövőnek nevezett múltba, múltnak álcázott jövőbe – elragadják a semmi üveglapjai alá.

Az öntudattalan seb, mint a sipoly, nyomtalan beheged, a genny fölszívódik a szívburokba és az agysejtekbe. Csak így őrölhetők aranyporrá a vérrögök, csak így tölthetők meg velük „világtörténelmi nagyságok" homokórái. A menekülők alól elfogy az út, huzatos árnyékot vet rájuk a barlangrajzokon évezredező csönd... A Holdra hat világrész, óriási katonai térkép feszül. Nyílhegyeibe akad az ember...

UTÓHANG EGY PRÓZAFORDÍTÁSHOZ

Az ezredest hiába vártam:
„Eltűnt. Még nyoma sem maradt."
Almaszőnyegen állt a templom,
két tornya közt a Hold: lakat.

Az almafákon túl kerítés,
madárijesztő-mente leng.
„Nincs kripta és nincs sírfelirat."
Az érkező vonat dereng.

S mint illenék, bibliásan
az Emberpár se lép elő.
„Nem volt halottunk a héten,
de holnap lesz keresztelő."

Az ezredest hiába vártam…
Majd gyalog indultam haza,
szótlan. És szállongani kezdett…,
s hullott a krónikák hava.

Kompina–Nieborów,
1976 decembere

AZ ISMERETLEN KATONÁK

Városok,
fényzsombékjai
a földre vert éjszakának.

Ezüstös jégzsinórok
pányvázzák az Űrt,
babérlevélnyi álmok
ízesítik a halált.
Éjfélkor
föltámadnak
az Ismeretlen Katonák.
Világgá mennek.
Oltja szomjukat aranyeső,
éhüket elveri aranyeső.
Koszorúik jeltelen számlapja
beszakad.

Az idő foszlányain át
fekete lovak vágtatnak
a vasúti sorompóig:

várják a távozó vagonokat.

Szügyükben sírok mécsese piroslik.

A NARANCS KRÓNIKÁJA

Narancsot szerettem volna karácsonyra, pedig még citromot se láttam. Anyám nem mondott semmit. Szenteste reggelén, alighogy dolgozni ment, átkutattam a szekrényt. Mindent megtaláltam, még Petőfi Sándor könyvét, a *János vitéz*t is – anyám zöldkockás blúza alatt. (Erre a blúzra roppant féltékeny voltam, s csak akkor nyugodtam meg némiképp, amikor anyám megmutatta az árcéduláját.) Csak a narancsot nem leltem sehol, pedig tudtam, hogy sárga és olyan, mint a citrom, vagyis a sárga nyári alma.

Anyám délután szabad volt. Készítgetett a narancs hiányára. Vigasztalónak szánt mondataiba, melyek az estéli csengettyűszóban oldódtak föl, mindennapi óvásait is beleszőtte. Meglátod – mondta –, a rétegesen öltöztetett szaloncukorka biztosan nem lesz náthás, ha majd karácsonyi ablakot nyitunk, hogy a hópehely-angyalkák belibegjenek. Mire én rávágtam:

Nincs is angyal!
Nincs is hó!
És nem is fog esni!

Teltek-múltak a napok. És fényes páncéljuktól én sorra megfosztottam a fölcicomázott fehér, sárga és szerecsen János vitézeket. Óriás vagyok. A legkisebb Óriás, aki föllázad a kis huszár ellen. (Török basaként azért szégyen lett volna lázadozni.) Én nem fogok ugrálni senki sípjelére. (És az ebédlőből aznap nem vittem haza a vacsorát.) Hiszen ezek nem is harcosok! Szivárványba hentergett teknőcök csupán. Fejüket-farkukat behúzták a gyávák. Megeszem őket – az ólomkatonák tisztelgő sorfala között.

Mielőtt kidobtuk volna a karácsonyfát, amelyen már a jövő évi csillagszórók is elsercegtek, a 97-es utcán, mint felnőttek meséjében a rulettgolyó, végiggurult egy narancs, és megállt a bejárat kettesénél. Ezt az éjszakai portás mesélte, de én is láttam. És látta mindenki: a betegek, lakók, látogatók. Mert a kapun túl nagyon sokan laktak, de még a dolgozó lakónál is több volt a beteg lakó. Kié lehet a narancs? Senki

sem nyúlt hozzá. A gyerekek se. Ott világított a vaskapu előtt, mint a földgömb a Hold pápaszeme mögül nézve.

A 97-es utca zsákutca volt, és amikor arra tévedtek a tankok, kénytelenek voltak visszafordulni. De utolsójuknak lánctalpszemei közé szorult a narancs. Távolodóban még föl-fölvillant, mint beteg, hunyorgó stoplámpa.

Amikor elindult velünk a vöröskeresztes vonat, egy szótlan ember narancsot osztott szét közöttünk. Részemet a mellettem ülő gyereknek adtam.

Kint, az idegen bányászok szanatóriumában majdnem ugyanolyan jól éreztem magam, mint a 97-es utca szanatóriumában. (Csak anyám hiányzott.) Gyakran kaptunk narancsot, de én mindig odaadtam a leghízelgőbb barátnak. Ingyen!

Az iskola, ahová örökös délutánosokként jártunk – lévén a délelőtt a keletnémeteké –, elég messze volt a szanatóriumtól. A völgyben terpeszkedő faluban állt. Az utat mindennap gyalog tettük meg oda-vissza. Számtantanárunk aluszékony, hörcsögképű ember volt, aki pubikáimnak szólított bennünket. Mi visszapubiztuk, és óráin levelet írtunk délelőttös padtársainknak, a nálunk jóval idősebb keletnémet lányoknak. Természetesen németül. De én csak egy levelet írtam, mert valaki titokban nagy szőrös sormintát rajzolt rá, és sohase kaptam választ. Történt egyszer, február közepe táján, hogy a bolt mögötti szemétrakáson találtunk egy ládányi narancsot. Penészes volt, romlott és rohadt. Osztálytársaimat megvakította az öröm. Néztem, mint a moziban, amikor azt látjuk, hogy valamely tárgynak, például egy rakás narancsnak a közelében sincs ember, s az mégis úgy eltűnik, mintha eszeveszett gyorsasággal kapkodná egy szellemkéz. Kapkodta is. Az egész hatodik osztály.

Amikor a narancshalom naranccsá fogyatkozott, láttam meg az összetört, rút kis karácsonyfát. Telhetetlen kezek sorompói között csaptam le az utolsó narancshullára… és mohón falni kezdtem…

VÉGAKARAT

„A végső napokban ott voltam Nálad, Fryderyk!"
(Cyprian Kamil Norwid: Chopin zongorája*)*

Chopinnek kivették a szívét.
Végakaratát:
„testem Párizsé, szívem Varsóé!"
természetesen nem ismerhette Bach
de ismerte a muzikális lelkű
von dem Bach
SS Obergruppenführer és rendőrtábornok,
aki – mint mondják –
olykor még katonáinak parolijában is
fekete billentyűt látott.
Legalábbis amikor vállon veregette őket.
Ő volt az,
aki megsemmisítette a testamentumot:
Varsót a földdel tette egyenlővé.
(Korabeli – nem éppen zenei – szaknyelven:
„kiradírozta a térképből".)

A Szent Kereszt-templom gótikus lángjai alatt
urnát találtak katonái.
Felettesüket illette a hadizsákmány.
A tábornok kezében tartotta Chopin szívét,
a még mindig lüktető várost.

KULTUSZÉVEK

Mert ott ahol a gondolatnak
süllyesztői az égig érnek
jelszavak abroncsa marad csak
hogy karikázzon a kísértet

Idegek szögesdrótjain túl
a szemgödrök már betiporva
a Krisztus-tél vére kicsordul
a lándzsahegyű cellasorra

(A legkisebb fiú aki
útra kész feltarisznyázva
várja hogy kisüljön a hit
hamujában a pogácsa)

A búzaszemek korgó csöndje
a csírák bomló jégzsinórja
büntetlen ott marad a földben
mint elszámolatlan bizonylat

PADLÁS

A padláson rend van.
Eltűnt a rokka,
gyermekkorunk
mesét pörgető aranykereke,
hajókormánya később,
amellyel parttól partig karikáztunk.
Nyomunkban lépdelt Mózes,
utánunk szökött a Bibliából,
s mi őutána…
Már az a lap is eltűnt
az az ábra.
El a szenesvasaló:
nagyanyánk füstölt vele.
(Talán vezeklésül,
amiért lebontotta
a lepedők, ingek
templomhajóit.)
Eltűnt az üvegfestmény,
a pápaszemek osztódó glóriája,
az agyagfazék:
szilvaíz volt a máza.

Tolul a tél.
Nőnek az eresz pogány varkocsai.
A padlást
az adj-király-katonák
fogoly-árnyékai népesítik…
Fekszenek kiterítve.
Csak a hajuk,
szakálluk növekszik…
kitüremkedik a kéményen,
beborítja az éj fekete kelyhét,
a hunyorgó dögcédulák
szemétkosarát.

ÖRDÖGLAKAT

Nem tudjuk szétszedni
a történelem ördöglakatát,
tudatunk,
létünk
cellányi zárját,
a szívünknek fordított fegyver
závárját.
Nem tudjuk szétszedni
a történelem ördöglakatát.
Hurkai
szorulnak csuklóra,
nyakra,
hálóba fojtják a lelket...
Hurkai:
évszámok,
statisztikák,
az egyenlőtlenség végtelen-jelei...
Forgói:
tenyérbe vágott hegylánc
és határ...

Csak a hóhér változik,
meg a jós,
nem a szög,
csak a seb helye.

Tanú rá mind,
aki „az Úr egyszülött fia" volt:
szentek és júdások trénere.
Tanú a préselt havasi gyopár,
s nehezékül a Biblia,
tanú a fölpuffadt világ,
s az ollós távcső
halálba horgadó monoklija.

TÖRTÉNELEM

„Tízen vagyunk: ez a gyülekezet,
A tizenegyedik maga a pap,
De énekelünk mi százak helyett,
Hogy reng belé a por s a vakolt."
(Jékely Zoltán: A marosszentimrei templomban*)*

A dombon – örvénylő ég sodrában –
még állnak tetők és falak,
Noé templom-bárkájaként
még őrzik a halottakat.
De fönn a hajnalló toronyra
rozsdás pecsétet üt a Nap,
s a bedeszkázott ablakokra
veresen izzó nyársakat.
A halált nyeldeső torokban
öntvény lett Isten éneke,
megégethet a forrósága,
mindegy, hogy ezrediknek-e.
Elsőnek-ezrediknek itt ma
az egykor tízen voltakért,
kik százak helyett énekeltek,
s az árván prédikált papért.
Pelikán-éhes tél jöhet még.
És cserben hagyhat is az Úr...
Csak énekeljenek mibennünk,
„kiket kiirtott az idő gazul".

1979

SZINOPSZIS

A jövő embere számára – ha ilyenről egyáltalán beszélhetünk –, lehetséges, hogy Krzysztof Zanussit csak az ABC betűi választják el Krzysztof Baczyńskitól, nem a kor. Filmforgatókönyvének borítója fekete, a cím és a név rajta fehér. Krzysztof Baczyński verskötete fehér, betűi feketék. A *védőszínek* Zanussit gyászolják, pedig Baczyński halt meg. A varsói felkelésben. Átlőtték a fejét. Zanussi leforgathatja halálának jelenetét. Ugyanabban a házban, ugyanazon az emeleten. Az ablak elé lép. Elnéz abba az irányba, ahonnan a lövés jöhetett. A külső felvételnél nem kell eltávolítani Baczyński emléktábláját. (A halottak napja úgyis koszorúk alá temeti.) Zanussi behozhatja a mesterlövész arcát. (Lehetséges, hogy valamikor becsületes vadorzó volt.) A fásult elégedettségnek nincs múltja, se nemzetisége. A puska távcsöve – a gyermekkor vásári kaleidoszkópja. Ismételje meg úgy a felvételt, hogy a szálkereszt pontosan a csukott ablak belső keretére essen. Kis idő múltán csússzon oldalt-lejjebb. Az üvegtábla vagy beüvegezetlen tér így ismét négy részre tagolódik. Ekkor lépjen az ablak elé, és nézzen abba az irányba, ahonnan a lövés jöhetett. Vérző fejű zászlósukat cipelik a fiúk. Holnapi önmagukat. Zanussi lefényképezheti saját könyvét, a Baczyński sírját borító fekete gránitlapot: virágok ravatalát. Körös-körül nyírfák: a csönd hirdetőoszlopai. Kérgük papírlapokká hasadozott. A hallgatásra levelek árnyéka vetül – vérfolt, tintafolt vagy ujjlenyomat. A film nem lehet színes.

UTAZÁS

UTAZÁS I.

Az ablak:
ablak,
tükör,
festmény,
színes dia.
Mélyükön ősz-perzselte lomb.
Mélyükön arcunk –
hasadozik és sápad:
összetartják vonásaink
a puszta ágak.
Beszélgetünk:
Imre, Lajos,
Gyula meg én és Péter.
A Nap:
hegyről ránk borult kehely –
benne a bor kocsonya-szilárd.
(Legyek csapódnak belé,
az ősz sikkanó koporsói.)
Beszélgetünk…
és bort iszunk.
Kitárva minden ablak
(tükör,
festmény,
színes dia,
s levegőért a száj…)

Beszélgetünk,
akár a némafilmben,
ahol a fény beszél.
Imre, Lajos,
Gyula meg ő és Péter.
Arcuk –
kép-tér
nap
kehely
(mélyén évszakok tengerszeme)

merülő teremtés az arcuk

FRESKÓ A CSETNEKI TEMPLOMBAN

Boltíven feszül a kar,
s hol csukló, keresztfa összeér,
az omló fallal leszakadt
a szöggel átütött tenyér.
Így lett szabad
negyedrészben a test,
s odébb
a szellem egy mondata –
a lobogós ige.
A rúdja-vesztett zászló
a hit
gazdátlan célszalagja így –
átlósan átszakítva:
a C h r is t i betűi meghasadtak,
mint kiszáradt koponyán
a varrat
a keresztfa tövében.
Vezetőnk szava
röpíti csak az angyalt:
szárnya nincs,
lapockáig emésztette…
– talán a tűz?
– talán az éhség?
s a toll
katonák sapkadísze lett
(hisz úgyis a halál íródeákjai).

Zsoldos sisakok hullámain
szentül a király,
lebeg,
kitárt karja
mintha az Ω szárait
feszítené szét,
s a végtelent öltené
palástul.

Rozsdátlan pajzsok
ragyognak
a turbános ég
csillagai közt:
kecske, sas
és lángoló ökörfej-nap.
A teret lezáró
fehér-fekete kockasáv
a mennyország és a pokol
kerengője.

A múlt
sárkánypikkelyekben,
összesöpört csillagokban villog,
de mintha mai fénytörésben.
A torkába törött lándzsa
lehet világra öltött nyelv,
égre lökődő fullánk.

A halott lány fölé
nem Krisztus hajol,
csupán városi polgár,
s mert hasonló a két arc,
feltehetően apja.
Bizonyára az ismeretlen mester,
aki ha nem hisz a feltámadásban,
munkájában se hihet.
A mi gyönyörűségünkre.

BEOLVASZTÁS

Előbb a regölést
aztán a regét

Előbb a földet
aztán az otthont

Előbb az iskolát
aztán a nyelvet

Előbb a fejfát
aztán a hitet

Előbb a jövőt
aztán a múltat

és
mindezt
egyszerre:
jelen időben

UTAZÁS II.

Nem jutottunk a vert falú
templomhoz azon az estén,
csak abba a városba, hol
legelő fedi a szentélyt.

Legelő fedi a szentélyt.
Úrfelmutatás – kolomp szól.
A leomló bástyák között,
mint a sírkő, emlékoszlop.

Sírkőszerű emlékoszlop,
négy oldalán márványtábla:
árverezve a dicsőség.
Betűk: hangyák futóárka.

Árverezve a dicsőség,
Nap szálkázza ki a rétet,
sárkányfogak – csonka szablyák
csattognak címerbe vésve.

Sárkányfogak – csonka szablyák
csattognak címerbe vésve.
A *kín*-torlasztó buldózer
át-*okkal* feszül az égnek.

Át-*okkal* feszül az égnek,
emelkedik vaspofája:
a csönd-résen idehallik –
roppan a Hold koponyája.

Roppan a Hold koponyája…
Foga helyén szőlőszemek:
emlékművei a Napnak,
virágzásnak és szüretnek.

Emelkedik vaspofája:
velem zsonglőrködik, játszik
a leomló bástyák között
halálomig – haláláig.

Szilágysomlyó, 1979

IDŐZAVAR

Az indiánokat kiirtották. Aki a gyilkosaikat nem is vádolva, csupán szelíden figyelmeztetve, pártjukra kelt, tiszteletre méltóan korán ébredt. Nem sejtette, hogy háromnegyed napja van hátra, noha életrajzi tény, hogy hatvanhat éves korában hunyt el. Amikor az indiánokért tollat fogott, azt hitte, hogy az általa szánt „hontalan vadaknak" már csak öt percük van a tizenkettedik órából. Washington Irving fehér ember volt... És éjfélkor meghalt. A közhiedelem szerint túlélte az indiánok végóráját. Mi azonban tudjuk, hogy a halálba menők öt perce az élők számára is ugyanaz az időegység, és hogy a *meghalok* és a *túléltem* rokonfogalmak, mint ahogy a *halál* és a *túlvilág* is azok. Washington Irving éjjel egy órakor az órájára nézett, és látta, hogy a nagymutató a tizenegyesen áll, újabb hatvan perc múlva a tízes egyesét választotta el a nullától, hat órakor egy pillanatra megnyugodott, mert a nagymutató a hatoson állt, csak az zavarta, hogy a hatos helyet cserélt a tizenkettessel, a hármas pedig a kilencessel. Amikor a város toronyórájára tekintett, a számok hasonló helyzetét észlelhette. Ekkor elhatározta, hogy nem néz többet órára. Mert Washington Irving már halott volt, és nem fejthette meg a számlapnak a mutatót túlélő jelképét; hogy minden igaztalan halál látszattá lázítja a létet. Az irodalomtörténet sok mindent följegyzett róla. Azt is, hogy együttérzéssel szólt az indiánokról, és hogy 1859-ben halt meg. Vannak, akik azt

mondják, Washington Irving írása voltaképpen halála után három évtizeddel lett volna igazán időszerű. Vannak, akik azt fájlalják, hogy nem érhette meg napjaink indiánrezervátumát: a kérdés megoldásának egyetlen humánus lehetőségét. Vannak, akik azt állítják, hogy indiánok sohasem voltak.

UTAZÁS III.

Nádas Péternek

Mi,
éjszakánként
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
Dardzsiling sírrablói,
rodostói levélcsempészek,
akikkel rabló-pandúrt játszik a gyanakvás –
őrizői
a lerombolt vashámor
önvédő mámorának.
Ahol a táj:
túlárnyalt lélek.

Március tollforgói,
elfagyott búzabokrok
borzonganak bennünk.
Megindultak a gyalugépek,
tarolva élőkről arcot,
holtakról síremléket.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
nézünk
át a céltáblák szembogarán,
júdásablakán a halálnak:
mögé sorakoztatták az embert,
kidekorálva
az anyanyelv „O-jával,
ágatlan csillagával,
s a joggal,

a kimondhatatlan utolsó szó
jogával.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
ahol az orvlövészet
fizetett sport,
de a gyilkolás röntgenképei
lemoshatók,
s az átlátszó filmre
angyal és fenyő
és „Kellemes ünnepeket kívánunk"
festhető.

Mert zászlókkal kitömhető bábu az ember.
A tapsütésre, lám,
orron-szájon dől a selyem.

Mi,
a nagy gyakorlótérre beszököttek,
utolsó ingünket,
az átlyuggatható papírt felöltjük
– kár a ruháért.
Szánkban megköt a gipsz,
hogy ne átkozódhassunk:
– kár a szóért.

1979

A NAGYVAKÁCIÓ

Ó
IÓ
CIÓ
ÁCIÓ
KÁCIÓ
AKÁCIÓ
VAKÁCIÓ
Eljön a NAGYVAKÁCIÓ
a Fejedelem születése napján,
megvakítják a domborművét,
beolvasztják a koponyáját…
Alexandria könyvtárának
lángolása itt láthatatlan,
magyarázatra nincs szükség,
fő,
hogy a pernye föllapozhatatlan.

Megszűnik hát az Iskola,
kitépik harangja nyelvét,
alapítólevelét megperzselik,
Dózsa trónusán pörkölgetik,
fölfalatják és megzabálják.
A telhetetlen Bendő börtönfalában
mondatok, szótöredékek,
a viaszpecsét szétmázolt vére,
a vérnek kiköpött pecsétje…
Kosáremberek fogai:
– a téboly vicsorgó csillagképe –
akik lélegzethez akarták juttatni
a Balladák Asszonyát,

s a kőbe haraptak
tehetetlen.
(Majd gyöngyházszínűre kenik,
s a mosoly műemlékeként
mutogatják őket.)

Szájuk csónakroncsában
tenger kagylója zúg:
zúg a Közönyösök,
„Tisztánlátók"
az eszmehálósipkától Süketek
TAM-TAMJA,
meg-
mondTAMJA:
hogy úgyis beletörik a foguk.

UTAZÁS IV.

Mindegy,
az *ott* és *ott*
s az út is
onnan és *oda,*
ha iker a cél:
látni haldoklásomat,
e föld
homlokunk alatt szomszédoló pólusait,
szemem fehérjét,
s a hajszálerekbe tört hajnalt.
Elmegyek *onnan* és *oda,*
ahol ha fölkel,
hatalmas vallatólámpa a Nap,
üvöltő száj –
fölpeckelve aranyló pénzzel,
és metszete annak,
ahogy a farkasszemek
mint ígérgetés és fenyegetés
összeérnek.
Elmegyek *onnan* és *oda,*
ahol Bábel
napiparancsot sugárzó tornya alatt
beszakított dobhártyánkat feszítik alá
az öngyilkos zenének.
A suttogást nem,
csak az ordítást értjük
emberi beszédnek.

Agyag és tűz
őrzi az első szót,
emlékképet:
szem,
    száj,
        fül…

Fölöttünk
vicsorgó fogaktól
szikrázik a Tejút.

UTAZÁS V.

1.

Öten ültünk a gyorsvonat fülkéjében. EGY EMBER olvasott, EGY aludt, EGY hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást, és úti célunk is ugyanaz a város volt. Néztem, ahogy a jeges dombhátakon elvágódik a hajnal. Később úgy tetszett: gyárkéménye nőtt a templomoknak, s az ontja most a tömjént, ijesztgetve a napfény villódzó ördögeit. A kohók tövében Aladdint kerestem. A legközelebbi állomáson ki akartunk szállni, de megállt a vonat. EGY EMBER aludt, EGY hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást, és úti célunk is ugyanaz a város volt. A folyosón rádió bömbölt. Azt hittem, történelmi dokumentumműsort sugároznak. Zúgott a taps, a fogsorfényes mondatokról szavanként pattogzott le a zománc. Roszogott és megkékült a beszűrődő zene. Átrobogtunk egy viadukt fölött. Ki akartunk szállni, de megállt a vonat. EGY EMBER hallgatott. Mi ketten nem beszéltünk, pedig ismertük egymást, és úti célunk is ugyanaz a város volt.

2.

A KÖLTŐ
templomának orgonáján játszott
az utolsó dallamokkal meghalt
lassan zuhant le tíz emelet magasságból
hangját elragadta a vonat csikorgó füttye

(EGY EMBER)
(EGY)
(EGY)
(A KÖLTŐ)
Ki akartunk szállni

A KÖLTŐVEL
nem beszéltünk

templomának orgonáján játszott
ismertük egymást

az utolsó dallamokkal meghalt
úti célunk is ugyanaz

lassan zuhant le tíz emelet magasságból
EGY EMBER hallgatott

hangját elragadta a vonat csikorgó füttye

KIERKEGAARD ARTISTÁI

Nem égbolt ez,
nem esővel áldó,
nem a feltámadások Mennyországa,
nem az Emberiség
Földfoglaló jurtája ez.
Feszülő zenitén a Jel:
paragrafus-horog,
a remény tudathasadt kampója csak –
torkunkba ütve…

Lengünk
tátogó porondok fölött,
a Nap foltjaitól beszennyezetten.
Alattunk
tenger,
sziklás hegy,
homok.
S. O. S.-ek hangvillái ütik át
talpunk,
ágyékunk,
tüdőnk.

Jönnek ügyeskedő kardnyelők,
a csönd bohócai:
sipkáikon hangfogós csengettyűk,
hogy elnémítsák a sortüzek
agyunkban sistergő ropogását.

Lengünk
tátogó porondok fölött:
a jónásnyi szájak,
a nagy okoskodások
és
nagy vadászatok
évszakában.

Lengünk
„okos emberek nagy hahotája közepette…"
„A világ is így fog elpusztulni"!

Ne higgyétek,
hogy „mindez csak vicc",
hogy mindez csak hörgő költemény.

UTOLSÓ (VI.) UTAZÁS

„Álmodni nem lehet jelen időben"
(Farkas Árpád: Az átutazó*)*

„És másnap kezdetét veszi az emlékezés"
(Ryszard Kapuściński: A Sahinsah*)*

A légikikötő állóhelyére húsz lengyel arany a belépti díj. Onnan lestük az eget a szélrózsa minden irányába. De csak egy piroscsíkos, kékmadaras repülő érkezett, s oly hűvösen, oly előkelőn ért földet, hogy magyarul is tudtuk: vele te nem jöhetsz, mert ahonnan te útra keltél, az nem Amerika. Felszálló gép több is akadt, de mind egyfelé távolodott. Egyetlen folyosóba gyömöszölve az ég is. Apránként, ahogy elkomorult a világ, s köröttünk rücskösen kifényesedett a város, úgy éreztük, hogy mi nem is köszönteni jöttünk... Mi az imént búcsúztattunk el téged, s te éppen az égbe emelkedésedre vársz, ha mennybemeneteledre még nem is. Utazásod harminchat órán át tartott. Repülőgéped megkerülte a Földet, majd vonat alakjában pontosan begördült a Központi Pályaudvarra, ahol, ha visszafelé negyvenhat évet késel, bombazápor fogad. (Igen, akkor te mínusz ötéves lettél volna, én, a nagy matematikus pedig mínusz hat.) Így élve túl a háborút, melyikünk az idősebb? És éppen úgy nem várt volna senki, mint ezerkilencszáznyolcvanöt őszén. A hosszú béke-kór közepe táján? Vagy vége felé? Esetleg a megbékélés idején? (Neved, útleveled és

anyanyelved is éppoly ellentmondásos volna házigazdáink szemében, fülében...) De mi a repülőtéren integettünk reményeink kattogó szárnyas kerekei után. A beéretlen búcsú színtelenszagtalan bódulatában tértünk vissza az Ismeretlen Katona szomszédságába. Mi sem természetesebb, már vártál ránk. Ott, az Európáról elnevezett szállodában – valahonnan Európából. A *negyedik* világból, ahogy a sarokasztalnál a *harmadik* világ képviselőjének elbeszélted. Így újabb és valóságosabb hetet tölthettünk együtt a városban, amely közös hazánk, poliszunk lett – átmenetileg. A városban, amelyet leromboltak, nevétől, múltjától, emlékműveitől megfosztottak. Amelynek lakóit leöldösték vagy elűzték, s helyükbe – az ördögi tervek kupolacsarnokában – a feledés jeltelen emésztőgödreit telepítették. És amely halottaiból feltámadott... És nem halált jövendöl, hanem jövendőre tanít – minden ellenkező híresztelés dacára. Nem búcsúzkodtunk. Utazunk. Hol egyikünk harminchatórázik, hol a másikunk – elmásfelezve napjainkat, s rendre megfelezve az összetorkolló utat. Hogy érezve lélegzetünket, győzzük a történelmi idő és tér határát. És egymást el ne késsük.

Varsó, 1985

A CSÖND FOKOZÁSA

NORWID

Üres a fal. Föllázadtak
a festményen túli foltok.

A vaknak
szempilla-fésült a Világ.

Érthetetlen
A SZEGÉNYHÁZ
akár a versek...

Ki koponyádhoz szólni tudna, meghalt.
A színpadon zavar és homály...
Foszlik köddé a Szellem:
szájakon a markolatkosár.

„TAKARJATOK KI JOBBAN"

KIBETŰZHETŐ SZAVAK R. M. EXHUMÁLT VERSÉBŐL

.....
.....
a gyűlölet vesszőnyalábjaival.....
.....szaunázik a halál
.....
.....
Ne vámszedői őrizzék.....
.....a kiontott vér határát.....
.....

A MONDAT ÁLKAPCSOLAT

TELEHOLD

Szabédi László emlékének

Hazudjak jó hírt
gólyahíres mezőket
mérleges eget
nyírkérgű tavaszt
Borotvál havas temetőket
a szél

Történelmi halak pikkelyeit
sodorja
holtak ujjaira körömháznak

Nappalok hajnaltüskéin
hajszálak
megőszült álmok

Talpfák koporsók emlékművek
a csönd fokozatai
Gyémánt-agyvelőket
forgat az éjszaka pajzsa

Épül a némaság alagútja
hörgője
suttogó hajszálere
a nyelvnek

Elmúlnak ujjperceink

Porában iszonyú gárdisták
menetelnek

STED

„Voltak, akik megszülettek,
Voltak, akik meghaltak,
És voltak olyanok is,
Akiknek mindez kevés volt."
(Edward Stachura)

1.

Hiába hívtál,
nem mentem csúszkálni a Visztulára,
s te illetlenül
átgyalogoltál a park terítőjén,
amelyre foltot olvasztott
a csatornapára,
belemosódtál a KÖDbe,
pontokká estél,
mint gyilkossá nagyított áldozata
a FILMnek,
amelyet mindketten szerettünk.

Szere*t*ünk –
javítanál ki most,
mert nem igeidő az emberi élet,
nem a *volt, van* és *lesz* szánalmas függvénye…
A *volt*ra mondható, hogy *van,*
a *lesz*nek megfelelője a *volt,*
s a *van*nál se több a *lesz:*
ez a mi halhatatlanságunk…
Utolsó esélyünk – mondaná Csoóri Sándor,
sugallná mindkettőt Nagy László némasága.
Nekik hangoltad gitárodat.

– Hány éve már? –
Virággá vált az ember,
s a dallamok kaptárából
kirajzottak a méhek.

2.

...a húrok kettős sínpárján
elindult a fehér mozdony,
véres kézzel intettél utána,
négy ujjad –
világtájakra szóródó szikra,
az ötödik,
az élet cirkusz-jelképe,
megmaradt,
hogy fölmutathasd a halálnak.

Én valóban irigyeltelek,
Sted,
hogy te télen a telet,
tavasszal a tavaszt,
nyáron a nyarat,
ősszel az őszt szereted,
mert én mindig a tavaszt várom,
tavasszal is a tavaszt...

3.

Azt mondtad,
napfogyatkozás kellene ahhoz,
hogy ne nézz a Napba
(vagy hogy doktori értekezést írjál).

Az égbolt kártyaasztalán,
mint nyert pénzt,
mégis egymásra csúsztattad
a Holdat s a Napot.

Verseket írnak Hozzád.
Ne bosszantson.
Tudom,
hogy ezt akartad legkevésbé,
de szeretnek,
Sted,
élő élettel szeretnek…
És ahogy írtad: minden költészet,
így vers a hallgatás is,
himnusz,
végtelen poéma…

Ígérem,
sírodhoz nem megyek soha,
és gyertyát se égetek érted.
Lángjától megperzselődhet a nyírfa,
s a novemberi temetők
úgyis csak este nyolcig támadnak föl.

Befejezem.
A Körös-menti gátőrházban majd találkozunk.
Akár egy hónapig is maradhatsz,
vagy tovább,
amíg a Nap szemébe lehet nézni,
s nem szomorkodnak a parti füzek.

***

ARBORÉTUM

Metszett szárnyakkal a hattyúk szállnak, mint vizek fátyla száll.
Négy fűzfa, zsombékos sziget, zsilip körül kihalt a nád.
Néma kert, előtte ház, futórózsákba kap a láng.
Öklét rázza az őr – és szemes álmait a mák.

A FÉLELEM BÁTORSÁGA

A félelem fél:
félni bátor.
A bátor fél
a félelemtől –
azazhogy:
a bátorságtól.

HELIKOPTEREK

Verset írtam.
Címe: HELIKOPTEREK.
A vers rossz volt.
Én, felelős szülője,
állami gondozásba adtam,
s kötelezettséget vállaltam,
hogy lemondok róla.
Előtte azonban
elvettem legértékesebb játékát:
a helikoptert.
Azóta mint értéket őrzöm,
noha csak játék.
Megmutatom
(de ne adjatok érte állami gondozásba):

Szállnak a szállító helikopterek
ll
ll
szállnak
Szállnak a szállító helikopterek
terek Szállnak a szállító helikopterek Szállnak a szállító helikop-
terek Szállnak a szállító helikopterek Szállnak a szállító helikop-
Szállnak a szállító helikopterek
ó ó

GÖMBVILLÁM

Szőlőtőkék és ablakon túli akácfák. „Ökölle metszett élet." Versnyitó kép. Nem. Öregséget sugall mind a két növény. Konokságot is. Mostohatestvérek. A gócsörtös koponyák meg a méhek jogán. A fürtökén is. Az egyik: utak megtűrt partjelzője – villany- és telefonvezetékek szintje alá fűrészelt jövővel. A derű hamiskás jelképe a másik. Levele: csecsemőtüdő. Tartsd a Nap felé: születésed első lélegzete. De tőkéje töpörödött, lombtalan akác. Halál utáni öreganyó. Török fejfa. Kivágva lehet modern feszület, gömbvillám, földgömböt összeroppantó laokoonda.

SZÖKNEK A FELHŐK

Ildikónak

Szöknek a felhők –
nem huszárok,
nem dolmányuk
a mennybolt kékje.
E hol-volt,
hol-nem-volt világon
mi vár rájuk,
és mi az égre?

Az innenen túl
s a túlon innen,
hol bekarikáz
szemhatárod,
tértelen
s időtlen szöknek,
szöknek a felhők,
szöknek egyre –:
hontalan haza-
térő lelkek.

(FORMÁLJA...)

formálja belülről az élet
hanggá a csöndet
haranggá a hangot
a harangot virággá
a harangvirágot csönddé
formálja belülről az élet

VÉSET

(1985)

I.

ÁLMATLANSÁG

Az ablakon rács:
megfejtetlen keresztrejtvény –
a vízszintes csupa ötbetűs szó,
a függőleges csupa nyolcas.
Vagy hatalmas hálóban a ház?
és nincsen,
aki a sötétségből
fényre húzná?

Szélzúgás erjeszti
a szüreti zenét.

Tintahalrajt rebbent a lámpafény.
Huzatos itatós a függöny.

Négy óra van.
Vasárnap...

Szúnyog szegi be a csöndet.

(...-KÉRDÉS)

Régen történt. A fotelágyon feküdt. Talán betegen. De lényegtelen a láz. Anyját nézte, aki a szőnyegrojtokat igazgatta. S mintha egy fordítva tartott messzelátón állítana –: egyre kisebbedett a látvány. A szőnyeg, a rojtok és az anyja. Nem, nem elmosódott, hanem szinte semmivé távolodott – egyre élesebben. Ő pedig nem tudott lélegzetet venni. Kérdés terpeszkedett a mellkasán. Csípőre tett kezű őrmesterként görnyedt az arcába. (Ha feszesebben áll, beleütközik a mennyezetbe.) A lába: „KI"; a törzse: „VAGYOK", a feje: „ÉN". „KI VAGYOK ÉN?" Mielőtt válaszolhatott volna, elrugaszkodott tőle... És mennyezet ide, mennyezet oda, sebesen a magasba emelkedett. Vele lebegett ő is... És látta magát, ahogyan a fotelágyon fekszik, és döbbenten figyeli az anyját, aki teljesen idegennek tetszik, éppoly idegennek, amennyire ő is idegenje önmagának. Mielőtt a válaszon gondolkodhatna, újabb kérdés tipor a bordáira, s mágnesként felragadva őt, a magasba emelkedik. A sorra lebbenő és lebegő kérdések mindegyikéhez hozzátapadva látja magát..., ő..., aki ott fekszik a fotelágyon. Választ szeretne, de feleletül a kérdések egyre gyorsuló burjánzását látja csak, s hasonló ritmussal hasadozik, szaporodik ő is. Nem f o g a l m a z ó d i k, hanem *szaporodik*... Megváltásnak érzi, amikor *kérdés és válaszhiányok* nélkül fekszik újból, és

ő *ő,* a fotelágy *fotelágy,* az anyja *anyja,* a mennyezet *mennyezet.* És az érthetetlen világ se dőlt össze.

Ettől kezdve zsarolója lett a *kérdés.* Zsarolója és kísértője. Kiszolgáltatódott neki. De zsarolta ő is. Nemegyszer megidézte, mint valami semleges szellemet, hogy segítségével kitépje magából magát. Kitépje és világgá kergesse. Talán azért, mert a kérdés válasz egyben. Ő így a válasz kiszolgáltatottja is. Ezáltal meg a világ is kiszolgáltatottja lett neki. Mindenki olyanná vált, mint ő. Akár ismerős, akár ismeretlen. Ő: ismeretlenje önmagának, s egyúttal: ennek az ismeretlennek ismerőse. Megszűnt a hozzá-tartozó és a semmi-közöm hozzá, megszűntek az ellentétes fogalmak, fogalompárok. A szabadságtól rab és a rabságtól szabad ember... Megszűntek népek és hazák... Mert szánalmas és nevetséges a világ odafönt-ről – pusztulásának karneváli hangtölcséreivel és fénypamacsaival felcicomázva. Ki ölhet meg az elvillanó kérdések nyomán támadt űrben, semmiségben? Ki ölhet meg ott, ahol a kérdésre csak kérdés a válasz... Egyszerű kérdés-kérdés... Zuhanok...

A GYERMEKKOR TÜNDÖKLETE

Egy ponton megolvadt a lomb. Szétcsúsztak a fények évgyűrűi, mélyükön, mint égnek ásott kútban, kékesen borzongott a Nap. (A reszketeg levelektől.) Mert nappal volt, noha éjszaka. Én az égbolt reflektorának fényében álltam – szereptelen színészként ragyogva. A részeg katona megszívta cigarettáját, és köpött. Olyan ügyetlenül, mint a kisgyerek. Nem emlékszem, hogy a lövés előtt-e vagy után. Állán, mint szétloccsant tojás jégzsinórja, tündöklött a nyál. A szivárvány minden színében. Párhuzamosan a sisakszíjjal. Nem törölte le. A katona a fa alatt imbolygott – rongyos árnyékköpönyegben. Csak az arca volt csupa verőfény. Állán a gyémántcsillogású nyálcsíkkal. Lehet azonban, hogy vér csorgott a szája szegletéből. Messze állt tőlem. Lőtávolnyira. És a Nap is vakítóan sütött. Az álom és a gyermekkor színei pedig csalókák. Vagy én, vagy ő, vagy mindketten elvágódtunk. Kit érdekel az ébredés után.

A KÖZEL ÉS A TÁVOL

Csak most, harminchárom év, Krisztus derékba tört emberöltője után sejtem, micsoda nyomasztó titkuk volt a jegenyéknek. Nem, nem a hadak útjáról lezuhant és földbe fúródott kísértetlovasok tollforgóiról van szó, akik, ha sírmélyi vágtába fognak, útjainkon föltámad a szél. (Ez mondának szép – de annak is csak messziről –, akár a hősiesség. Vagy még inkább: a hősi halál.) Nem is a mértanpélda rajzban valóságos, képzeletben *átfogó* jegenyeárnyékára gondolok. Nem is a kiszámíthatóságra.

A fa tövében állok. Nézek, mintha fészket keresnék... Föl az égre, a kékséget boronáló ujjlenyomatra. (Ki pörgetheti ilyen egykedvű biztonsággal szemfedőnket?) Ahol sudarasan szétválik a törzs, szerelmes combok szürke pompeji nászát látni. Évgyűrűző remegéseket. A telt ecset lassan imbolyog, szellemidéző nyikorgással mázol. Varjak feketéjével fröccsenti be a felszántott földet. Csak a csonttá száradt szipirtyóág mozdulatlan... egy polip nyársra húzott karja... emberből kihúzott történelmi lázmérő: görcsbe rándult karó... Szertelen lomb-taps – szigorú lomb-éberség. Megelevenedik mindaz, amit mesének, hihetetlen históriának hiszünk. (S mert később: mondjuk, a későbbi fél emberöltőben kiderül, a mese egy része történelem, s a történelem jelen idősen igaz – szívesen gondolunk a kerekded mesékre.) Hátrálunk. Visszafelé... a jegenye árnyékán... Derékszögből a végtelenbe. Felnőttkorból az öregségbe. Amíg félelmeink ismét sorba nem állnak.

A FÉLELEM 1 2 3 4 5 KÉPE

1

Dögcédulád ha felmutattad,
léphetsz a szellem cirkuszába.
Széttört útjelző – keresztút.
Palatábládon dátum és név.

2

Az elkobzott fehér lapon
szavak – tagjaikra bontva:
balzsamozott halottaink –
olvadjanak csak be a csendbe.

3

Szemünkbe céltáblát színez
a kék, a zöld, a szürke s barna.
És minden dörrenés után
tízes feketül át rajtuk.

4

Mintha lenyakazott kutak
között rohannánk mindahányan.
Szemüregünkből homok pereg
az ellenünk-lyuggatott földbe.

5

Az élet meg az örökléttel
farkasszemezik most is, mint rég.
Kontaktlencséjük:
rézpénz.

A PINCE FÉNYKÉPEI ÉS KÉPESLAPJAI

1

Kiszáradt akvárium a pince.
Hajóládák és zsákhegyek
ablakát el nem érik.
A huzatos mélységbe
fényszeletet vág
a tört tükör.
A megvilágított porondon
kibomlik
egy összesodort fénykép,
s villantva gyermekarcot,
lábfejet,
billeg,
hintázik
a gellert kapott napsugárban.

Fényképpé préselt ingaóra –
hintázik, mint a hintaló.
Az idő – kettős görbe szablya;
múlását méri, hasogatja.
Nem billeg rajta ló, lovas,
csupán a helyben trapp maradt;
gyermek-időnknek a talpa,
a fénykép-hinta *ingósága*.

Gyertyaláng és csillagszóró,
s a villanófény-lobbanástól
napkitöréses *csendes éj.*
Belebarnulnak az arcok,
a fenyő is barna borosta.
Billen a kép –
s karácsonyunk
ünnepe szálanként hull,
lehullik.
Nem marad arany-
füstje,
korma.

2

Kikötő.
Egyetlen árbóc;
a Bábel-tornya hű makettje.
Romlott napóra.
Téli tenger.
A ködön túl valami fénylik,
fénylik egy bélyeg fűrészéle.
Lendül,
forog,
koronggá gyorsul:
hajtsd rá fejed,
és légy pecsétje!

Nehéz a fény s a szénpor.
Benne vércseppek medúzái.
Merülök tátott szájjal.
Tátott szájjal,
nyitott szemmel.

AZ ÉN TERÜLJ-TERÜLJ-ASZTALKÁM...

...ismét a vasabroncsba szorított kerek asztal. Az ősfatörzs-szelet. A kör közepe, ahová rendszeresen visszatérek. Jeltelen óraszámlap, amelynek repedékei a mutatók. Sugárzó sokaságuk mozdulatlanul is pontosan érzékeli az időt. Néhány áttetsző szárnyú, zöldes rovarhulla jelzi és jelöli itt-ott – különféle helyzetben – a múlást és elmúlást. Körös-körül dobrokoló falevelek: mintha el akarnának szabadulni águktól, hogy halálos versenyre kelhessenek egymással. Csak a fenyők díszőrsége mozdulatlan. Hunyorogva fölnagyítom a tájat, kihúzom a csönd elmosódó vonalait. A süppedék csalánjait megízleli a szél: fortyog a zöld leves. Felkavarodik a táborok történelmi emlékezete. Beszórva kivert fogakkal az ösvény. Aranyló gyöngykaviccsal tömve a száj. Odébb a nyugalom kék csillagocskája. Rajta görnyeteg dongó... Mi is történt azóta? Legfeljebb annyi, hogy engemet is ért egy s más. Köztük: néhány körülhatárolható kellemetlenség. A határon. A határon innen és túl. Külsőleg nem maradt nyoma. Alaptermészetem szerint meg amúgy is otthonülő vagyok. Mondják, hogy az érszűkült lélek nem távolítható el olyan egyszerűen, mint a kéz vagy a láb. Amit aztán elégetnek. A lélek elüszkösödik – a közhely szerint. Tény, hogy nem járok mankóval vagy kedvezményes kocsin. De még nem vet tüzet a szám. S a mosolygás bokszpárbaja előtt nem kell lélekvédőt bekapnom. Legfeljebb kerülök néhány embert, családi kört,

közhivatalt. Az időtlenség asztalától, a levelek végtelen mozgásán át nézve, eltökéltségem szánalmas. Mert lényegtelen. Mint minden, mi velünk történik.

NYÁR

Múlóban ez a nyár is.
Elszirénáznak a percek.
S mi vastapsolunk a szúnyogoknak,
kapkodunk,
önmagunk lapockáját lapogatjuk,
mint baráti találkozón a másikunkét.
A nagy tervek ezen a nyáron is
a „majd-holnap-holnap-majd"
csatornapatkányai lettek:
idegeinkben végigsurrannak éjszakánként.
A reménységes víz?
Akár egy éve…
csak olyanabb!
De tisztább, mint jövőre.
Hullámai előhívatlanul roncsolják az eget,
fürdőzők felfújható mellszobrait dobálják:
szájukban halcsontváz-doromb
szűri a csöndet.
A lombtalan lugasokban
laterna magikás a tánc.
A kidöntött fák helyén
sírkő, szobor…
A kidöntött fák helyén
mi állunk.
Ásításunk odvába
szorgos harkály fészkel:
agyunkba vájja várát.
Ritmikus vacogással
bámulunk beléje.

Napszúrásos fecskék
zavarodnak meg sóhajainktól:
szüntelen előttünk cikáznak,
keresve tehetetlenségünk igazolását,
kapdosva perceinket.

ÜVÖLTÉS

Van úgy, hogy üvöltenek. Ember az emberrel. Szűkül a szem és tágul a száj. Egymás metszetében nézve őket: fekete buborék a habzó kajütablak előterében. Elhatárolódik az *emitt* és az *amott*. Egységüket veszítik az ellentétek. Felkapnak – elejtenek. Mintha kerek ablakain gurulna a hajó. A parttalan üvöltés tátogó körein. Amelyeket becsap a víz. Amelyek víznyelők. Gyűjtik a nyálat. Nem haboznak: habzanak. (Mint evezők nyomán a tenger. Gályapadon a tüdő. A lélek árnyékában. Annak idején.) A *Rejtelmes sziget* felfedezése óta rendelkezem „ama" belső látással. Szeretnék annyira magam lenni, hogy ne üvölthessenek velem. Rám vicsorít az elképzelt fogak mentén betört ablak. Arcon csap cseppfolyós nyelve. (A kivághatatlan.) Nyála elemezhetetlen – ellep. Elég-e elégtételnek a tudat, hogy a levegő fönttartja az embert? Fenntartja? Vagy föltartja? *Föltartja*. Ha például inkább megfulladna, mintsemhogy egy lélegzetet vegyen a habzószájúakkal – de az *üvöltő*(zés)*től* felkavart levegő ijedtében mégis a tüdejébe bújik. Így lehet éltető a menhely.

SIRATÓ

Írni kellene! Valami újat! – visszhangzik a pályaudvari figyelmeztetés. Tulajdonképpen nem is arról, ami most újság; hogy a szomszédom felakasztotta magát – tizenhat évesen. Öt nap múlva találtak rá. Kirándulók, akik a nyár szélén egyensúlyozó Nap bűnbánó „O"-ja felé kapaszkodtak, s hirtelen meglátták… …Őt, a vörös számlapra függesztett felkiáltójelet. Öt nap telt el, míg hozzám ért a hír; így megkésett a pillanat, amely a halál fekete villanásával lelkünkre bélyeget süt, s a tenyér kalodájába hajtja homlokunkat. Énbennem Ő már fel is támadt. A halál: ellobbant örökkévalóság, és agyunkat vesszőző olajág a híre. Az utolsó vacsora asztalához érve… – várjuk, hogy megcsókoljanak.

TÉRELVÁLASZTÁS

Becsuktam a szobaajtót. Hogy dolgozni tudjak! Mert zavart a gyermek. (A leányka – helyesbítenénk itt-ott.) Nemrég múlt tizennégy hónapos. Hallottam, hogy az előtérben tobolyog. Majd megáll. Közel az ajtóhoz. Egészen közel. Engem keres. Érez. Nadrágjának piros, ingecskéjének kék színe mozaikosan átszüremkedett a katedrálüvegen. Rátapasztotta arcát. Két, üveget átolvasztó szemet látok. És tehet-e bármit is az ember, ha ily jelenvalón figyeli az Isten?

SZÉL A FÚJ

Szél a fúj – ismételgeti a kislányom élete első mondatát, és magát biztatva bólogat. Fúj a szél – nyelvel a marti lapu. A vízzel szembe fúj a szél... s folyam, folyó, patak, mintha állna. A víz mozdulatlan: hullámai leomló sátrak. Úgy maradtak, akár a messzi hegyvonulat, Isten összegyűrt és elhajított csöndje. *Szél a fúj.* Koronátlan platánok kérgével kitapétázva az ég megroggyant kupolája. A szél színe vedlő ezüst. A mennybolt hártyákká foszladozik, s angyalszárnypihés muszlinkendőként lebeg, hömpölyög le ránk. Megborzongat „az élet árama". Szél a fúj. Rongyolja síremlék, szögesdrót, contergan-bébis rakétaszárny s az ember égnek meredő hajaszála. Megszaggatva a szél: feltámadt gyászunk. Háta szíjakká hasogatva. Elnyeri színét és sokkoló áramát a létnek. Eltorzult májusfákra – az idő hulláját pörgető, égnek emelt küllőkre gabalyodik. Röpíti ördög szekerét. Fújtat. Fúj korbácsosan. *Szél a fúj.* Fúj a szél – nyelvel a marti lapu. A vízzel szembe fúj a szél... És szót érteni tanul a gyermek...

II.

KÁRTYAKIRÁLYSÁG

Szamosközy István
„történeti töredékeinek" olvasásakor

Légrobbanásoktól repedezett
az őszi napfénnyel
kikent égbolt.
Sületlen lélegzet-kenyér a világ.
Beléje kovászosodik az ember:
tudja-e,
ha a foszló fényképből kilép,
mi várja?
Kártyakivetés,
kártyavár...
A szemmel vert vér szobra:
kerti karosszék,
fehér áram.
Feszít benne a cserebere-fogadom király –
csuklóig rozsdásodva
a kézmosóedénybe...
Mögötte lombtalan fűz:
vessző-torzonborz törpe –
árnyék-negatív...
(A nagyság a földön,
a földben.)
Fehér áram
és kerti karosszék:
szobra a megromlott vérnek.

Kártyavártervek,
kártyavár.
Feszít benne a cserebere-fogadom király –
csuklóig rozsdásodva
a béklyós parolákba…
Tudja-e,
ha a foszló fényképből kilép,
mi várja?
Kártyavárablak –
kalodaráma.
Feszít benne a cserebere-fogadom király…
Hideglelős a fogsora.
Besárgult szemén
három fekete pikkely,
nap-öklendő persely a mosolya.
Lélegzete: tapsot,
éljenzést
belepő moha.
Országa –
kártyavár.
Feszít benne
magát derékig
magába nyelve
a cserebere-fogadom király

ÉNEKÓRATÖREDÉKEK

több képben és osztályban

I. kép (osztály)

...a szolmizáló kéz pantomimja
a tábla vonalas csöndje előtt...

II. kép (osztály)

...június –
kéknyakkendős vizsga:
a kerekülő ajkakban a hangjegy –
szárastól bekapott cseresznyeszem...

III. kép (osztály)

...az ablakkeret-térben
szélnek ernyedt sirály siklása, sikoltása
le a vízszintezett hangig...

IV. kép (osztály)

...befogott füllel
karmesteri pálca után tátogó halraj
a kórus...

V. kép (osztály)

...a hirtelen tanult és megértett Himnusz...

SZALÁRDY JÁNOS SIRALMAS MAGYAR KRÓNIKÁJÁNAK KULCSSZAVAI

jó kedv
szeretet
meglett békesség
napenyészet
fenyíték-félelem
megátalkodás
siralmas példa
tudatlan vitézkedés
magyaros magyarkodás
fejetlen lábság
sűrű lövések
nyakaztatások
tartozó hűség
fejeknek
nyúzton-nyúzattatása
annyi pogányság
gyermekség
ifjúság
asszonyrend rabsága
kegyetlen vásár
házaknak pernyéit
mint polyvázó havat a szélvész

HARCMODOR

Akinek halottja van,
belegörnyed a földbe,
belélegzi a füstöt…
Akinek története,
(elevenekkel és holtakkal) él.
Akinek halottai élnek,
a holtakkal mi dolga? –
történelme az élet:
töltött puskacső,
s benne rózsa:
időzített örökmécses…

ÁDÁM ELSŐ FÖLDI NAPJA

I. Gy. temetésére

Háttal a fénynek,
mint akit
a lávafolyam partjáig kergetett a pallos,
de angyalával szembenézett.

Ki érti,
ha rápirít a hajnal?
Váltságdíjat
markába-égett halpénzdarabbal,
kézfogással fizet
Ördögnek
az Angyal.

A csönd maszkja a mutogatás.

Ahol lecsapolhatatlan a lélek,
észrevétlen a forrás,
s jelkép
a név:
egy élet.

Bomló hálóban a Koponyák Hegye.
Hurkain döglegyek,
pillangók.

Eredj!

1983. április 22.

VALLOMÁS

Borbáth Károlynak

Tizenhárom éve jártam ott először,
s láttam múlhatatlan gyászú templomát.
Udvarán szarkofág állott: néma bölcső –
a csönd vetett benne fekhelyül mohát.

Lassan körbejártam, mint késő napóra,
ezer ember álmát, vak szemfedelét,
s szellemük leplébe őket begyolcsoztam –
sírgyalázóiknak kísérteteként.

Majd a Fejedelmi Iskolába mentem,
amelynek könyvtáros szentje fogadott.
A történelem volt nyomasztó keresztje.
Olyannyira, hogy már két éve halott.

A Nap hol nem szőlőt, sírköveket érlelt,
a professzorok megroppant hantjait…
A temetős dombot vele jártam még be…
S vele böngészem a neveket ma is.

És vacsoráztunk a régi épületben.
Kenyeret, vizet, mit századokon át
a hű diákok s a jó tanárok ettek…
És közénk ültettük Kőrösi Csomát.

A hosszú lócákon mennyien szorongtunk.
Meg se jegyezhettem mindenki nevét.
Mind, kit ellátott a Fejedelmi Fundus:
Barabás, Bod Péter, Báróczy, Kemény…

Láttam Vajna Antalt s Incze Dánielt is,
tetőtelen álmuk romjai között,
ahogy a krónikás pernyék alól mentik,
amibe a lándzsaláng beletörött.

Szekrények alkotta könyves cella mélyén
folytattuk. Vigyázott fönn Apáczai.
Bár szuronnyal döfték keresztül a képét.
De megszokhatta már, mint a társai…

Szemüvegedet vedd le, és töröld meg.
Nehogy az arcodba taposssák, ha majd…
És ne hagyj itt minket, kérünk, mindörökre –
a Te kálváriád nem őrzik falak.

Te magafelejtő sorsunk halk tudója,
akit halálba száműztek. De vagy!
Fejedelmünknek is légy tanácsadója;
és mondjál el néki mindent, mi igaz.

1982. május 20–25.

DSIDA JENŐNEK

Álmok: hajnali lehelet –
bepárásul a víznek tükre,
szemrebegésed törölgesse,
míg be nem vonja az ég ezüstje.

Távol tóparti harangok:
őszi esőktől rozsdás fűzfák.
Bronzba avarodó hangok
temetik be a csönd hattyúját.

APRÓ BETŰKKEL ÍRT SOROK

Balassa Péternek

Képeslapot írok, annyiszor ugyanonnan – (hegy, várrom, balra kastély, virágok, sövény, a tölgylombon villanydúc-csigák, lentebb homlokba csapódó tatár nyílvessző: útjelzőtábla). Írom, ki tudja, hányadszor ugyanazt. Hogy jól vagyok, remélem, ti is, és biztosan találkozunk... az összetéveszthető végvárromokon... vagy a Nap határfolyón átvetett őrizetlen pontonján... innen és túl, a nagy hetivásáron – bőrünkből kifosztottan, térdepelve a lacikonyha egytepsijétől távol. (Ahol minket is kinyújthatnak, kiporciózhatnak. És mindenkit, aki máshogyan beszél. Mintha éppenséggel nyelvünk, teremtő másságunk volna a tornyosuló zűrzavar oka, a szavainkban tetten érhető bábeli bűn.) Beszélgetünk, álomszerűen, kihallgatatlanul; félcédulákra írva dadogásainkat, hogy jól vagyunk, remélem, ti is, és biztosan találkozunk... És az átizzadt tőmondatokat megégetjük, és hamvukat a sós tengerbe szórjuk... Hallgatásunkat is szavaink nyomán... Okuljanak belőle a pusztuló bálnák, gyilkos kardhalak, a megalázottság feltűzhető medúzacsillagai, az éhes emberiség megmentésére szánt alja algák... S az oktalan fuldokló is megnyugodjék, és izmait a hullámzó mélység fölött békésen elernyessze.

1984

A VERS SZÜLETÉSE

Réz Pálnak

1

Életünk álmai?
Állomásai?
A vers
szellemvonatként
suhan át rajtunk,
láthatatlan roncsol,
mint a narkotikus álom…
valamit újra meg újra kitép,
elragad belőlünk,
hogy szétszórjon…
miért?
kinek?

2

Egyhelyben,
de nem helyben topogva…
Ki hunyt,
befelé nyílt:
időtlen szemmel…
magunk
magunkon át
magunkból
önmagunkba:
m a g u n k k á
magunkat.

3

Ne zavarjátok,
aki boldog.

– a fogyó hold fénye élesebb a teltnél –

Fáradtan integetünk,
mint szülés után,
a halál tejüvegén túlra.

SZOBOR-TRIPTICHON SZERVÁTIUSZ TIBOR MŰTERMÉBEN

1

Élet-bálványsor

A kezdet: megvilágosodás – a megvilágosodás: eredendő bűn... Fénnyel faragott eperfarönk – tartósítja a kézmeleg élet: fejkendős Madonna a Húsvét-szigetek pogány szobrai között... Fénnyel faragott eperfarönk: öröklétre piramisolt fáraófeleség a homokkal kockává csiszolt sötétben... Fénnyel faragott eperfarönk: sztyeppék sírhalmain vigyázó kunbabák szögezik az éjszaka est-küszöbére a Holdat... Arcok. Egy és ugyanazon emberarc – szemek letakart tükrében sorjázó arcvonások. A szerelem örökkévalóság-sejtelem-arca. A magzatát oltalmazó édesanya életfa-arca. Fiát az időszámítás keresztjéig kísérő istenanya arca. A középkori szent lángszempillákkal hunyorgó glóriaabroncs-arca. A forradalmak géniuszának álomálarcos arca. A háborúban eltűnt férjéért sírokat feltúró hitves megistenült vakondok-arca. A huszadik század megégetett, kitépett fogú piéta-arca – szögesdróttal fésült hajkoszorúban... A megnémult idő zenearca. A túlvilág búzametszetű szemével néz reánk az élet. Az élet búzametszetű szemével nézünk a túlvilágba. Arcunk kezdetek élével kifaragott napkorong. Kelünk a szemhatár mögött, és mögötte a szemhatárnak nyugszunk... A kihűlés: élet-éltető áramlás – túlról nézve. A fel-

melegedés: halált éltető dermedés – a túlontúlról nézve. Életnek életével éljél…

2

Kolozsvári Krisztus

A döbbenet – rögeivel kitöltheti az ember szívét, csöndjével bezúzhatja a dobhártyát, maró savával megvakíthatja a sötétben tapogató ujjbegyet. Pillanatai, percei, órái, napjai, évei, évtizedei elárasztják a szülővárost: a házakat, iskolákat, templomtornyokat, dombok háromszögellési pontjait, kilátóit és az Ararát hegyére menekültek tanyáját. A múlt és a jövendő, az idő és az időtlenség egyéni és közösségi döbbenete – jelen *időnk*ben, jelen*létünk*ben. Egy többszörösen újraépült házban. Templomcsarnok-műteremben. Kolozsvári Krisztus a mészkőtéglákból épült fehér fal előtt. Az idő és a tér kiterített kártyalapjai – az örökkévalóság megfejthetetlen rácsrajzolata előtt. Mindegyik elvetett kockára, egymáson épülő lapra más és más jel kínálkozik. Hányat ismerhetünk meg belőlük? Mennyi vár megfejtésre? Mintha száz- és százezer ujjlenyomat érdesítené Krisztus hátterét, a feltámadásra váró leplet. Siratófalunkat. Száz- és százezer mutató- és gyűrűsujj a halál mészkockáiban. Száz- és százezer megdermedt szemefehérje a haláltábor fehér csempéin. Mondjuk: Treblinkában. (Korlátlan a választék!) Ahol a fürdőnek álcázott siralomcsarnokban megszámlálhatatlan lelket zsúfoltak össze. S hogy minden lélegzetvételnyi helyet kihasználjanak, az emberfejekkel kirakott

tömeg tetejébe gyermekeket préseltek. A Biblia kisdedeit. Aztán bekapcsolták a motorokat. Még elavult módon, kipufogógázzal öltek. Azóta szennyezett a víz és olthatatlan a szomj. Azóta parancsolja a felebaráti szeretet, hogy vegyük számba, tartsuk számon gyilkosainkat. A rögt*ÖNző*ket, akiket sürget az idő. Akik idő hiányában nem tudnak olyan álszentül békés helyzetet teremteni, hogy a „nemkívánatos elemek" – emberek, családok, közösségek – létüknek Önkezükkel vessenek véget. Így vagy úgy, de fölszámolják ÖNmagukat, vagyis *fölszámolódjanak.* Ehhez – alapfeltételként – el kell tiporni a szentjánosbogárnyi reményt is, ki kell siklatni az évszakokat, rács mögé kell dugni a Napot. Ehhez – alapfeltételként – idő kell, amazonaszi idő..., és hordaléka: a türelem. Az idővel emberáldozók mindenki másét felülmúló sátáni Önbizalma és pontos, a rögt*ÖNzők* sikerein alapuló ravaszdi számvetés, és persze gyomor: sajátságosan emésztő hajlam kitenyésztése. Ez is percre készséget feltételez, még ha évekig, évtizedekig kell is várni. Percre kész cselekvő kivárást. És lehetőséget. Teret. Országos, földrésznyi, világtájolt arénát. Tétlenül vak és tettre készen elvakult nézősereggel. A rögt*ÖNző* gyilkosok és az *idővel emberáldozók* örök biztatója, szemforgató drukkere: a *Köz-ÖNy.* Azoknak, akik Treblinkában öltek, mindenük volt, csak idejük nem. Eszeveszetten, percnyi pihenés nélkül gyilkoltak. *ÖN*ként és kéjjel. De ezt a kéjt az *idővel emberáldozók* tudják csak igazán kiélvezni. Van rá idejük, hisz embertelenül hosszú előjáték vezet kiszemelt áldozatuk feláldozásához, feláldozódásához. A rögt*ÖNző*

gyilkosokat sürgette az idő, az egyre sűrűbben érkező és mind hosszabb vagonsor. A rögt*ÖNző* gyilkos tudta, hogy öl. Az idővel emberáldozó úgy tesz, mintha semmi köze se lenne például a vonatsínen szétdarabolt, a tízemeletes ház tövében fekvő, a gáztűzhely csapjait megnyitó, nyakába kötelet vető áldozatához. Az idővel emberáldozó tulajdonképpen csak akkor leplezi le magát, amikor lemond – többnyire – távirányított rítusáról, amikor türelmét veszíti, mert valamilyen oknál fogva őt is sürgeti az idő. Áldozatjel*öltje* meg az istennek se akar áldozat lenni. Áldozatként is élni akar. Még a legnagyobb reménytelenségben is reménykedni mer. Vagy talán, mert van bátorsága, felfedezi *idővel emberáldozója* komolykodó maszkjában a rögt*ÖNző* gyilkos vigyori ábrázatát, szembefordul vele... (Mint az a treblinkai fogoly, aki a halála előtti pillanatban kést vágott rögt*ÖNző* gyilkosába.) Az idővel emberáldozó ilyenkor nem tehet mást, mint börtönbe csuk, ahol – az udvar hullafoltos szegletén kívül – immáron egy bármikor átalakítható fürdőcsarnok is van. A börtön azonban, ameddig börtön, mégiscsak élet, kegyelmi állapot, a halál elnapolása. Ezért csak végszükség szorítójában szabad nyitjához (vagyis zárjához) folyamodni. Mert roppant veszélyes. Az *idővel emberáldozó* ugyanis türelmét és időérzékét veszítve könnyen rögt*ÖNző* gyilkossá válhat, s ezután már nem nehéz leleplezni, hogy valójában is az. Mert az *idővel emberáldozó* fejét csóválja, szemét forgatja, részvétet nyilvánít, mossa kezeit. Csak magában örvend, adminisztrál. Tudja: türelem halált terem. A rögt*ÖNző* gyilkos becsukta a

fürdőcsarnok falába épített csapóajtókat, mint kezdeteknél a vagonokéit. A rögt*ÖNző* gyilkos szívesen szemlélte volna a fürdőben füstbe fulladók halálát. A puskalövés nyomán elvágódó, lapáttal péppé vert fejű, csizmasarokkal széttiport torkú, bikacsökkel agyonvert áldozatok látványát már unta. Szerette volna látni, hogyan öl, az élet terét miként tölti ki a füst, amit gyermekkorában oly szívesen szippantott be az automobil után szaladva. De a júdásablakon át se látott semmit. Mindent eltakart a sötét, de nem a halál fölött gomolygó füsté, hanem egy test sötétje. A fémlemezekből, fémszálakból, fémkönnyekből összeforrasztott Krisztusé. Amikor kinyitották a falnagyságú csapóajtókat, hogy a holtakat a buldózerekkel vájt sáncokba tolják, és leöntsék mésszel vagy elégessék, a csempeszemektől villogó csarnokban csak Krisztust látni. Mintha minden porcikája egy-egy megszenesedett emberi lélek volna: egymáshoz és egymásba égve, torzulva, dermedve, inasodva, simulva, csavarodva, csontosulva, görnyedve, olvadva, csordulva, görcsösülve, tapadva, horgadva, tekeredve – *lényegülve*... Mint tömegsírban az ember, mint elemésztett könyvtárakban, képtárakban, levéltárakban, iskolákban, templomokban a pernyévé lett szellem. Kolozsvári Krisztus a történelem élő és legyilkolt áldozataiból teremtődött. Minden voltvan-és-lesz megnyomorított életből és igaztalan halálból. Ezért ne képzeljetek mögé keresztet. Nem tud föltámadni. Élő halott. Nézzétek arcát. Behunyt szemmel szemléljétek. Míg a korona alatt, a sáncok mélyéből szemetek föl nem izzik.

3

A kőből faragott...
(Bartók)

Szívedre boronafogakkal kivert csikorgó henger gördült. Átütötte a kintornás halál verklitüskéje. Át, mint Krisztus kinyíló öklét a sorozatban kovácsolt szög, vagy szájtáti atomrobaj teremtésünk esetlen emlékezetét, a csöndet. A megalázó ország és a honvágyadban újrateremtett haza senkiföldjén állunk, általad gazdagon, s „tele bőröndökkel" megraboltan. A védtelenség mészkőtarlóján imbolygó Ω: a Próféta kihűlt ekhós szekere távolodik..., por vagy porhó kavarog nyomán. Visz valakit. Utolsó szónak. Lejegyezhetetlen visszhangunknak. Sehol egy fatörzs, fűtorzsa, feszületcsonk a múlt idő magasfeszültségű drótjaival bevonalazott tájon, a tehetetlenség kottalapján. Mibe kapaszkodjék vajon az ember, ha öngyilkos hangjegy lehet csak megüszkösödött ökle, s úgy csügged alá az égen, hogy nem tudni: pokolra, mennybe jut-e. Egy elmeszesedett hang az emberiség duhajul rothadó lélegzetében. Kibontva belől koponyád. Vonalaiban és szellemében hűséges arcodat – nem valami miatt, hanem valakiért – remegő kéz érintgette mészkőbe. Oltalmazó mozdulatait elnyelte szemed mélyének odaátja: az űrt is átütő kettős kráter. A megalázó és az álmaidban teremtett világ világának senkiföldjén állunk. Lehajtott fejjel...

JEL

J:
JEL::
JELEK:::
JEL JEL::::
JEL JEL:::::
JEL JEL::::::
JEL JEL:::::::
JEL JEL::::::::
P e n é s z e s::::::::::
FELHŐ-PÓKHÁLÓ LENG::::::::::
magányos tűseprű::::::::
f e n y ő f á n::::::

S
E

É
G

S
E

F
Ö
L
D

S
E

A
N
G
Y
A
L

VÉSET EGY BÁBELI ÓVÓHELYEN

Ha nem teremt,
töredelem
a NYELV.

PÁRIZS, EZERKILENCSZÁZHETVENEGY

A hiúság dióbelének én is utánamásztam:
Írjak verset! – ha már Párizsban vagyok,
A vers alá *dőlt betűkkel,* hogy: *Párizs, ezerkilencszáz-*
Hetvenegy, s jelezzek *hónap*ot, *nap*ot.

Ady szállodájában laktam. Szokás megírni ezt is.
És tizenhat frankba került a szobám.
Kezemben tollal, füzettel – (otthon Isten ments e póztól!) –
A Luxembourg-kertben ültem délután.

Izzadt a papírlap – szamárfület mutatott a vers.
Egy szanszkrit szót ízlelgettem álmosan:
Rám... Rám... Odébb szökőkút-parókát tupírozott a szél,
És törtfény-rizsporral szórta arcomat.

Aludtam: Álom-nemes... S fölmutatott fejem kiáltott...
Vádlottak padja volt talán padom...?
Vagy vérpad...? Szégyenpad...? Egy széthullott szerelvény fapadja...
Nem szabad semmit tudnom s mondanom.

Csak motyogni motyoghatok magamban. Gyors pártfogóként
Egy öregasszony ült mellém hamar.
Istenről beszélt s magáról is – zavartan, össze-vissza,
Nem tudom, lengyel volt, cseh tán vagy magyar?

„Vigyázó szemetek"... – az intelmet úgy-ahogy megfogadtam...
És idevetődtem, hogy tudjam azt:
A *Notre Dame*-hoz nyúlni ősbűn, de vannak *városok,*
Amelyeket lerombolni bárkinek szabad.

NAPKORSZAK

Kelnek darázshadai a Napnak.

TÓ – VERŐFÉNYBEN

Mint a méz
már-már elcsorran a Nap.
A bárányfelhő mozdulatlan ikrás.
Gyűrött lepedő az ég alatt.
A
túlsó partról hegy hemperedik rá.

ZÖLD METSZET – KÉK HÁTTÉRBEN

A lomb-habos fák közül
égbe hasít egy-egy fenyő –
örökzöld gótika.
Távolról:
burjánzó májusi templom az erdő.
Imádkozhatsz benne.
Sóhajod nem nyeli el
a levél-zsindelyek összevisszasága.
Aki mást gondol erről,
akár hátat is fordíthat.
Várja meg az átmeneti időt,
vagy a mindent egybemosó éjszakát.

A HAL JELKÉPE

Mint a jelképes hal szíve,
amely bensőségesen dobogott
a mosogató hullámlapjára kapart
halbelsőségben,
s onnan kitépve
ijesztőn
a tenyér életvonalán,
a szemétkosárban
– levágott körmünkön,
kisamponozott hajszálainkon –
meg már végképp idegesítőn…
Mert közben Szentestére készül az ember,
s nem hiszi,
hogy mindehhez köze lenne.

HOROSZKÓP

1

A nyakban hordható
születésnapi
mérleg,
oroszlán:
egytársak.

2

A mérleg egyik serpenyőjében
oroszlán,
a másikban
átharapott nyak.

3

Az oroszlán nyakában mérleg:
fullasztó béke.

TÖREDÉKEK

A gyermekkor tűfogsorú emlékezete –
erdős láthatár,
kerekerdő:
varrata földnek és az égnek.

*

Amíg a hasbeszélés tart,
álmunkban hánytató szakállt
ereszt a gyomor.

*

Merített
égbolton
a teremtés
vándorló
vérző
vízjele.

*

Haldokló szendvicsemberek
törzsén csendrendelet-plakát:
a körözött pont-pont vesszőcske csendje.

*

Akár a panaszfalra hullajtott könny.

III.

ÉBREDÉS

1

A csillagképes ég rostája
lassan forog, s mi forgolódunk.
Fullasztó álom-szilikózis –
termesz roncsolja napi dolgunk.

2

Halálnak tetsző, aki moccan,
kit nem olvasztott be az éjjel.
Mind, ami volt, és ami csak lesz,
a *jelen* pillanattal érvel.

3

Reggeli torna, fekvőtámasz –
bálanyámasszonykatonásan…
Harmada eltelt már a napnak:
átaludtuk amnesztiánkat.

4

S ki lándzsát kapva lóra szökken,
s szoborrá váltan áll a strázsán,
gondolja meg: csak György marad,
és pogány is, mert szent a sárkány.

A VÉGCÉL MESÉJE

Úgy tetszett, hogy a síkság bizonyos szakaszán nehezebben tudunk kocsival átkelni, mint a hosszan emelkedő, majd alábukó hegyszoroson. Az árvíz elvitte az út tekintélyes részét. Csak az árok maradt épen, amely az úttal és a folyóval párhuzamosan kanyargott. Benne gyalogolhattunk tovább. Libasorban haladtunk, abban a sorrendben, ahogy a „sáncba" ereszkedtünk. Helyünket tehát nem váltogathattuk, így elveszítettük az egyenlőség illúzióját. Az első az első volt közülünk, a másodikunk a középső, a harmadikunk pedig az utolsó. A középső miatt vissza se fordulhattunk, hiszen az ő helyzetén ez mit se változtatott volna. Egyforma, majdhogynem katonás léptekkel tapostuk az árokban megrekedt vizet. Utunk egyszerre volt árok, vizesárok, lövészárok, temetőárok. A végkifejletnek ez a lehetősége nem zavart minket, ameddig magunk mellett éreztük az elmosódó országutat, a még eldöntetlen mérföldköveket. Mentünk hát fölemelt fejjel és nyomtalanul. Egy idő után eltünedeztek a távolságjelzők. Ezt követően útérzetünk is megszűnt. Az árok és a folyó képezték a végtelen teret. Meg a lassan-lassan partig nyurguló, majd a folyóvízbe csapódó árnyékunk... Előbb a fejünket nyelte el, aztán a törzsünket... Sötét, magatehetetlen tótágasunknak végül térdéig ért a víz. Amikor árnyékpórusaink se jutottak levegőhöz, kettősségünk fekete fele szökőárként vágódott a felszín fölé. A folyóban ettől kezdve, lépteink üteméhez igazodva, árnyalakok meneteltek:

a mi óriásivá növekedő árnyékaink. Aztán az árok is eltűnt, elnyelte a táguló folyammeder. Csak árnyékaink haladtak tovább rendületlen – megfeledkezve rólunk, akik elmerültünk. Pedig a mi talpunkkal, a mi talpunkon haladtak tovább. Egymásra préselt lábnyomainkat széthasogatták a víz villogványai. De ki törődött a pillanatonként kinyíló és behegedő sebekkel. Mi nem változtunk, ők szakadatlanul növekedve, de egyre lassuló léptekkel haladtak előre. Miénk volt a feje tetejére állított mélység, a tér egyre nagyobb darabja pedig az övéké. Csak hosszú idő után döbbentünk rá, hogy nincs tovább, hogy magunkba tiportunk minden mozdulatot. Tudtuk, hogy túl vagyunk mindenen, túl a semmi határán, a lebukott Napon. A sötétségünk nyelt el.

ÖNFELADÁS

1

A csönd,
a túlordítás,
a fölemelt kéz,
az életvonalra markolt fehér kendő...
még végső jele,
jelképe lehet a helytállásnak.
(Helye,
helyzete válogatja.)
De van,
hogy az első
hatalmasan teljesített kívánsággal
oda az utolsó kézfogás,
utolsó szembenézés.
És ezért másokat okolva
ne átkozódjék senki.
Az ernyedt ököl,
mint huzatos bábgubó
tapad a felhőtlen égnek
– a beledöglöttek szemszögéből.

2

Ameddig a szem ellát,
ellenség sehol –
ameddig a szem ellát,
ellenség –
megannyi emberré idomult sivatagi kaktusz,
szögek helyét gennyező lélek –

ÚTON-ÚTTALANSÁG

Annyi hősiességről olvastam, annyi halálról, annyi kegyelmes és kegyetlen erről-arról – (és láttam, hallottam meg át is éltem ezt-azt) –, hogy lassan nem hiszek bennük. Ahogyan például a jóságban és a gonoszságban sem hiszek – külön-külön. A bezúzható koponya varrataiban, a csecsemő megfejthetetlenül ráncos tenyerében inkább... Vagy az agyvelőbe csapódó virágzó cseresznyeágban – akkor és ott! a földöklelt ég alatt... A legújabb időszámítás kezdetén. A hajszálrepedés is körülhatárolható térség vagy szakadékszéle, fényfogyatkozás tűfogas sávja vagy a vakság remény-vágata. Sorsunk júdásablakán az írás: *lenni* így is. Levegőt kapkodó kézfej, légszomjas búcsú minden alkony – távoli félelmünk, hogy az ébredés nem rianás, tudatunk tündöklő meghasadása lesz-e? Szoronghatnak a vigyázzban fekvő múmiák... Kábulttá fáslizott halál: testüledék a sírgúla szintezetlen mélyén. Szoronghatunk: a sokkolt lélek üledéke bennünk... Nehezékül, hogy – mint mondani szokás – el ne fújjon a szél, vagyis: a földön járjunk. Az évszakok pásztorolt sorában. Önmagunktól távolodva, távolodva önmagunkhoz. Ingva-ingázva józanul. Vagyunk az úton-úttalanság..., a magatehetetlen úton-létezés csupán? Jóságos, gyáva, szép, hősies, ostoba, rút, bölcs, ilyen-olyan. Megisteníthetően embertelen és fordítva. Bűneinket hiszszük-e, nem-e, ki tartja számon? S ha nem, tagadásukat mi tölti ki? Mi töltheti ki utolsó leheletünket? Hiányunk szétfoszló füstködét? Részletkérdés. Csak az érkezés után érünk rá válaszolni. Ha megérjük.

EMLÉKEK BOLHAPIACA

A mögöttünk lét: tápláló emlők, lényegelnyelő emlékek, megtartónak hitt emlékkacatok, emlékhamisítványok. És ahová érünk, meg amit megérünk, az is az; mert a múlt jövő-előleg. Az élés: emléktelen mozdulat-, csend-, hang- és gondolatmetszet. (Emlékük *más*ként és csak meg*kés*ve metsz belénk.) Szeleteiben holt tér, holt idő – összeillesztve: élet. Így, egyszerűen. „Emlékek és remények láncolata..." – jegyezte meg róla egy rangjelzéseitől megfosztott tábornok – kivégzése előtt is egyenruhásan. Nem tudom, hogy az utolsó szó jogán-e. Szavait kékre, zöldre verték a dobverők. A méltókat méltatlanok teszik. De ez fordítva nem igaz ott, ahol a méltatlanság is méltóság. Emlékek, emlékbódék, emléksátrak, emlékbatyuk, emlékbőröndök, emlékstandok. Emléktáblák, emlékünnepélyek, emlékünnepélyességek. Az emléktelítettség és telhetetlenség bolhapiacán téblábolunk. Ácsorgunk, hagyatkozunk. Emésztjük az emészthetetlent. Élünk – egyre felszabadultabban –, magunkat beéretlen vagy elhagyva: megkésett sietséggel. És elhagyatottan. A mézeskalácsszívbe sült görbe tükörbe bámészan – megnyugodva, hogy szebbek vagyunk. Oltalmazónk is felfalható huszár. Kardtalan és kortalan katona. Lapozgatjuk a hétpecsétes könyvet, háborús *magazint: igazi képességünk.* A vérképlet árulkodó emléke elsősegélye lehet az igazságszolgáltatásnak. De a kimetszett szemölcs hány ártatlant fosztott meg életétől. A felragasztható

szépségflastrom, mint kettészelt altatódrazsé. Darázscsapda és komoly összpontosítást igénylő célpont a homlok közepe táján. A puskatus fölött zergetollas vadászkalap. Hiúság-legyezgető. Ahogy a vérmedve a pult mögött vértelen lefordul. Mi, elégedettkék: játékból ugyan, de öltünk. Kiirtjuk írmagját is. Kiirtjuk írmagunkat. És emlékezünk. Az emlékezetlenségig emlékezünk. A lampion-fejekben kigyúl a sokkolt értelem. Sose halunk meg... te, ilyen... meg olyan élet. A gramofontölcsér örvénye beszippant. Karcos melódiát öklendezik a feltámadás harsonája...

A SZELÍD HERCEG SZOBRA

A boltíves kapuzatot csaknem eltakarja egy ezüstfenyő – messziről: földből kiálló lándzsahegy; vagy az éjszaka leomló, de sátorszerűen fennakadt függönye? karácsonyi üzenet árnya? Miféle titkot leplez sugárküllőtlen, vak háromszögével? Mert látatlan tudom, mögötte a Szelíd Herceg kőszobra áll... ...kapuőrséget – gondolhatja a beavatott tolvaj pökhendien, és tisztelettel a tájékozatlan kései jövevény. Kőkoronázott hullámos haj, tűnődő mosoly: papiruszcsónak a Holt-tengeren – alján az összegyűlt verőfény és Isten hatnapos fáradtsága. Hunyorgó kezdet. A herceg mosolya hús-vér örökkévalóság. Mint az első emberé – még a kísértő kétely és a kiűzetés bizonyossága előtt. Talán ezért nem illik kezébe pallos, se pajzs. És mégis: pallost és pajzsot tart kezében, herceghez és szoborhoz illőn. De markolatából kibomló kőrepkény indázza, levelezi be a pengét. Vagy megkövült lángnyelvek... hogy ne perzselhessék a bukott angyalt? A pajzsra vésve – kitárt szárnyain fölfeszített – sas: bekerített mennybolt, hiábavaló szárnyalás – a feltámadás angyalt és embert ijesztő ábrázolata. Fölfegyverező kétely. Kéretlen és kérlelhetetlen. Faragott fenség. Magabiztos, akár a kő. De szemérmesen lesüti szemét, mint ruhájától megfosztott áldozat, ha hitében vagy kételyében nyugodt. S akinek a pellengér után a szelíd herceg parancsára ütik le fejét.

FÉNYKÉPEK A HEGYEKEN TÚLRÓL

Kezek: könyörtelen imára kulcsoltak, rózsafüzért morzsolgatók, gyermeket ölelők, szülőkbe kapaszkodók. Tétován egymáson pihenő kezek.
A jelen idő előtt vigyázzban álló gyermekek: kezük combjukra tetoválva...
Breughelien szomorú és időtlen gyermekarcok.
Istenben reménykedő tekintetek, még ha a szájszeglet kételkedő is.
Istent vádoló tekintetek, még ha a szájszeglet kételkedő is.
Arcvonásokra szakadt tekintetek – végtelenbe hasadó arcvonások.
Mosoly, amely lehet a sírás előtti pillanaté is.
Viselőjének idegszálaival kivarrt ingvállak.
Mozdulatlanná pólyázott jövendő.
Gyönyörű asszonyok: tekintetük megtörik az ezüstjét vedlő tükörben.
Szájzára a nyelveket bomlasztó időnek.
A foggal születettek belülről morzsoló síremléke.
Egy asszony Krisztus-fejtartása.
A háttérben keresztfa, jegenye-uniformis, mennytelen égbolt.
Lecsukódó szemek napfogyatkozása.
Belevakulsz...
A kitépett film – fényhamu. Szemgödrünkbe csapódik...
Didergő ujjunkkal kibetűzhetetlen a Halotti Beszéd.

(PARADICSOMI/KÖR-...)

Kertek,
keretek,
kerevetek:
híján
növénynek,
arcnak,
emberpárnak...
Bezúzott üveghegyek,
almára fogzó szájak.
Hol a játék öröklétre megy,
bűnjelet süt a pallos lángja.
Felhő-iszapos egek,
villám-sújtott olajfa ága...
Víztükrös képek...
és a vízen:
tört szárnyak,
tört uszonyok
és tört gerincek...
A test:
halállal megrakott bárka...
Porból
s porrá lett
porszemek...
és testnek föltámad/hatatlans/ága.

Halálon túl is nő a hit,
mint köröm,
hajszál
és a szőrzet...
s ha senki meg nem érkezik:
BÉKE AZ ÁTMENŐNEK

ÖSSZEGZÉS

Köröttem az esős égbolt
fában korhadó erezete.
A haldoklás:
a lélek vajúdása.
A lét:
bomló emlékezet.

A TÉR TÖREDÉKEI

(1995)

TÓ – VERT FÉNYBEN

jégtorlasz…: vadhús az alkonyatban

*

emlékműve a felkorbácsolt nyárnak

*

a védtelen csönd dermedt barikádja

*

vízbefúltak hevenyészett hantja

TAVASZI KALEIDOSZKÓP

Dombhátak
harapásmintáival
kirakva a láthatár.
Ameddig a szem ellát,
minden talpalatnyi föld
teremtő éhség...
Az aszályos remény
szívbaj-mutatványosan
bukdácsol át a világon.

*

Kizöldültek
a farkasvakság idején
földbe szúrt fehér botok.
A nyírfaliget szélén,
mint zöld puli,
lapul a lonicér.
Ha levelei moccanni mernének,
lesújtana rá
a fejszék egybeékelt árnya.

*

Túl a karácsonyon
föllélegezve
három fenyőfa:

i j
a e
i g
z e
ú n
c, t, l y
u e s a a e
– l zü nd –
gimnasztikázik ágaival.
Tartásuk ívei
eltérő ritmusukkal se
az összevisszaság
szellemképét rajzolják az égre,
hanem a gyökeret vert
szabadság földmélyi grafikonját.

*

A borostyán
a szoborfarkas kőgyomrát is
bepikkelyesíti
leveleivel.
A leomlott falak
dicsőséges álomrendjének romhalmán
torzonborz lelkeink
ijesztgetik a kettészelt világtájakat,
s az éppen felmutatott fejet.

*

A sebes,
sebhelyes levegőt
egyelőre még
a ránk rozsdásodó
vastüdőből is
harapni lehet.

(A HEGY PLATÁNRA ZÚDULT...)

A hegy platánra zúdul árnya
a naplemente rongylabdája...
Az első rugódzó sugárra
koronátlan
marad a törzs:
óriási nyárs a nyárban.

ANYÁM UTOLSÓ HÚSVÉTJA

Az utolsó öntözőverset
kórházi ágyánál mondtam el.
Mint mindig, ott is egy forintot
és piros tojást kaptam érte.

S hogy tőle is hozzá mehessek,
és mondhassam a verset újra,
odébb, az üres piactérnél
vártam egy piros huszonkettest.

A kifüstölt gesztenyefákon
lomb-ótvarok, mindszent-virágok.
Ki tudja már,
hogy mi az évszak
a változatlan évtizedben?

Harsonázó angyalok
a négy égtájra kiszegezve,
ezüstös baldachin-batár
gördül zajtalan föl a hegyre.

A bereteszelt Kilátón túl
áttetsző aranyfüst a táj.

Ő haldokolt,
én dudorásztam,
szabadnak érezve magam.
Mert öntudatlan bánatunknak
kezdete bódító öröm.

Lomb-ótvarok, mindszent-virágok
és derékba fűrészelt fák:
évgyűrűikbe abroncsozva
a Végtelen szökellési pontja.
Habzik,
halódik a táj.
„Élete delén…"
Hogy az mikor?

Most délutáni alkonyat van!

S hogy még időben elérjem,
és mondhassam a verset újra,
gördülünk Hozzá föl a hegyre…

Feltámadásra szól a harang,
bronz hangjában meghasadt fény,
málló visszhangja a csöndé…

Félek ajtaját kinyitni.
Várok,
mint akit nem is várnak…

…az időtlenség rianása…

Telefon…:
három óra hosszan
nézem rezzenetlen arcát,
mintha egy kisfiút figyelne,
s hallgatná örök köszöntőjét.

ABLAKBA TETT ÖNARCKÉP – DECEMBERBEN

Az ablakban,
ahol majd holnap
két pár kiscsizma ácsorog,
most szellemképes kezek.
Kettőjük a tollat tartja
élesen
        és homályosan
(tanítón
        és tanulón),
kettő meg ökölbe zárva:
akár két rózsaszín pata.
Két szemet metsz össze
az ünnepek fényes
árnyalata.
Egymásba csúsztatott félszem:
kalóz,
        bohóc
                a maszkabálban …
A haj lehet
fekete,
        szőke,
vagy a paróka
                parókája.
A picassósan
dupla orron
s a feltételezett homlokon túl
fásult sötétség –
bárányhimlős
a ráhavazott hintőportól.

Az est fényérzékeny lapján
egykedvűen fehérlenek
a foszló halotti lepel
szakállba tapadt szálai.
Íme:
a kísértet-torzó.
Élek.
Ma a csönd
a holló.

A SZIKLAGÖRGETÉS ALÓL FELMENTETT SZISZIFUSZ

Amit annyiszor bejártam, bejárom ma is. Utolsó lépésem beéri most is az elsőt. Helyben vagyok, helyben járok, helyben lélegzem. Egymásra torlódnak megtett köreim, lépteim, lélegzeteim... Farkasvakságaim és farkasétvágyaim. Fuldoklón céltudatos, célkörösen lassú leszek. Egyre célba se vettebb és egyre találékonyabb. Az óramutató járásával egyező. Mint mindig, az foszt meg erőmtől, hogy hiszek az egyén fejlődésében és az emberi haladásban. Körmösen-körkörösen – körbe-karikába. Érett optimizmusom jeléül daruskocsit rendelek vastüdővel. És beutaltatom magam, hogy bejárhassam, amit annyiszor bejártam... Bármi áron... Hátha eltévedek egyszer, s végre elölről kezdhetem igazán...

AZ ISMERETLEN EMBER

„az ember megismerhetetlen"
(ugyanolyan ősközhely, mint az ellenkezője)

Az ismeretlen katona lehetne bárki, mert mindenki *az ismeretlen ember.* Élve megkoszorúzható. Állami ünnepeken vagy nemzetközi vendégek fogadásakor. Képzeljük: ilyenkor mindenki koszorút helyezne el a másikán. Napokon át természetesen mesterkéltek lennénk – (sokan éppen ekkor festenének természetesnek) –; sűrű vendégjárás idején belezöldülnénk, -fonnyadnánk, -rozsdásodnánk, -rothadnánk a koszorúkba. (A megszokottságra, irigykedésre, magánszorgalmú megrohadásra így időnk se jutna.) Ez volna a boldog béke kora. Mert lényegtelen, utáljuk vagy szeretjük-e a másikunkat, ha időnkénti tiszteletük vagy elparentálásuk kötelező. Ezért fecsegő a hallgatás – (valakiért); – ezért lehet néma az üvöltő vallomás is – (valaki ellen). Az ünnepi szónoklat és a síri csend, a gyászbeszéd és a népünnepély – kancsal kullancsai egymásnak. Az Akadémián nevesen buta székfoglalózó és az árverésben otthonos kikiáltó hasonlóan kaján testtartása, magabiztos hanghordozása az éppen eladó menyasszony koszorúja alatt. Az utolsó szó jogával élőnek a jövőbe látás periszkópjában konzervált – felrázandó! – tekintete. A becsületesség és az aljasság célkeresztes pillanatai, amikor fellobogózva a város, és a fekete kocsisor előrejelzett közeledtével egymáshoz lépünk, hogy ismételten tiszteleghessünk az ismeretlen ember előtt.

A SZÍNEKRŐL ÉS AZ ÉHSÉGRŐL KÉT TÉTELBEN

1.

A Nap lement.
Benne égett a hajnalpíron még didergő macska.
Platánok simogatják a cirmos eget.
Az eléggé el nem ítélhető tó
persze már tejfehéren csillog.
Valaki öntudattalanul
macskazenét ad órabérben,
míg meggyőződésből belé nem lövetnek.
Valaki – ahogy a költő mondja –
vöröscsillagokat lát az éhségtől.
De a „vörös"-t aztán elhagyja…
Merthogy tiszteli. Azért.
Erre a lágerben jött rá. Különösen.
Most együtt üdülünk. Valóságosan.

2.

Romlott újévi malac a várrom.
Félig penészes-fehér,
félig eredetien barna
hegyszerű kuglófon hasal.
Akinek föltálalták,
bizonyára a kőevő óriás.
A fogadás ellenére
se a foga törött belé,
hanem János vitéz az,
ki sípjával
falásnyi nyugtot se hagy neki.

A gyávák szolgálatkészsége
olykor gyönyörködtető,
ha ízetlen is.

EGY PINCESZERRE

„Szeretek evvel a borval foglalkozni"
(A felsőnánai párttitkár vallomása)

Muslincaszuvas volt a levegő.
Percegtek a pince évgyűrűi.
S jókedvünk, akár a must foka.
Lágy megindultság vesz rajtam erőt
ilyenkor mindig.
Csupasz tarkómat
nyírja a bakó…
No, nézzünk oda!
A pohárba hogy kerül tükörtojás?
Süsd meg, ha kitalálni nem tudod…
Persze, a villanykörte…
Ez agy …mosás!
A bakója… bukéja…
színe, gallérja…
sálja…
A sálam?!
…egyúttal…
egyúton…
Ez a kicsike elment…
elment…
Vacsorára!
Ez megnősült…
ez a pártcentrumom…
Ez…
Rászoksz a lopásra!
Ki csak mosolyog,
ha szótlan is,
be nem áll a szája.

LÁTTAM

Lech Wałęsa nagygyűlése,
Krakkó,
1981.
június
szerda
délután

Én csak néhány embert láttam,
őt meg őt is, de arctalan.
Engem is csupán annyi látott,
egy-két más ő, de arctalan.
Az emelvényen-látott látta,
kit ő meg ő arctalan látott,
s kiket én arctalan láttam,
látta az emelvényen-látott.

Benne százezer őt láttam,
s annyi az ő, ki benne látott.

KOROMSZAKADTÁIG

Bevezető a mába

Rom-
kertbe roskadt középnyi kor.
Korom
és dércsípte fátylak.
La Kolj
nagyasszony annyiszor
Szórt
hamut a bárdra
(tapadó hajszálra).

GÖRGEI

„Rám nem Austerlitz napja virradt"

Süt kék hidegével a lélek. Az égen is átüt e szempár.
Mit vált ki belőle az emberi szellemidézés?
Szívébe ki láthat?
Szétnyílt a csatán koponyája – beléje se látni.

szekerek

peremén katonák

Ég s föld sokasága

E nemzet esélye övék…

Zászlók, foglyok…

szuronyok… a holnapi

Menetelnek

Ha nem sebesülten,
holtan döcölődne szekerében a szalmán,
hős volna bizony…
s a sík szomorú csatatér.

KATYŃ FEKETE KÖNYVE

„Az ismeretlen tűzvészébe nyúlni
Ki merészel közülünk? S ki merészel
A csukott könyv leveles sűrűjében,
Ki mer kutatni?"
(Pilinszky János: Introitusz*)*

A fekete könyvet,
ahol név és keresztnév
a szemfehérjék ravatalán.
A fekete könyvet,
ahol a számozatlan oldal
ezrek halotti maszkja,
szemfedője.

A fekete könyvet
ha felnyitod,
nyaklánc
(és) málló bankjegy
(és) érckereszt
(és) megtért levelezőlap
(és) érdemrend-igazolvány
(és) széthasadt családi fénykép
(és) tört borotvapenge
(és)...
(és)...

hull ki lapjai közül
az urnaként
összedrótozott kezekbe...

A fekete könyvet,
ahol most és halálunk óráján
véres fűrészporral tömve
az életre éhes száj.

TÁRGYMUTATÓ

A gyermekkor tűfogsorú emlékezete –
erdős láthatár,
kerekerdő:
varrata földnek és az égnek.

*

Amíg a hasbeszélés tart,
álmunkban hánytató szakállt
ereszt a gyomor.

*

Merített
égbolton
a teremtés
vándorló
vérző
vízjele.

*

Haldokló szendvicsemberek
törzsén csendrendelet-plakát:
a körözött pont-pont vesszőcske csendje.

*

Akár a panaszfalra hullajtott könny.

SIRALOMHÁZBAN

...Egy júliusi estén M. I.-nél

F
ü
g
g
ő

á
l
m
á
b
a
n

félrevert szavakkal szól az ember.
Tudatának hasadékában
tündöklő pára
a lámpa-
láz.
És így,
minden éjszaka,
kilenc hónapon keresztül.

Szigliget, 1987

EGY NAPLÓFEJEZET KIVONATA

Képeshanglemezt kaptam Hollandiából.

Vissza-serdülőkorunk:
levelezési láz
a történelmi hideglelés után.
Már ösztönösen ügyeltünk,
nehogy a keltezési dátum
véletlenül arra a napra essék.
Lévén felvilágosítva
kérdéseink romlottságáról
s a használhatatlan válaszok felől,
mellébeszéltünk,
melléfigyeltünk –
előírásosan.
Anyanyelvünk egy-kettőre
államnyelvvé fejlődött.
Ha más idegen nyelvet nem is,
ezt már érettségi előtt
tökéletesen tudtuk.

És megtanultunk hallgatni legbelül.
Mindennapjaink
kígyóvá tekert
gondolatjeleiből
zavartan gurult elő
kedvenc együttesünk.

– Csak a munkakerülő szakállas ősember
hallgat ilyeneket –
hírelték intőn és róvón
a palackozott agyú,
timsózott példaképek.

Mi szerényen
„a három hajósinas"
jeligére kértük
Paul Anka világhírű számát.
(Onnan!)

Ha akarjuk,
se tudjuk elfelejteni
– úgy belénk sulykolták –
hogyan lett az (ős)*ember*
óriás. (Hórukk, ritmusérzék,
munkadal, közösségi munka stb.)
Társadalmi munkában építettük
a Zsigmond téri sportpályát,
oly szervezetten össze-vissza,
hogy szabadidőnkben
a tájékára se mentünk.
– Persze, Anka Pál is magyar –
mondatta velünk a szemérmességében
is gyanús büszkeség,
október öntudatlan maradványa.

A képeshanglemezen,
amit Hollandiából kaptam,
ő énekelt...
Huszonnyolc? harminc éve...
Meghallhattam volna a tetovált látványt;
hogy zúg a tenger,
s a világítótorony fényszóró-üstjein
hogyan dobol a szél.
A hullámtörő
habzó mellvédje mögött pedig azt,
amit körkörösen
homokba, kőbe, vízbe vésték:
a szólótól tajtékos zenét.
De ekkor már,
ki tudja, hány éve,
veszélyeztetett gyerekember voltam,
s óvóim idejekorán
négyrét hajtogatták
az alkalmi üdvözletet.

TŰZIJÁTÉK

Zöld görögtűz a fűzfa:
halottainkat földből kiégető,
beomló láng-hasonmás.

BEZÁRTSÁG

Az ajtó helyén kovácsoltvasrács.
Őrívei szív alakúak.
A mézeskalács
kirúgva-kirágva mind,
hogy morzsa sem maradt utánuk.
Csak a gyomorban forgó
kaleidoszkóp-eleven
tükördarabkák.

Az illatok szelencéi
szögletes bilincsekkel összefogva.
Az egyikben vízzel telt villanykörte
– éjszaka búvárharangként világít –,
a másikban annyi tölgyfalomb,
amennyi – kis ország esetén –
egy tábornoki kar vállapjára elég,
a többiben egyformára szaggatott égbolt
és tömeginfarktust rajzoló hegyvonulat…

A végtelen virágágyáson
alkonyatba hömpölygő vérrögök a rózsák –
ha már szó esett a szívről.

A fej és a kar kifér,
a tüdő iker-varsája
nem –
különösen a benne vergődő lélegzettel.

Születés – halál:
egymást kizáró összezártság…
Kellős közepén az élet.
Halál – születés:
az egymást kizáró összezártság
kellős közepén…

Innen nézve
a kör bezárul,
s forgatható,
míg megértően
bele nem fárad,
vagy értetlenül
fönn nem akad rajta
az ember.

ÉVEIM FORDULÓJA

Számomra már évtizedek óta nem december utolsó napjának éjféli órája jelenti az esztendő lezárását és az új év köszöntését, hanem március 15. Ezen a napon készítem el a két és fél hónappal korábban esedékes számvetést és gondolom át a márciusi új esztendőben elvégzendő feladatokat. Az év ilyen szellemű átrendezésében bizonyára nem állok egyedül... Március idusa a legszemélyesebb ünnepem. Sokkal inkább az, mint a névvagy a születésnapom. Talán kényelmességből. A névnapot anyagilag, a születésnapot erkölcsileg érzem nyomasztónak. Honnan származik az erkölcsi kétely? Abból a tényből, hogy a születésnap kizáró: a felköszöntők – legyenek bármilyenek, tegyenek bármit – kívül rekednek rajta. És így mintha csak a személyi számot ünnepelnék, és nem a személyiséget; legfeljebb az egyént, de nem az egyéniséget. Március 15. a személyiség ünnepe: benne a személyessé vált tettet ünnepeljük... Az okos és szép emberarcokra bomló történelmi tömeget..., a társadalmi változások végtelen megvalósításának lehetőségét és bizonyosságát..., a szakadó havasesőn áttetsző, metszően kék égboltot – a tiszta környezetnek ezt az immáron kondenzcsíkokra hasogatott jelképét... ifjúságunknak a múltidéző múzeumlépcső fölött lobogó jövőteremtő szellemét, örökkévalóságát... a közös fogadalom egyént megváltó erejét, s jegyében a letaglózó túlerő ellenére is önállóan végigvívott harcot. Soha egyén és közösség úgy egymásra nem talált, mint azon a napon. Ugyanígy éreztem volna ezt

ötven-hatvan évvel ezelőtt a piros betűsen semmitmondó frázisok agyonlobogózott korszakában. Ugyanúgy éreztem felnőtté válásom évtizedében és később is, a megemlékezésnek tartott fekete betűs nyögvenyelések idején... Ez a nap mindent kibír... Ezt a napot nem lehetett „szirupként szétkenni" vagy alárendelésekkel és mellébeszélésekkel elvásatni. Amikor valóságosan lebunkózták és arcra zuhant, kúszva vitt előre... és előre: „Vagyis jó irányba" – ahogy egy költő az *El condor pasa* szomorú, mégis furcsamód felemelő – és egy időben agyonjátszott – dallamairól írta. A szöveg nélküli néma dalról. De az, a március idusát magasba emelő másik dal is van olyan, „amelynek nyomán világgá lehetne menni"... otthont lehetne teremteni a földön is.

1988

TŰNŐDÉS

Szakad a hó, a havas eső. Tele csillogó ékszerteknőcökkel a puszpáng. Az ereszcsatorna szélén tábornoki fénycsík. Invalidusok egybecinezett marka gyűjti a tetőn cseppfolyósított csöndet. Az út mentén Zénón emlékműve – tűzcsapjelző vörös nyíl száll az időtlen téren át – földközelben. Közülük vajon, akiket a három ponttal kiszögeztek, kiket ér? Az összeesküvő Levittu Károlyt, aki a varsói Citadellában maga alá gyújtotta szalmazsákját? Mert félt, hogy kínvallatása szóra bírja? Az elszántság bilincse, mint óriás sütőlapátot láncolta testéhez-lelkéhez a priccset. A cella, a személyes lángolástól tüzes kemence, akárhogyis, még emberi. Ormába 1842-t írtak. Vagy May János honvédalezredest, aki ugyanezt tíz évvel később tette Bécsben? Ők az igazán modernek. Nevesen megelőzték korukat. Kivilágított koponyájukba belehányva századunk összes égetéses praktikái. Szakad a hó, a havas eső. Beleoldja a földbe a mocskot, a kényelmesen kiokádott emberi bűnt. Hogy holtunkban se tudjunk megtérni... A rózsabokrokról mintha leperzselődött volna minden évszak... Megint megfeledkeztem a neved napjáról. Ne haragudj... Fönnebb egy sovány fenyő, de tartása határozott... Ferenczy Béni Petőfije – hisz március van... és határtalan... A... mi is?...

KÉZ

A toronysisak helyére került,
s küklopsz-szemként helyére az óra.
Csak a bennünk gyűrűző idő nem,
s a szélkakast megmérgező rozsda.

A harangszóval élesített csönd sem.
És hol az ég alján futó eresz?
És a kéz, mely papírcsónakunkkal
az éjfél holt-tengerén átevez?

SUVADÁS

„Én itt hagyom ezt a szegény határt.
Isten megáldjon...”
(Jékely Zoltán: Kalotaszegi elégia*)*

A kopár domb
égre feszített térkép,
rajta fekete címer a bivaly...
Bukdácsol,
mint absztrakt borona
a foghíjas sehonnan, fogatlan sehova.

Alatta,
aki hallgat
és
alatta,
aki vall.
A visszhangtalanságtól
a viszontagságig rövid,
a kiúttalanságtól
az útszéli Krisztusig
rögös az út.

Bátyám,
maga azzal ugratott engem,
hogy a bivaly fekete tejet ád,
aztán komoran legyintett:
megette az egészet a fene!

E félmondattal intézte el
a társadalmi rendszerek,
a történelmi határok változását –
csalódásait,
reményeit… –:
az életet.

Kedvem mulatni akkor este nem volt,
magának igen.
Kimentem oda,
ahol beszélgettünk…

A csordakút akasztófaárnya
rám dőlt,
talán, hogy rezzenetlen bámulhassam
az augusztusi égboltot,
amelyet ejtőernyőszerűen körbecsipkéztek
a sötét dombhátak,
megfoldoztak a távoli hegyek.

Dögcédulákkal felhintve
a Tejút fagyos fénye,
nehezékül tollforgók,
patkószegek
szikráznak rajtuk:
az egyszer volt hol nem volt sereg
emlékei.

Szerettem volna
valami biztatót kisütni…
(a hamuban)
akkor,
ott!

Kinek,
ha nem magamnak?

Csak ingének színére emlékszem,
s szavaira.
Arcára nem.
De hogyan őszülhet meg a hang?

Kapaszkodtam a domboldalba
hasító suvadás felé.
Egy versből ismertem jelentésének rajzolatát,
s a hozzá vezető utat.

Mi vonzott benne
(és belé)?
A megannyi torz lehetőség?
hogy kiszáradt itatóvályú…
félbehagyott függőkert…
beomló kerengő…
vonagló száj…
Isten dühének ostornyoma…
az utolsó szóba vágódó hurok…
avagy hogy személyes futóárkom is lehet?

Mire túljutottam,
magasan járt a Nap.
Visszanéztem.

A kopár domb
égre feszített térkép,
rajta fekete címer a bivaly…
És sehol egy teremtett lélek.
Sehol egy lábnyom.
Sehol egy vakondtúrás.
Sehol a történet.

SORS

Véletlenül egy kéziratmásolat utolsó lapja került a kezembe. Egy fél emberöltő versbe szedett krónikája, amelyben az élet egy nem mindennapi újjászületéssel kezdődik... Pontosabban: folytatódik. Szenteste volt. A történelem mostoha anyaöle, foglyokkal terhes vagonsor távolodott a Betlehem felé mutató csillaggal ellentétes irányba. Az egyik vagon feltépett padlórésén át emberek buktak ki a talpfákkal tetovált világba. Volt, aki halálra zúzta magát – (mondhatni: halva született) –, volt, aki életben maradt. A pap az utóbbiak közé tartozott. Hétszáz kilométert gyalogolt visszafelé. Haza a falujába: kisebbségi sorban élő népéhez. Amelyből vétetett, s amelyet annak idején mint szépreményű, kitüntetett diák, ő is elhagyhatott volna. A maradás – amely még nem azonos a megmaradással – kötelességtudata avatta a teológia doktorává. Hívei szeretettel fogadták a bibliai idők hasadékain át hozzájuk megtérőt. Szükségük volt rá, mint a vasárnapi kenyérre és borra. És ő tette, amit kell. Telt-múlt az idő, nem is olyan sok, és a nép nevében – annak rendje és módja szerint – hét esztendei börtönre ítélték. Öt év múlva amnesztiával szabadult. (Annak rendje és módja szerint.) Egészségében megrendülten – ahogy ez ilyenkor lenni szokás; lélekben töretlenül – ahogy ez megesik. (Gyakrabban, mint feltételezhető.) Nem hagyta, hogy mártírként fogadják, beérte a felebaráti szeretettel. Ismét tette, amit kell. Járta a híveket, akiket immáron nemcsak hitükben és származásukban, hanem nyelvükben és kultúrá-

jukban is megbélyegeztek. Ahol megjelent, a házi cellák egyszeriben átváltoztak hajdani portákká, otthonokká, a suttogott szó pedig érthető lett, mint az épülő Bábel-toronynak nevezett romhalmaz egynyelvűsített korszaka előtt. Ő volt a napesti legendák hőse, aki a történelem újkeletű, de már megszenvedett viszontagságával mit se törődve tette a dolgát: emberi hangon beszélt az ember igazságáról. Azokról, amelyek közül már egyért is kitolhatták a halandó szemét, beszakíthatták a dobhártyáját, kitéphették a nyelvét. És ekkor már egyre hihetetlenebb volt, hogy ő ott: kikezdhetetlen hús-vér valóság. Vagyis más, mint ők – (akik miatt annak idején otthon maradt, és akikért később hazaszökött) –, noha egy velük. Nem a megsokszorozott világi elöljáróság éberségén csúszott el, hanem egy befagyott pocsolyán. Combnyaktörést szenvedett … És sokat szenvedett, mielőtt meghalt. Mert annak, akinek az élete mindennapi példává vált, már azért is bűnhődnie kell, ha példája követhetetlen.

A TÉR TÖREDÉKEI

Kert. És temető. Fölöttük a várrom…
S árnyaik között a hű halálraítélt.
Ahol címersast rebbent föl a zászló,
széthasadozik a kör-rámázott kék ég.

Odébb hálóval gúzsba kötött tőkék.
És kegyelemlövésként egy-egy csattanás…,
amelyre összerezzennek a körkép
alján szuronyrohamra induló bakák.

Mindabból, mink volt, ez maradt…: egy karton?
De rajta a romvár családi örökség…
A padlástér is lehet templomcsarnok,
s a körmünkre égő gyufaszál örökmécs.

TÓTH MENYHÉRT UTOLSÓ FESTMÉNYE ALÁ

Fehér,
fehér,
fehér:
ablakrámába fakult arc
beretva-villanófényben,
hókristály-rajzolatokon mintássá szűrt reggeli:
tej fehérje,
fűbe harapottak
vicsorgásából kikevert festék,
vert falak
holtakra omló fehérsége,
torokba pergő lélek-rozsdák:
könnyek,
huzatos,
habzó gége,
fölcsapódó fej –
horpadt égbolt,
összeszorított ajkak
országos csöndje.

Ahogy a fehér égen
krokodilszájjá szakadó hófelhőben
megakad a lenyugvó Nap…
Hunytában látni csak
magába fordult
szemefehérjét.

PÁRHUZAMOS VERS ÉS KÍVÁNSÁG

Bohdan Zadurának

„Volt egy terasz, s a teraszon gyümölcsök.
És valaki álmából kiszaladt a kertbe."
(B. Z.: Balatonkenese*)*

Barátom verset írt a kertről,
vagyis önnön békéjéről.
Beálló meghittségét
most az se zavarta,
ha a kert fóliaegét
helikopterek rakétakarmai hasogatták.
Rájuk csak egyetlen sorral célzott.
Talált-e,
ki tudja?
Mit se törődött velük.
Az esttel időzött,
amely úgy ereszkedett a kertre,
mint valami végtelen szövőlepke-háló.
Mikor a teraszra lépett,
az elébe vágó fény
a szemközti meggyfába hasított:
vércseppek alvó ragyogását látta.
Betette az ajtót,
s gondolatainak támaszkodva
cigarettára gyújtott,
hogy a világ is megnyugodjék végre.

TÜKRÖZŐDÉS

Egyszerre látni szemközt önmagunkat –
egymásnak háttal állva,
tükrökkel takart jelenvalóságunk
állítása és tagadása.
Mélységük közepén a lélek
a fénykaszás verem-kiútban.
Kettőnk mozdulatlansága közt
bizonyosságot ki tudhat?

Ő

Úgy nézek Rád,
Uram,
mint aki bénának fogant,
s mozdítani csak szemét,
a túlvilág e kettős periszkópját
képes.

Ki lát át rajtam onnan úgy,
mintha én volnék?

Eldőlt iskolás csecsemő
a borbélyszékben,
én,
az örök farsangi bábu,
kit ifjúvá hajnyírás avat.

A kezdetek forrásvizétől
görcsbe dermedt öklök satujában
egy fordítva beszorított ország.

Égbe peregnek belőle
a családi képek.

Egyetlen kincsemet,
a torokhangot
amit kiöklendeni romlatlan tudok,
átmetszik,
mint térd fölött
elképzelt izmaim.

Most éppen tél van.
De nyáron is
hóember-mozdulatlan várlak.

Előttem a belehelhetetlenné
foncsorozott világ.

Eleget láttam,
Uram,
ha ennyit.

EGY SZABVÁNNYÁ LETT HÍRRE

Ahogyan az élükre állított dominók egyetlen mozdulattól játékosan eldőlnek, zuhanhatnak egymásnak és egymásra – pinokkiós mozdulatokkal – az emberek. A „kapaszkodni tessék" hírveréses ábrájának értelmezése, pontosabban, meséje ez. Mert este van, s kislányom arra kért, ma „szájból", ne könyvből meséljek neki. S ne is a „kiskoromról", hanem arról a képről, amelyet annyi megállóban láttunk. Vagyis a kapkodás legyezőalakzatáról. Dominóztunk is „kapaszkodósat" – hogy élőképszerűbb legyen a mese. Többször sorba állítottuk a fekete lapokat, hogy az asztal minél hosszabb sávján dőljenek végig ropogós, éles csattogással. E színre vitt mese tovább tartott a megszokottnál... (Noha gyermekhez illő időben fejeztük be.) Mert éjjel kettő után még folytatódott néhány másodpercre... De ezúttal a föld alól jött a csattogást recsegve görgető moraj. Mintha egymásra szakadó ritmusban, kattogó mozdulattal, terjengős egyformasággal rántották volna fel s csapták volna le a nagy terepasztal temetőibe zsúfolt szemfedeleket. Előbb a földbe rovaroltakat, majd az emlékezet ravatalán lebegőket.

A karjaim közül feltörő sírásra csend lett... Csak ekkor rengett belém: talán éppen a mi kettősünk után kutattak a holttá változott térben, feketedobozolt időben... Kettőnk másvilágát kívánták hátha látni: a négyévesét s a negyvenévesét, akik, mint számozott fekete lapok, fejtől vagy lábtól egymáshoz illeszthetők... nyitva és lezárva a sort...

A nyithatatlant és a lezárhatatlant, de bármikor ledönthetőt... Mészpor szitált az összerepedezett mennyboltból.

Balatonkenese, 1985. szeptember 10.

VÉGÜL

A felhő mennyei vakondtúrás
És bukott angyal a vakond.
Körkörös függőlegességben
Spirális időzavarom.

E visszája-nincs ég színében
A csillag csak akupunktúrás
Kezelés nyoma a Mindenségen…
Hogy tájékozódhatom?

A távolság örök karnyújtás
Hiábavaló utamon.

Egyedül maradtam Sebestyénnel.
S mely nyíl az iránymutatóm?

ORSIKA LEVÉLRAJZA ALÁ

Örülök,

hogy ismét virágokat rajzolsz,
és szirmokat nyíló tündérkezet,
és édesanyának aranyból font hajat,
olyan hosszút,
mint a város térképmetszetén átfolyó
Duna,
és piros tűzhelyet,
és almaszíveket lüktető lombkoronát,
s a papír szélén végigegyensúlyozó
Napot és eget.

Múltkor fekete ágyat rajzoltál,
s reá fektetve
kisbabát váró,
gyászba öltözött asszonyt,
s ákombákom betűiddel
azt írtad rá:
„ÖT PERC MÚLVA MEGHAL"

Köszönöm annak,
aki szívedből
most még jókor kioltotta
ezt a fájdalom-vajúdó
időt.

TÖPRENGÉS EGY BESZÉLGETÉS UTÁN

gyermekeinknek

...persze eltűnhetünk,
itt és majd,
ahogy a Naptól kikönyörgött arcszín
s az áprilisi nyár.
A bomló virág kiszolgáltatva mind
az üres keresztfán túl portyázó télnek,
jövő-pernyét havazó hazának.
Kisebbségben egy csoport fenyőfa –:
dér-bádogtetejű
fiatornyos templom
a kertben.

Lélekharangját aki hallja,
szálkásan belezöldül.
Borotválatlan,
mosdatlan
dermed a tájba,
akár az árva halott.

Eltűnhetünk...

Lenni az időben
az idők ellenére:
kegyelem?
érdem?

1986. április 11–12.

KÉSEI ÁLOM EGY BARÁTSÁGRÓL

Veled is jártam itt. Néma jelszavunk akkor még „jó barát" volt. Bogáncsot metszettél a mezőt lezáró égre. Árnyalt csenddel és fényes őszi nappal. És reggeli jókedvvel. Hatalmasat, akár a földtől elrugaszkodó léghajó. Levegőztünk, napoztunk dagadó kupoláján. És föltámadt a szél. Dobált. Sisteregtek a kosárba tett gázpalackok. Nem égetett meg kiegyensúlyozatlan lila lángjuk. De Szervét szívdobogásával vitt, röpített e szabályozható újkori játék-máglya. Korlátlan ráláttunk a felperzselt légtérre, farkasra, nagymamára s a bogáncsos láthatárt őrző vadászra. (No meg a művészetről szőtt mesékre.) S a villanásnyi réseken át... a bizonyosság lángcsipkés jelére... lehelletére... A kéretlen engedély lejárt. Földet értünk. Csak később kapott el a hányinger. Kit *azért,* kit meg *azért*... Vagy fordítva... De képei *azért* ma is felemelők.

HOMOKPAD

Arrafelé egy fiatal invalidus tisztet neveztek ki a parti őrség élére. Az orros busz kelletlenül, szimatolva fékezett – messze a halászfalutól, az öböl menti úton. Nehezen, de tekintélyparancsolóan sikerült leszállnia. Nem várta senki. Botjára támaszkodva állt a bekötőút torkában. Nem ácsorgott, nem álldogált: állt. Tanácstalanul, de eltökélten. Ormótlan bőröndje arrébb, a padkán, mint valami mozgatható kerékvető, amelyhez semmi köze. A sofőr tette oda. Nem szántszándékkal. Megszokásból. És északnak araszolva eldohogott. Ő állt, tudatában önmagának. Kigombolt köpenyének szárnyába belekapott a szél. Tányérsapkájának ellenzője félig beárnyékolta arcát. Egy mozdulattal eltüntethető a maszk. Jobb kezével a botjára támaszkodott, balját a pisztolytáskán pihentette, derékszíja csatjának tőszomszédságában. Ösztönösen ügyelt rá, hogy a zubbonyát díszítő érdemkereszt ország-világ előtt fedetlen maradjon. Az előtte semmibe emelkedő út mentén hullámos rétegekben feltámasztott halászhálók – termesz rágta patyomkin-piramisok – szikkadtak. A tiszt azelőtt Egyiptomban szolgált, a napkeleti sereg ellen vívott egyik ütközetben sebesült meg... – A mamelukok szövetségeseként – szabadkozott kesernyésen a nővérkék előtt.

Egyetlen békebeli hóbortjáról tudtak felettesei: a világhatalmak keletkezésének tanulmányozása. S mivel a világ nem oly hatalmas, ő egyszerre csak egyről vett tudomást. Jóllehet, ez az egy koronként változott. Sebesülése miatt most kedvére hódolhatott háborúnál izgalmasabb szenvedélyének. Meghatározni és összegezni az átlag-világhatalmiság jegyeit – helyét, idejét az elmúlt hétezer évben. És hogy miként aránylik hozzá a mai. A kettő közötti különbség tér- és időbeli eredőjéből kiszámítható az örök béke beköszöntésének időpontja. Amiről már a napóleoni háborúk korában is ábrándoztak. – Az esetleges ellenséges tengeralattjárók miatt tartsa nyitva a szemét és szemmel a láthatárt – ajánlották neki a végső baráti eligazításon.

Írországba, egy isten háta mögötti faluba helyezték. Ahol aligha történhet valami. Egy teli bőrönd könyvvel érkezett. Ki tudja, meddig állt ott, balját a pisztolytáskán tartva, szemében a hálóktól végigcsipkézett úttal, amelyet jobb lett volna, ha szögesdrótakadályok öveznek. Riasztóan békés volt a vidék. Örök-békés. Alkonyattájt, a piros tengeralattjáró alámerülésekor – sérüléséhez képest – szabályos hátraarcot csinált, és határozott léptekkel elindult a partot ellepő üres csónakok és bárkák felé. Meg-megránduló árnyéka visszhangosan sistergett a fövenybe préselt lángnyelvekhez érve.

A MAGÁNY MEGOSZTOTT TITKÁNAK KRÓNIKÁJA

Fritz Paepcke professzor úr emlékének

A vendégprofesszor úr lassan lépegetett. Mintha a tenger szelíden hullámzó vizén kelne át. Akit köszöntött, annak mindnek megjegyezte: „Élek." Tanítványait terített asztallal várta: narancs, alma, tea (Orange!), pogácsa, sütemény. Stilleben, de a professzor úr esetében pontosabb a Natura Morta. „Ma ünnepelünk. Élek" – fogadott bennünket. Ekkor láttam először derűt az arcán. Három napja jött ki a kórházból, ahol megvizsgálván a szívét, csodálkoztak rajta, hogy még nem halott...

Aztán pár nap múlva, egy verőfényes februári délelőttön, egy új hét kezdetén, sétaútjának határán összeesett, és tényleg meghalt. Tanúk voltak rá, hogy utolsó kórházba szállításakor kijelentette: Budapesten temessék el, amelyről azt hirdette mély meggyőződéssel, hogy Európa új fővárosa lesz. De végakaratát nem rögzítette írásban. Talán óvakodott felhívni magára a félmunkát végzett halál figyelmét. Így földi maradványait Heidelbergába szállították. Ha még egyszer kezdené, magyar szakos lenne – szögezte le ő, aki anyanyelvi szinten beszélt franciául, s élete alkonyán József Attila és Pilinszky sugallatára tanult meg magyarul érezni.

Örült, hogy résztvevő szemtanúja lehetett a három történelmi napnak: március 15-nek, június 16-nak és október 23-nak. A majdani Közös Európa nemzetek fölötti ünnepe persze szeptember 11-e lesz – tette hozzá –, arra emlékezve, hogy a magyarok e földrészt 1989-ben e napon akasztották le a vaskampóról. Ezt nekünk, krónikus kisebbrendűségi érzésben szenvedőknek, már most tudnunk illene. A vaskampó nyilván a Hitler elleni merénylet kivégzettjeiről jutott eszébe. Értett a jelképekhez. Fogékonnyá tette rá a francia irodalom is, amelyet úgy ismert, mint hazájában senki, és Franciaországban sem sokan. Mégsem ott,

hanem Magyarországon akart meghalni. Igaz, nem most, hanem úgy nyolcvanöt éves korában. Azaz 2000 körül. Amikor Budapest – hite szerint – valóban az új Európa fővárosa lesz, s a magyarok már nem nyavalyognak, hogy a tatárok..., meg a törökök... és persze a németek..., ráadásul az oroszok..., s mindenek netovábbjaként: Trianon stb. „Nem, uraim – tanulni kell! De időben tudni kell, hogy mit és miért. Ilyen egyszerű!"

Évtizedek óta egy szál magában élt. Ám erről csak egyszer vallott. Akkor, ott. Átmeneti feltámadásának délutánján.

A háború nagy részét főúri kényelemben, az egyik legelegánsabb párizsi szállodában élte át. Sokadmagával. A reggelit, ebédet, vacsorát fecsegő és fülelő francia pincérek tálalták fel nekik. Ma nyilván az ellenállás hősei. Hajnalban vagy kora délután vagy késő este átvonult a telefonközpontba, ahol lehallgatóként teljesített szolgálatot – legeminensebb francia szakos diáktársaival együtt. A beszélgetéseket rögzítették – a gyanús szövegeket elemezték.

1944. június 5-ét írtak. Aznap reggel tért vissza Németországban eltöltött szabadságából. Sohase tudta megmagyarázni, hogy miért, de érezte, eljött az ő napja. Amelyre öt éve várt. Amióta zsidó menyasszonyát, akibe gyermekkorától szerelmes volt, családostul elhurcolták. Azonnal szolgálatra jelentkezett, pedig még kihagyhatta volna azt a napot. Bajtársa persze örült, hogy felváltották...

Egy beszélgetésre lett figyelmes. Persze gyanús, ha uzsonnaidőben ordítóan szakszerűtlen irodalmi disputába fognak. Ráadásul a természetesnél is fojtottabb hangon. Ha a Roland-ének hőseit Molière képzelt betegei közé keverik, s kiismerhetetlen helyszínükül egy Sand-regény isten háta mögötti torkolatvidékét jelölik ki. S minderre liliom és szegfű alkotta keresztet vetnek. Csak úgy.

A vendégprofesszor úr, a Heidelbergai Egyetem francia tanszékének alapítója, az akkor még csak végzős hallgató, pár

percen belül tudta a szövetségesek partraszállásának igazi helyszínét és pontos időpontját. Éjfél körül, az Orne és a Vire folyócskák torkolatvidékének térségében. Holott Pas-de-Calaisban és Flandriában várták a partraszállást. Ekkor már csak hetekkel később. Még vagy nyolc óra maradt a valóságos partraszállásig. Elég ahhoz, hogy a térségben állomásozó páncélos-hadtesteket és ejtőernyős hadosztályokat riadóztassák...

Ma már tudjuk, az inváziót meghiúsító riadó elmaradt. Tisztában ezzel ő volt elsőként. Ha szóba került, szeme se rebbent. Se akkor, se később. Némi elégtételt érzett. Ez persze nem adta vissza belső emberi kiteljesedésének esélyét, az istenné delejező kettős titkot, a teremtés bibliai örömét és gyönyörűségét, amelytől őt szerelmével együtt megfosztották. És életfogytiglani magányra ítélték. A többi lényegtelen. Beleértve az indulókba döngölt hazát is. A háború kitörését megelőző tavasztól ő: német származású európai.

Akkor, azon a tavaszon határozta el, hogy keresztbe tesz a történelemnek, vagyis azoknak, akik pokoli félreértés folytán alakítóiként a színfalak előtt nyüzsögtek – skatulyából kihúzottan. Amikor az alkalmi literátorok pontot tettek irodalmilag pontatlan dialógusuk végére, mindent átható csönd támadt. Csak a szerelmesek tudnak hallgatni ily mélységes csöndben. Tudta, mit kell tennie. A gyanús irodalmi szövegzagyvalékot megsemmisítette, és a nyugati hadsereg párizsi főhadiszállásán jelentette, hogy szolgálati ideje alatt semmi említésre méltó esemény nem történt.

Negyven évvel később Caenben, a szövetségesek partraszállásának színhelyén folyó nagy csata évfordulója alkalmából konferenciát rendeztek, amelyre őt is meghívták. Úgy is mint a baráttá lett ellenség háborús veteránját, úgy is mint a francia állam által megbecsült romanista professzort. Több történész fejtegette szakszerű előadásban, hogy mi okozhatta az ellenség vártnál is nagyobb meglepetését és a térségben bevethető német

csapatok kezdeti tétlenségét. Szinte mindegyik érv figyelemre méltónak, mi több, helytállónak tetszett.

A professzor úr, lévén világéletében udvarias ember, egy darabig hallgatta őket, aztán fölállt, és kiment a teremből. Gondosan ügyelt rá, hogy a világ előtt ismeretlen csöndben tegye be az ajtót.

ÁT-ÁTVÁLTOZÁSOK

Mintha hatalmas virágvályú volna a tető túlfele, a láthatatlan. (Amire bármit rá lehet fogni.) S aranyló virágcserje a tetőéllel derékba fűrészelt platán. (Vagy halottak napján kötött esküvői csokor? Az emlékezés borzongó koszorúja?) Körötte kéklő ragyogás. Ősi levéltárak pirosló csöndje. Örökmécsek lángjától lombos életfa, mennyei kékség: címere ezer évszaknak is – ha a kiválasztottak idejéből nézzük. A tetten ért felhőtlen pillanatban. A nyugalom címerpajzsa – a lélek teremtéskori cintermében őrzött –, amely olykor vezérül önmagunk fölé, az időtlenségbe emel... és lebegtet. Ilyenkor a tető, a lomb, az égbolt fölibénk magasodó mindennapi különös együttesét is fölfedezzük. (És történelmi gyertyafényben szólunk a pincébe zárt gyilkosokhoz, hogy menjenek haza... És legyenek jók...) Egy még gyermekembert elragadtatott mozdulatra serkentett e látvány, pedig valósága csak a képzeletében jelent meg. Vagy a képzelet valóságában ő. Mert rabszállító kocsiban ült... s így gesztusát jeladásnak vélték őrei. És biztos, ami biztos... Minek „a sebtében megásott sírgödörig" várni... Pedig csak csönd, lomb és örökifjú ragyogás. És semmi, ami veszedelmesebb lehetne...

KÉZMOZDULAT A SZÜRKÜLETBEN

(2004)

KRAKKÓI VERSEK

FALISZŐNYEG-TÖRTÉNET A WAWELEN TÚL

A királyi A-t a kígyó S
koronás betűtömbbé fonja.
A címerpajzs családi bölcső…
Ki vigyáz a Kentaurokra?

Az átokszótól megtört villám
belecsap a névmohás fába,
és fönn kárpitja-szakadtáig
Mennybe ékelődik a bárka.

Az ég boltozatát a víztől
nem választhatják el a számok…
Sok-sok negyven napja már,
hogy negyven napra vízre szállott.

Az ázott Angyal idő-dúltan
arcát tenyerébe rejti.
Becsavarodott életvonal:
kötél a bárkán…
Csak ennyi.

LENGYEL VÁROSOK – MAGYAR SZEMMEL

Várak és városok.
Határok, határfolyók.
Tejjel-mézzel folyó Kánaán.
Üveghegyek, s mindaz, ami rajtuk túl van.
Városnevek a gyermekkor mese-térképén.
Az emlékezés nagyítólencséje alatt
kibetűzhető Osztrolenka is –
az első lengyel helységnév minden magyar ember számára.
Petőfi írta le,
s általa vezetett át kézen fogva
a mesékből a történelembe.
És máris *az erdélyi hadsereg* nyomában masíroztam.
Megismertem Bem tábornokot.
Tudtam róla a legfontosabbat:
hogy ő „Osztrolenka véres csillaga".
Nem Danckáé, nem Iganié, nem Tykociné, nem Varsóé –
pedig tetteivel bármelyiké lehetne.
Osztrolenka történelmi varázsige.
Ráolvasó hangulatában szigorúság és szelídség:
a rohamra indulók
hullámzó hangjainak dobpergéstől hangos árama,
a töredék-életek költészete,
az utolsó szavak titka…
Az utolsó szó
a túlélés reményének és kilátástalanságának misztériuma.
A misztérium a túlvilág életünkbe ékelődő része.
Osztrolenka titkához több ezer hősi halottra
és két élőre volt szükség:
Bemre és Petőfire…
És a vers belénk záródott kulcsszavára…

Varsóról az ötvenes-hatvanas évek fordulóján
egy gépkocsivezető beszélt nekem elsőként hitelesen.
1944 júliusában többször megfordult
a hitleristák által faluként jelölt városban.
A magyar katona iránt
bizalommal lehettek lengyel ismerősei.
Beavatták a felkelés előkészületeibe.
A Honi Hadsereg
saját gyártmányú géppisztolyát is megmutatták neki.
Kipróbálhatta a föld alatti lőtéren.
A honvéd őrmester jó lövő volt és még jobb autószerelő.
Dicsérte a házilagosan készített fegyvert.
Azóta állandó a lelkifurdalása.
Látta a szabadságért halálra szántak boldogságát...
És nem osztozott benne.
Mindaz, amit akkor ott,
a kórházban tőle hallottam,
elég ahhoz,
hogy 1944 Varsóját 1956 Budapestjéhez kapcsoljam –
a magára hagyottság romhalmai fölött.

A legszebb székesegyház Jaroszlóban
a Fájdalmas Boldogasszonyé.
Minden ezüstté válik körülöttem,
ha az emlékezés krajcárjait
kertjének csodatévő forrásvizébe szórom.
De gyakran eszembe jut a másik itteni templom is.
A valóságos és a történelmi földrengés után
az ország meghódítói lebontották.
Hiába védte névadó patrónusa: Szent Miklós.
Lassan kétszáz éve.

Helyére hiánya emlékeztet:
a kriptáival együtt nyomtalanul betemetett altemplom.
A Piactér közelében,
amelynek átriumos kereskedőházai
áruval megrakott társzekerekről,
nagy üzletekről,
világvásárokról álmodnak…
És arról,
hogy falai közt menedéket talált államférfiak,
keresztelőre készülő uralkodók,
névtelenül is virtuóz muzsikusok ülnek majd modellt
a Középkorból előlépő képfestőnek.

Krakkó nem a Mária-templomot,
nem a Barbakánt elnyelő Flórián-kaput
és nem is a Wawelt ábrázoló képeslapként él bennem,
hanem a múlton túli sétákat elmosó záporok
elszenderedett víztükreként…
Benne egy gótikus ívű ablak járdának csapódott töredéke,
felhőparókás Nap – lenyugvóban háttal nekünk.
Fölébe hajolva ki-ki elhiheti magáról,
hogy az ő jelenvalósága
teszi a várost örökkévalóvá.

Tartalmi és fogalmi boltívei alatt
a Lublini Unió úgy strázsálja a lengyel és a litván históriát,
mint a Várkapu Lublin oklevélzsindelyes Óvárosát.
Szeretem ezt a negyedet,
noha két évtizede még ijesztett távlattalan szürkeségével,
málló vakolatú középkorával,
csatornázatlan, poshadt jelenével.

Most minden út sugarasan idevezet
a kultúrák várost beborító
királyi koronája és búzavirág-koszorúja alá.
Kelet és Nyugat, Dél és Észak –
viaszpecsétek a mennybolt pergamenén:
címer- és csillagképek hitelesítő jelei.
Mindegyik más és más.
Ahogy a Vártemplom gótikus ívei is
különbözőnek formázzák a lélek kenyerét.

LÉGHAJÓ-TALÁLKOZÓ KROSNO FELETT 2002 MÁJUSÁBAN

Már a repülőtér felé közeledve
is az eget fürkésztem.
Dél volt.
Megtudhattam,
hogy a léghajók
kedvező idő esetén is
csak reggel
és este (hat vagy hét óra tájt) emelkednek föl.

A város felett
az ég karmazsin karnisán,
kiszínezett kérdőjelekként
függönycsiptetők raja húz át,
s mire fennakadnak, a végtelenbe
vagy az észrevétlen benzinkutakhoz csapódnak
villámra váltan,
besötétedik,
anélkül,
hogy bármire választ kapnánk.

Odébb
bujdosó poéta
süvege a hegy –
a léghajó kosarából nézve…

A denevér-hangzavarban
hárfaalakú árnyat vet a várrom.
Eljátszhatatlan várjáték a csend:
felkiáltójel-fáklyák fényében
a néptelen udvar.
Kútjának mélyén
emberi arcot formál
a megkövesedett szomjúság, szomorúság,
kiszikkadt ének.
És bugyborékoló tekintetek,
hangjegymetszésű szemek
kísértenek
a negyvennapos
záporral múló időben.

Magunkra maradunk
az éjszakától kivasalt tájban,
a hangparazsaktól sistergő csöndben.
Talán értünk kiáltanak,
a mi segítségünkre várnak,
minket hiányol valaki,
valaki más,
a másikunk
ebben az együttes egyedüllétben,
amelynél csak a gyávaságunk szánalmasabb.
Fogódzkodók
és fogadkozások estelente:
az álom emelvényéig
torzszülött sóhaj az ima…
Ébredéstől ébredésig fej- és lélekvesztetten
hullunk
az őrangyalozó léghajók kosarába.

BALASSI EMLÉKTÁBLÁJA A SZENT ANNA UTCÁBAN

Bronisław Chromynak

Széttört a díszkút, szét a csempe,
szirmok közé szorult a Nap.
Egy sebesült a fényt kereste
a rázuhanó hegy alatt.

Esztergom Dunába süllyedt.
A parton sípok és dobok…
S a hangörvényben elmerültek
hajnalok, harcok, asszonyok…

Az idő sáros hajszálai
tapasztják testét, koponyáját.
Íjak idegei közt
Bécsbe kísérik hazáját.

1971, 2001

A *HERMELINES HÖLGY*

Hans Frank,
aki a Harmadik Birodalom
Európára táguló határain innen és túl
minden idők legnagyobb jogtudorának tartotta magát,
1939 októbere és 1945 januárja között
élet és halál ura volt a Főkormányzóságban.
(A konok lengyelek,
akiket civilizálni akart,
sok álmatlan éjszakát okoztak neki
az idejemúlt hazáról szőtt álmaikkal.)

Rajongott a művészetekért.
Krakkói királyi dolgozószobáját
Leonardo da Vinci festménye díszítette,
s – mivel vadásznak se volt akárki –
megannyi trófea:
kitömött őz,
hiúz,
dámszarvasagancs,
bivalyfej.

A vadászzsákmányt
saját tulajdonának tekintette,
a műkincseket is
mint múzeumi gyűjteményekből kiválogatott
hadizsákmányt.

Egy ideig szemben ült a képpel,
de mivel nem tudta levenni
szemét a hölgyről,
időnként kötelességtudóan
hátat fordított neki,
hogy dolgozhasson:
zavartalanul írhasson alá…
többnyire halálos ítéleteket.

Cecilia Gallerani felől
csinálhatott, amit akart.
Ő átnézett rajta,
a jöttmenten.
Évszázadokat bűvölő tekintetével
Lodovico Sforza di Moro herceget fürkészte,
a kedvesét.

Amikor a főkormányzóban ez tudatosodott,
mintha tarkón csapták volna.

A hermelin,
a termékenység Ovidius által megénekelt jelképe
ugrásra készen leste az alkalmat,
hogy Hansi tányérsapkájára vesse magát.

Amikor a főkormányzóban ez tudatosodott,
akárha tarkón csapták volna.

Történt,
hogy – közel a végső győzelemhez –
egy utcai embervadászat után,
amelyen vendégként vett részt,
baljós kajánsággal
sandított a festményre.

A kitömött hermelin
egykedvűen nézett vissza rá.

Hans Frank kiemelte őt a festményből…
és karján simogatva,
fölényes gúnnyal nézte a hölgyet.

Cecilia Gallerani felől
csinálhatott, amit akart.

EMLÉKÜNNEPSÉG

Auschwitz felszabadításának ötvenedik évfordulóján

Kertész Imrének

Sajtóbeszámoló:

„Az Auschwitz-Birkenau koncentrációs láger felszabadításának 50. évfordulójára emlékező központi ünnepségek nem sokkal tíz után kezdődtek az egykori oświęcimi főtábor területén. A hivatalos küldöttségek, amelyek élén többek között Sevah Weiss, az izraeli parlament elnöke és Lech Wałęsa, az ünnepségek házigazdájának szerepét betöltő lengyel köztársasági elnök haladt, egy pillanatra megálltak az »Arbeit macht frei« feliratú kapu előtt, ahol egy percig tartó néma főhajtással adóztak a meggyilkoltak emlékének.
Miután átmentek a halál barakkjának hívott 11-es számú barakkhoz, Lech Wałęsa elmondta a nap első beszédét. »A munka szabaddá tesz« kapufeliratra utalva szólott a munkáról, amely a világ sok ezer lágerében rafinált gyötrelmül szolgált, és a legrövidebb út volt a halálhoz. A beszéd elhangzása után a küldöttségek és a Nobel-békedíjasok koszorút helyeztek el a 10-es és 11-es számú barakkok között húzódó Halál Falánál.
A huszonhét ország küldöttségei, a Nobel-békedíjasok és a kíséretükben levő vendégek pontosan 11 óra 30-ra átmentek Birkenauba... a világ legnagyobb temetőjébe...”

„...átmentek...”

átmentünk

mentünk

tovább

És mentünk a továbbnál tovább:
behunyt szemmel
a fekete éjszakába,
koszorúk növekvő alagútján át
neki a fénytelen napban
tomboló zászlóviharnak,
díszmenet-csizmatalp-falnak,
dicsőség-katafalknak…
És tovább…
ahonnan nincs tovább.

Ötven éve – pont ötvenévesen.
Még öt perc – vagy már annyi sem.
Átgördültünk a rámpára roskasztott égen
át az éj kiolthatatlan mécsesein,
emlékezetünk polyvázó pernyéin,
hópelyhein.

Mellettem Ildikó.
Kedvesem!
Született ezerkilencszázötvenháromban…
(a hangszóróból
hogy Ildikó
s hogy megölték akkor
ott
negyvenkét évesen)

Velünk van Orsika,
született ezerkilencszáznyolcvanegyben…
(a hangszóróból
hogy Orsika
s hogy tizennégy évesen)
És Misike
kiben oly kedvét lelhette Isten:
született ezerkilencszáznyolcvannégyben…
(s hogy Misike
és tizenegy évesen)
Anyám –
most volna hetvenegy.
Meghalt ezerkilencszáznyolcvanhétben.
(De akkor ott
húszévesen)

Egy perc – vagy talán már annyi sem.
Legelőbb őreá mutatnak.
hogy arra…
Aztán meg rá,
meg őrá,
meg rád,
meg énrám…
Ki fogja fel,
hogy nincsen *ők,*
és nincs *mi* sem?
hogy együtt vagyunk a *mi* s az *ők,*
halottainkkal élő
sebek
és sebhelyek:
tizenegy, tizennégy, negyvenkét,
ötvenévesek.

Ki érti a néma harangszót?
Ugyan ki érti meg?
Ki fogja föl a szirénahangot,
holtak morajló gyászát,
a döbbenet illékony csöndjét,
mint mindnyájunk imádságát,
tizenegy, tizennégy, negyvenkét,
ötvenévesek?

Krakkó, 1995. január 27–28.

VERSES BIZTATÁS A KRAKKÓI JAPÁN MŰVÉSZETI ÉS MŰSZAKI KÖZPONT ELŐZETES MEGTEKINTÉSÉRE

Marad a futár-meghívóként
vízjelbe
merített papír.
Befejezetlen a múzeum,
akár az ezredév,
a második…
ha az.
Csak a gyűjtemény egész,
lassan egy évszázada már.

És mennyi nép!
Jött és ment
és jött-ment vendégek…
Görcsbe rándult futószalag
a folyóban
elsüllyedt határ.
A felrobbantott hidak helyén
kaloda-varsában tátog a halál –
tükörképe a fényszórókkal pásztázott élet:
a kettős kanyar
csokornyakkendője fölötti vár.

Ő a legszebb:
a Wawel.
Rálátni az égig érő üvegfalon át.
És belőlünk ki mit lát?

Villanófények dúlt spanyolfalán túl
az innen-onnan semmi:
a *senki mása*...
Ha csak nem Andrzej Wajda.
s az idő selymén át visszasejlő szempár,
egy önfeledten rajzoló gyerek.

1994 decembere

HAJNALI IDILL, 1994

Kondenzcsík –
feslő égi varrat:
fonál
a láthatatlan tű fokán.
Ki szegénynek jó,
az... a mesében?
az égben?
gazdag...
De vigasza-e a fény
a vaknak?
Haldoklónak
a betegsége?
Elkárhozottnak
hogyan élt?
Időtlenségnek
a tér?

Hajnal –
feslő égi varrat:
cserebere
a láthatatlan tű fokán.

Bosnyák tér,
bosnyák béke,
foglyok és holtak
csereberéje...
Elhagyott fejfák.
És megannyi névtelen
vakondtúrás-turbán
a hantoktól varas
anyaföldön.

A világháború
nyolcvanadik esztendejében
ingerlékeny
a kialvatlan Ördög.

Európa
azóta
elsötétített ablak:
csillagképe
homorító
halál.

BÚCSÚ A KÁTRÁNYPAPÍR TETŐS HÁZTÓL

Az út itt Y-ként kettéhasad,
és ágasába fogja a házat,
amelyet mintha az indasövényből
sarjadó TV-antenna reteszelne
a századfordulóhoz.
A kerítés
akár a hit szőlőlugasa is lehetne így,
hiszen a levélzeten túl
csak jelképes a termés.
Mint errefelé mindenütt,
a Nagyboldogasszony-templom oltárán kívül,
ahol oly valószerűek
a nürnbergi mester faragta fürtök.
De a kátránypapír tetős ház körül
a tujasor valóságosabb.
Akár a temetőben.

Ablakok,
amelyek nappalonta megvilágosodnak,
s időnként este is.
(Ha azt hinné az ember,
hogy a világ sötéten lakhatatlan.)
A mezsgyén ide-oda imbolygó kacsák
cipzárként nyitják-csukják a konyhakert ágyásait.

A telek háromszögének csúcsában őrtorony:
tömör kápolna…
Útszéli… – az úttól elkerítve.
Bádogtetejű.
Három Istenanyával fürkészi a négy világtájat.

Hajdan vigyázó felkiáltójelként állt a faluszélen.
Azóta elnyelte a város.
Egy pont a házzal együtt.

Az udvaron kátránypapírossal letakart farakások.
Napról napra több.
Innen nézve mintha apró kunyhók volnának.
Olyanok, mint kicsiben a nagy.
Az egyre szűkülő térben
öregember hasogatja napestig a rönköket.
Talicskán tolja ide
a paradicsomkert kidöntött fáit.
Kifogyhatatlan belőlük. (Sok az építkezés.)

Reggelente a padlásajtóban megjelenik egy asszony.
A mesében se lehetne öreganyámnak szólítani,
mert annál fiatalabb.
Még sohasem láttam fölmenni a létrán,
de leereszkedni igen:
mindig ugyanabban az órában.
Kezében mécsesként pirosló alma.

Fölengedett a tavaszroncsoló fagy.
A közöttünk virágzó óriás vadcseresznyefa
ma egyszerre hullatta el szirmait.
Beleőszült a kátránypapír tetős ház.
Az öregember,
ügyet se vetve a világra,
fejszéjének vad ingamozgásával hasogatja
a mind göcsörtösebb időt.

VIRRASZTÁS EGY ALTEMPLOMBAN

SZENT IVÁN ÉJE AZ ÚTMENTÉRŐL

Felsorakozva a tűzoltók.
Címerük: arany sisak
s keresztben két ezüst csáklya.
Egy darázs belegabalyodik
zászlójuk rojtozatába.

Örvénylő lángfonat-tutajok…
Felkapcsolható lidércfények…
Kisorsolt tűzugrások…

Ikerkoszorút visel
az erény és a vétek.

A cseresznye
hallókészülékké érik…
Az internetről is
leolvasható az ének.
(A látomás ma még nem.)

Az állandóság jeleként
Szent Iván-éjtől
Szent Iván-éjig
margaréták hunyorognak
a macskák boszorkányszemében.

A FESTETT FALU

Zalipie

Virágos bölcső és kutyaól,
a kemence tűzvirággá pingált.
A festett falu határában
Chopin-hangjegyek a nyírott fűzfák.

A mennyezeten széthullt csokor –
sziromreszelék: mágnese a fény,
az ég felizzó kályhalapján
pünkösdi rózsa formájú edény.

A búzakoszorús ablakban
örökmécs: égő csipkebokor-álom…
Kelengyeláda és koporsó
a mesék vizén… s liliomzátony.

Füstös akácfarámában Krisztus,
előtte ülünk mind a lócán.
Méhecske-pillanatok zsonganak
az időkaptár-faliórán.

A FÉL SZOMSZÉDVÁR KÖZELKÉPEI

Nedec ürügyén

„A két vár pedig omladozott, bús fészke bagolynak,
S a viharok zordon hárfája, hol a rohanó szél
Nyílt kapuk és ajtók szárnyait verdeste falakhoz,
S messze süvöltő dalt zengett a puszta határnak."
(Vörösmarty Mihály: A két szomszédvár*)*

Hol régmúlt a határfolyó,
szembeszomszéd vár és várrom.
Torz tükörképükön a tó
árvíznyelő mutatványos.

A hegy lábát béklyózó gát
s a partifecske fészke ázik.
Maholnap kikötő a vár,
s elárasztva a fellegvár is…

A bús napóra homlokráncán
veríték-gyöngyfüzér-idő,
a feneketlen kút káváján
tengerszem-színű moha nő.

A zsindelytető kámzsaként
redősen omlik a toronyra,
a falban üvegék a fény:
veszélyt jelez, ha összeroppan.

Ez a kápolna… vagy a tömlöc…
– (az alagút: vakond-legenda) –
kijáratánál angyal… ördög…
tudathasadt mestergerenda.

Darázshadat öklendezik
a napszúrásos ereszalja,
bebábozódnak kéményei
a pernye-lepkés alkonyatba.

A visszhangoktól éles szavak
belevágnak a csönd hajába,
éj-televénnyé bomlanak
az eltemethetetlen árnyak.

Hol régmúlt a határfolyó,
a szomszédvár ma szomszéd várrom…

Lapozzál át irgalmasan
a partra vetett krónikákon.

TÖREDÉK

Örök *szomszéd* az *egymás,*
a nyelvben s a nyelven túl is.
Örök *egy más* a *szomszéd,*
ha nem egyenrangú is.

A KERESZTEK DOMBJA LITVÁNIÁBAN

Búcsú-forgatag az országútról nézve.
Mennyeknek feszülő körmenet közelről.
Kiforgatott sírok, templomok emléke.
Csecsemő és gyermek, fiatal és felnőtt
keresztjét cipelve a föld dombbá görnyedt.

Tölgyes koronázta a pogány időkben…
Meg-megtértek hozzá a kereszténységből.
Ezért emelt itt a lovagrend őrtornyot.
A reménytelenség emlékhelye később,
amikor a puszta remény is tilos volt.
Országos ravatal készül az ős dombon.

Országos ravatal… Vagy országos ünnep?
Dúcos kereszteken Nap, hold, kígyó, csengő.
Tövükben városok, falvak mécses-lángja.
Mennyeknek feszülő körmenet közelről.
Feszület-körmenet… de sehol egy ember.
Felhő-bordás égbolt… hol az ébredő Nap
lándzsaszúrás-sebhely.

A MONTE CASSINO-I KOLOSTORNÁL

sírkert…
lépcsőzetes
a
visz
égbe
Hol

Ki
ereszkedik
a
holtak
szintjei
alá?

VIRRASZTÁS EGY ALTEMPLOMBAN

Az altemplom boltíveinek mélyén,
hol négyrét görnyednek az oszlopok,
a kelő Nap bezúz fényöklével
egy ólmos álom-üvegablakot.

Színes cserepei szerteszállnak,
mint tarka lángok, torzó csillagok,
s beleremegnek a holdrozettás
éjfélen túlra vándorló vakok.

Nyisd ki kapud, a magadba-zártat…
Hagyd imádkozni a zarándokot.
A kerengőben eltűnődve szállnak
a fénylő gregorián dallamok.

THORVALDSEN SZOBRA

THORVALDSEN SZOBRA

esszévers

Poniatowski József herceget,
a majdani raszyni hőst
és lipcsei hősi halottat,
a Francia Császárság marsallját
és a Varsói Hercegség hadseregének fővezérét
csaknem másfél évtizeden át
árulónak tartották honfitársai.
És utána is sokan.
Pedig önfeláldozó, derék katona volt
a kezdet kezdetén is.
De hát a származás!
Balszerencséjére ugyanis
a megvetett utolsó lengyel király
unokaöccse volt,
s bácsikája a kultúrában maradandóbbat alkotott,
mint a politikában.
De Oroszország, Poroszország és Ausztria
szorító gyűrűjében legfeljebb az Úristen
politizálhatott volna eredményesen.

Tény, hogy József herceg,
a Katalin cárnő ellen harcoló
lengyel csapatok parancsnoka,
ezerhétszázkilencvenkettő nyarán
a kétségbeesett nagybácsi érzelmi zsarolásától
sarokba szorítva,
a honi árulók szövetkezésének városán át
oldalgott vissza a magánéletbe.
Mint egyébként bajtársai közül annyian.
De lehetett-e neki, a bűnbaknak
az ország felosztásait követő
események idején magánélete?
A varsóiak még az ezerhétszázkilencvenkettes
alkotmányvédő háború után tizenhét évvel is
árulót kiáltottak, és öklüket rázták rá,
amikor a döntő túlerő elől kíméletből
és megfontoltan kivonult a városból…
hogy pár hónap múlva
a hadjárat győzteseként térjen oda vissza.

Időnként még ezután is leárulózták,
ha az alkalom úgy hozta.
Rágalmazásának a tetemét
véglegesen elnyelő Elster folyó
vont végleges határt,
amelyben Napóleon csillaga is leáldozott.

Ezernyolcszáztizennyolc július tizennyolcadikán
a Lengyel Királyság egyik kormánymegbízottja
Rómában szerződést írt alá
Bertel Thorvaldsennel,
hogy Marcus Aurelius közismert lovas szobrát
mintának tekintve, öntse bronzba
József herceg alakját.
Arról volt szó,
hogy a korszak leghíresebb szobrászművésze
örökítse meg
a korszak leghíresebb elhunyt lengyel hősének emlékét.
Mert Dąbrowski akkor még élt,
s Kościuszko nem sokkal azelőtt halt meg.
A jelek szerint pedig
Európára örök béke köszöntött,
amelyben nem teremnek hősök,
s a hősöknek babérok.

Poniatowski emlékművét I. Sándor
orosz cár és lengyel király jóváhagyásával
Varsó központjában tervezték felállítani.

Az évtizedeken át Rómában élő és alkotó
Thorvaldsen ízig-vérig európai volt,
s mint ilyen, akár korunk példaképe lehetne.
Öregkorára tért vissza szülőföldjére dánnak.
Az említett szerződés aláírásakor
töltötte be a negyvennyolcadik életévét.
Poniatowski akkor lett volna ötvenhárom éves.
Görgey Artúr éppen féléves volt.
Hármuk közül ő élte meg a legmagasabb kort.

Aki Rómában akkortájt megfordult
– évi tizenötezer utazóról, turistáról van szó –,
s valamit adott magára meg a művészetre,
az mind kötelességének érezte,
hogy tiszteletét tegye a szobrászművészet pápájánál,
s ha erszényéből futotta, rendeljen is tőle:
szobrot, domborművet vagy érmét.

A mester öt hatalmas műtermében
tanítványok, kőfaragók, bronzöntők hada dolgozott.
De Thorvaldsen ragaszkodott hozzá,
hogy mindegyik, nevével jelzett munkához
valóságos köze legyen.
Így a megrendelők türelemre
és hosszú életre ítéltettek.
Akkor is, ha síremlékükről volt szó.
Egy angol lord például huszonöt évet várt arra,
hogy a szerződésbe foglalt szobrot átvegye.
József herceg bronzalakja
e vonatkozásban nem döntött rekordot,
mert – legalábbis a modellje –
tizenegy éven belül elkészült.
Sőt a százhatvanöt évvel ezelőtt mai helyére került
közismert varsói Kopernikusz-szobrot
a megrendeléstől számított tíz éven belül
fel is állították.

A legbiztatóbb ellenkező rekorddal
bizonyára Stanisław Borkowski,
a jeles történész és geológus dicsekedhetne.
Ő ezernyolcszáztizenöt-tizenhatban
tett itáliai útja során rendelt márvány domborművet
a néhány évvel azelőtt elhunyt
édesanyja síremlékéhez.
A lembergi dominikánus templomban
elhelyezett szarkofágját akarta vele még inkább
örökkévalóvá tenni.
A már ezernyolcszáztizenhatban helyére került reliefen
a halál szárnyas géniusza vezeti el
a világ iránt már teljesen közönyös asszonyt,
akit hiába próbál fia az életnek visszatartani.

A síremlék e része az Orpheuszt, Eurüdikét és Hermészt
ábrázoló, Krisztus előtti V. századi
híres görög domborműre emlékeztet.
A márvány dermedt fehérsége
s az embert eszményivé formáló finom vonalak
az időtlenséget jelenítik meg,
amelyről nem lehet tudni,
bölcsője-e vagy koporsója
az örökkévalóságnak.

A Poniatowski-emlékmű modellje csak ezernyolcszáz-
huszonkilencben jutott el Varsóba.
A tizenegy éves Görgey Artúrnak hosszú szenvedés után
abban az évben hal meg az édesanyja.
Hiába ápolta konok odaadással a fia,
nem tudta az életnek visszatartani őt,
kit öregkori vallomása szerint
a legjobban szeretett a Földön.
Az asszony sorsába beletörődve
követte a halál angyalát,
akire majd Görgey
képtelen ráakadni a szabadságharc csataterein.

Miután József herceg lovas szobrát bronzba öntik,
megszűnik hivatalosan eltűrt hős lenni.
Ezernyolcszázharminc végén,
éppen a Poniatowski által is képviselt eszmék jegyében,
felkelés tör ki Varsóban,
amely a hajdani lengyel–litván állam egy részét
lángra lobbantó függetlenségi háborúvá terebélyesedik.
I. Miklós cár csak ezernyolcszázharmincegy őszére
tudja a hitszegő lázadást eltiporni.
A Bécsi Kongresszuson létrehozott Lengyel Királyság
ezt követően már csak nevében létezik.
Thorvaldsen lovas szobra
egy katonai erődítmény hátsó udvarára kerül.

Szerencsére a mindenható cár
büntető keze nem ér el mindenüvé.
Így a krakkói székesegyházban leleplezik
Thorvaldsen újabb „lengyel" munkáját,
Włodzimierz Potocki síremlékét.
Ez a halál géniuszát fáradt,
pihenő ifjúnak ábrázolja.
Görgey tizennégy évesen is fáradt felnőtt:
beíratják a Bécs melletti tullni utásziskolába.

A Poniatowski-szobor a még oly félreeső helyen,
mint a hét lakatra zárt Visztula melletti erőd,
bántja Miklós cár szemét.
Ezernyolcszáznegyvenben elhatározza beolvasztását.
Görgey nyolcévi ausztriai távollét után
abban az évben látogathatja meg szülőföldjét.
Már hadnagy a magyar testőrségnél.
És alig tud magyarul.
Szigorú katona,
de önmagával szemben a legkíméletlenebb.

A cár csak Varsó helytartójának,
Paszkevics hercegnek kérlelésére módosítja döntését,
s kegyes gesztussal kedvenc tábornagyának
ajándékozza a szobrot.
Varsó hercege, Jereván grófja úgy érezhette,
hogy hasonlít a szoborra, s az,
ha a lengyelek elfelejtik Poniatowskit,
a világ pedig a lengyeleket,
még az ő emlékműve is lehet majd.
Amelyet Thorvaldsen készített.
Akinél annyi honfitársa tanult,
hogy egész Pétervár
az ő monumentális kézjegyeivel van tele.

Közben ezernyolcszázharmincnyolc szeptemberében
Bertel Thorvaldsen negyvenévi római távollét után
végleg hazaköltözik Koppenhágába.
Óriási tömeg köszönti a kikötőben:
ő Dánia legünnepeltebb hőse.
A lehorgonyzó Rota nevű királyi fregatt
zsúfolásig tele munkáival.
Ezernyolcszáznegyvennégy március huszonnegyedikén
Koppenhágában hal meg.
Műveit már ezernyolcszázhuszonkilencben
végrendeletileg szülővárosára hagyta.
A Poniatowski-emlékmű modelljét is.
Eredetije Paszkevics gomeli palotájának kertjében áll.

Görgey már évek óta
a Prágában állomásozó Nádor-huszároknál főhadnagy.
Mindinkább elege van a katonáskodásból,
s ezernyolcszáznegyvenötben kilép a hadseregből.
Minden idejét a kémia tudományának szenteli,
s a prágai egyetem
vegyészeti tanszékén végzett kísérletei során
– első nagy sikerként –
felfedezi a kókuszdió zsírsavjait.
Professzora a lembergi egyetem kémia tanszékére
akarja tanársegédnek
kineveztetni kedvenc tanítványát.

Európának e szunyókáló térségét is felrázzák
a népek tavaszának eseményei.
Lemberg városparancsnoka,
hogy a lázongó diákokat, tanársegédeket
és a hűségükben tétova professzorokat megbüntesse,
szétlöveti az egyetem könyvtárát, képtárát, levéltárát
és kémia szertárát.

A dominikánusok templomát elkerülik a gyújtógránátok.

Ezernyolcszáznegyvennyolc szeptember tizenhetedikén
a koppenhágai királyi palota közelében
megnyílik a világ első,
nyilvánosságnak épített életműmúzeuma.
Az eredeti művek mellett
Thorvaldsen nyolcszáz egész alakos szobor-,
mellszobor-, dombormű-modelljének ad otthont,
de itt helyezik el a művész gazdag
könyv-, grafika-, érme- és dokumentumgyűjteményét is.

Görgei Artúr honvéd őrnagy,
a Tiszán inneni nemzetőrség parancsnoka,
azokban a napokban éppen amiatt panaszkodik
miniszterelnökének, hogy a tervezett ötezer nemzetőrből
csak hétszázat sikerült táborba gyűjteni,
de közülük nincs száz,
akire rá lehetne mondani, hogy igazi önkéntes,
Ráadásul az egyik megye
majdhogynem pucéran küldte kiválasztottait
a seregszervezés színhelyére.
Miközben az ellenség a főváros felé menetel.

Nyolc hónap múlva Görgei Artúr
mint a magyar seregek fővezére
az egyik, főhadiszállássá berendezett
hegyvidéki villának teraszáról
távcsővel fürkészi a lángoló királyi palotát
és a Budavár erődbástyáit
önkéntesen rohamozó zászlóaljait.
A tavaszi hadjárat hetedik győzelmét
villanásnyira felderült arccal,
rövid mondattal nyugtázza: *Éljen a honvéd!*

Pár nappal később Piotr Vlagyimirovics Alabin,
a cári hadsereg negyedik hadtestében szolgáló
kamcsatkai vadászezred ezredsegédtisztje
lelkes szavakkal veti papírra
életre szóló képzőművészeti élményét.
Hadteste részt vett a Paszkevics tábornagy
által vezetett orosz hadsereg Magyarország elleni
ezernyolcszáznegyvenkilences hadjáratában.
Galíciai átvonulásuk során több napot töltöttek
Lembergben.
Így Alabin is alaposan körülnézhetett a városban.
A dominikánusok templomába is eljutott,
ahol ráakadt
Józefa Dunin-Borkowska asszony szarkofágjára,
„Thorvaldsen csodálatosan szép márvány síremlékére".

Ugyanő ecseteli lázas izgalommal
Budavár bevétele után pontosan két hónappal,
hogy hadtestének parancsnokságán
és a kassai orosz helyőrségi csapatok körében
micsoda izgalom támadt.
Híre kelt ugyanis annak,
hogy Görgei tábornok elhagyta Komáromot,
Vácnál megütközött a Paszkevics vezette orosz derékhaddal,
s onnan a többszörös túlerőtől északkeletnek szorítva
elvonult Kassa felé,
hogy feltehetően Tokajon át Debrecenbe jusson.
Az oroszok sietve nekiláttak a hadianyagraktárakkal
és betegekkel zsúfolt város kiürítésének.

Alabin beszámolójából arra lehet következtetni,
hogy Görgei egy kiváló hadsereg parancsnoka.
Az orosz tisztnek nem egy magasabb rangú bajtársa
beszélt felsőfokon
a behasadt koponyájú magyar tábornok tehetségéről
és csapatainak helytállásáról.
Bizonyára nem csupán lelkiismeret-furdalásból.
A kassai közjáték után három héttel,
a szövetségesektől körülzárva
ez a sereg tette le Paszkevics előtt a fegyvert.

Szokásos eszközeivel és felfogásában
vajon hogyan ábrázolta volna Thorvaldsen azt a jelenetet,
amikor a Komáromnál lovasrohamot vezető Görgei tábornokot
gránátrepesz sebesíti meg?
Mitológiai környezetben
lova nyakára bukó páncélos görög vitézként,
akire Zeusz villámokat szór?
Mint rövid idő múlva szinte az egész világ…

Alabin arról is említést tesz,
hogy egy Rulikowski nevű zászlóst
Nagyváradon árulás vádjával hadbíróság elé állítottak,
halálra ítéltek, és agyonlőttek.
Annak ellenére,
hogy Paszkevics meg akarta menteni őt,
mivel szülei Gomelben a szomszéd birtokon éltek.
A két família olykor összejárt.
A Rulikowskiakat a Thorvaldsen-szobor látványa
vonzotta leginkább a Paszkevics-portára.
Alabin nem fűzi hozzá,
hogy a lengyel származású cári tisztet
Görgei szolgáltatta volna ki az oroszoknak.

Poniatowski lovas szobra
a rigai békeszerződés következtében
ezerkilencszázhuszonkettőben került vissza Varsóba.
Egy évvel később állították fel a Szász téren.
Ezerkilencszáznegyvennégy decemberének közepén,
másfél hónappal a varsói felkelés leverése után
a Wehrmacht egyik utászszázada robbantotta fel,
ahogy azt a város földdel egyenlővé tételére
kiadott hitleri parancs elrendelte.

Az emlékművet a Thorvaldsen Múzeumban
őrzött eredeti modell alapján öntötték újra,
s azt a dán nemzet ezerkilencszázötvenegyben
Varsónak ajándékozta.
Csak tizennégy évvel később engedték
a város központjában felállítani.

Thorvaldsen Görgeiről nem készített,
mert nem is készíthetett szobrot.
Ha, mondjuk, tíz évvel tovább él,
és megbízzák vele,
bizonyára mit se törődött volna
a magyar tábornok körül kialakult
hisztériás közvélekedéssel.
Őt mindig az elvégzendő feladat érdekelte.
Bár lehet,
hogy ez esetben külön izgatta volna
az egy személyben megtestesített erény és gyarlóság
mint megbocsáthatatlan bűn…
A Júdás-bélyeggel
történelembe taszított ember.

KÉZMOZDULAT A SZÜRKÜLETBEN

VÉGTÉRE

Végtére
föl lehet építeni
a valóságosan
földig rombolt
királyi várat,
hogy hitelét visszanyerje a mese,
formáját pedig a történelem;

a gladiátorok emlékére
föl lehet állítani
a cirkuszi sátrat,
bordás kifutója
tele kitömött
vérmedvékkel, artistákkal,
lovakkal, dromedárokkal,
oroszlánokkal, idomárokkal,
s a nézőtér
lándzsaheggyé
kovácsolható vastapsaival;

föl lehet támasztani
a katonatemetőt is
a szeméthegy mélyéből kibányászva
a sorakozóra hívó
végső harsonaszó előtt.

Sírkertek rácsain túl
az oroszlán-bátorság,
a megannyi hősé…
sorra megkövesedve.
A magasfeszültségű diadalívről
négy angyal néz
a szemfedőlapokra,
a túlvilág toros kősüteményeire.
(Csak belé ne törjön a fogunk!)

Ismételgetjük
a családneveket,
s a keresztnevet is…
Ízlelgetjük
a rangokat,
bearanyozzuk
a dátumokat,
a születés és halál
helynevekkel elválasztott
rímpárjait.
Mert minden születés „hősi”,
nemcsak az olykori halál;

és visszatérőben,
ha már végképp
minden a visszájára fordult,
minket is magával ragadhat
a sírkertből égnek vágtázó
tajtékos gesztenyefasor.

TÁVLATOK

1.

Történelem…
Történelem…
a kötéltáncos egyensúlya,
ki mozdulatlan lépeget,
erőt gyűjtve újra meg újra,
merülő mélységek felett,
táguló boltívek alatt
a láthatatlan
kilátás-
talan-
ságba.

2.

Örökkévalóság…
ha van,
egyenként,
mint kit visszavárnak,
lépünk a mindenségen túlra…
Előre?
Hátra?

EGY SZÓT SE!

Száj és mutatóujj:
a csönd célkeresztje.

AZ ÉGŐ SEMMI

Azt, hogy a petróleumlámpa-burából
rá lehet gyújtani,
varázslatként éltem meg:
láthatatlanul égett a semmi.
Égett és égetett,
mert a kanócon halfarok-szerűen
trónoló lángot
képtelenség volt
a lámpaüveg pereméig csavarni.
Ha túlságosan megnyúlt a láng,
elpattant a gnóm, lopótökalakú üveg.
Ötéves lehettem.
Láttam egy fényképet,
apámról az egyetlent.
Szája szegletéből
cigaretta lógott ki,
de nem égett.
Színész volt –
mondták róla.
Ültem az asztalnál.
Néztem a lámpa
rézveretestül megtekeredett talpát,
s fölötte
a hagymamód hasas
porcelán tartályocskát,
amelyet sárga virágkoszorú övezett.
A virágok alatt domború lányok álltak kört,
kéz a kézben…

Valaki
cigarettával a szájában
fölém hajolt,
majd a lámpaüveg felé dőlt.
Derékon ragadta a lányokat,
és megemelte őket.
A cigarettavég
a lámpabura peremén,
a dohányos ember könyöke pedig
a fejem búbján
fészkelődött.
Parázs-hizlalón zihált a cigaretta…
Hajborzoló
simogatást éreztem,
a tétova tenyér
érdes melegét.
Gazdája
füstöt és pálinkaszagot húzva maga után
elimbolygott
a nagyvilágba…

A KAPCSOS KÖNYV RÉGI ÉS ÚJ LAPJAI

1.

Új ábrákkal az a régi könyv...
Kiejthetetlen név a címben.
A tánctól nekivadult mackó
egy rajzon négy embert terít le.

Ezerkilencszáz... valahányban...
ki tudhatja, mit hoz a holnap...
Sej, hegyek–között–völgyek–között...
halálvonatok zakatolnak.

Az áldozat bokáz a szélben...
fogd kötelét: kender-talizmán.
A káromlások dísztribünjén
hóhérkezekben liliomszál.

A szemétdombok hullámait
nem csillantja gyémánt félkrajcár.
A kakaskukorékolásra
csak mosolyog a török császár.

2.

A sehonnai egek alatt
ejtőernyők girlandjai…
A Különleges Hadtest közel:
megszállta már a Holdat is.

A strázsahely-csillagvizsgálón
aranymenyét a napfelkelte,
a mindhalálig álmodóknak
a táltos-hajnal felnyergelve…

A gyomorban abrak-parázs:
a szabadság lobbanó vágya…
Hamlet királyfi jelre vár:
benzinnel töltve koponyája.

KÉZMOZDULAT A SZÜRKÜLETBEN

Sipos Lászlónak

Felépült a ház.
Kétezer-egyben.
Tornác és vadszőlőlugas.
A szobában Balassi gipszöntvény-képe
bevakolva a falba,
hogy le ne omoljon
reggeltől estélig,
estétől reggelig
az emberöltőkké hasadozott időben.

A kulcslyuk alakú ablakon át
a beállványozott múltba látni.

Majd harminc éve,
majd harmincévesen
nem vágytam,
hogy kiszámoljon az idő,
kiszámoljon a halálig.
Nem vágytam
kétezer-egybe,
-kettőbe,
-háromba,
nem vágytam
kétezer-négybe se.

(Van úgy,
hogy minden szám esetleges,
jelöljön bár
évet,
        századot,
                évezredet.)

Felvincen vagyok
én
(véletlenül se máshol!),
majd harminc éve,
majd harmincévesen,
ki majd kétezer-egyben,
-kettőben,
-háromban,
s talán még kétezer-négyben is
emlékező
és emlékeztető leszek:
könyvjelző,
ha közhely-életünk nyitott könyv.

Felvincen voltam.
Ahol, mint hittem,
a madár
(sas, kánya, ölyv...)
se jár,
ha csak nem
a Szent Korona csillogását
szarkaként csodáló Castaldo,
a generális jómadár...

S mert Felvincen voltam,
ott vagyok ma is.
Ki tudja,
mért éppen oda vágytam
majd harmincévesen,
majd harminc éve már?

Alvinc?
Ott ma is
lesben állnak a zsoldosok,
az idejétmúltan fohászkodó
mentsük-ami-menthető György barát
korszerűsített gyilkosai.
S parancsnokuk,
a hadmérnök Pallavicini
Fráter György vérhabosan hörgő átkára
veszti majd
orvgyilkos karját egy csatában,
s fogolyként a Héttoronyba zárva
várja, hogy kiváltsák.
A király széttárja karját,
mint aki ártatlan és tehetetlen.
Néhány év...
s mert érdeke úgy kívánja,
már Róma se emlékszik
lemészárolt Bíborosára.
Mért emlékezne más,
ha már mi sem?
Talán az éj?
A koronás haláltáncban
ide-oda szökkenő Izabella
Felvincet besatírozó
kísértet-árnya?

A kényszerű búcsú
sarkantyúpengéses,
kardcsörrenéses muzsikája?
Betűcsillagképe ott ragyog
az Égig érő fa
évszázadoktól
megráncosodott törzsén:
SFV – *sic fata volunt,*
a sors akarta így.

Milyen lehetett a ház,
ahol mindez történt?
Úgy,
de mégsem úgy,
mint a mesében…

Vadszőlőlugas,
az ősz lángpikkelyei
borítják a ház
út felőli,
védtelen szárnyát.
Elölről
tornác óvja…
vadszőlőlugassal,
szürkülettel.
A tornác
kiegyenesített kerengő.
Fehér a hajkoszorú.
Megyünk
a „tessék" és az „erre" homályában.
A megőszült kézmozdulat
foszforeszkálva szertefoszlik.

De örökkévalóság
a végtelen ráncok kalodájából
félszegen kibomló mosoly,
Felvinc utolsó asszonyáé.
Végigcsorog a szobabelsőből
eltüntetett történelmi tablók,
kivágott arcképek helyén.
Végigcsorog
naptárból kitépett arcomon…
Majd harminc éve már.

2003. október 9.

AZ IDŐ TORKÁBAN

Körutazás a Királyföldön

Király Lászlónak

Miért vonz
az a kihalt vidék,
amely észrevétlen nyeli el
a dombhátak között
jövőbe kígyózó utat?

Nyolc évszázad alatt
a teremtés félhomályával telt meg
a hegyek kirabolt
kőbánya-szarkofágja.
A belőle kiemelt
talapzatok, oszlopfők,
portálék, ablakszemek,
boltívek helyén
bekeretezett csöndben
római pénzérme
az ezüstrozsdás Hold.
Ki dobta oda
a visszatérés reményében?

Azóta,
hogy elnehezült vigyázzban,
kövekből rakott
köszvényes sekrestyésként
várt rám
a lovagkor temploma,
amelyet a behívott ősök építettek
hitükből áttért utódaiknak,
ha gondolatban nekivágok a nagyvilágnak,
mindig arra az elnéptelenedett
piactérre jutok…
És ahhoz a templomhoz,
amely mintha megakadt volna
a völgyön végignyúló idő torkában.

Teteje megroppant,
falai omladoznak…
ablakai bordásan bedeszkázva
bennem is.
Ágaskodom,
hogy hasadékain át
magamba nézve kilássak…
a fegyelmezetten sorakozó
füstbokrétás házakra,
élettől lüktető piactérre
– (beleillik a pellengér is) –
és a templomra,
amelyet már-már szétfeszít
a közösen mormolt imádság…

Kiáltanék…
s a rám csapódó visszhangtalanságtól
vérhólyagosan lüktet a kérdés:
ki indít útnak
újra és újra ide,
ebbe az otthonosságából
könnyen kiforgatott világba?

NAPLÓÍRÁS

Önfegyelmező naplóírással
hányszor kísértettem
az örökkévalóságot,
amely végül csak három napig tartott,
mint a közmondásos csoda.

A kimaradt napok
– eleinte csak egy, egy,
majd kettő, három
vagy egy és három
és újra kettő –
összezavarták az időt…
Ködfoltjaiban
a hiteles mondatok is elmázolódtak.
Abbamaradtam,
hogy az íratlan
átmenetiségnek éljek.

Egy huszár naplóját olvastam a minap
– természetesen negyvennyolcasét –
a központozatlan sorok sodronyán feszengve.
Egyetlen éjszakám volt
az egyetlen mondatra fűzött
négyszáz napra,
a kézirat negyven füzetére.
Folyamatosan olvastam őket:
az elsőt, a másodikat és így tovább.

De a kakasszóra
szellemhajszoltan előbbre ugrottam a történetben,
majd előrébb
az előbbrén is.
A tizenötödik után
a huszonegyedik füzetbe kezdtem,
s a harmincadikat böngésztem tovább.

Tehettem,
mert a huszárt nem lőtték le,
súlyosabb sebesülés se érte,
elkerülte a kolera is,
és nem gyötörte lelkiismeret-furdalás.
Vagyis
mit sem törődve
hellyel és idővel: élt és írt.

Az önkényes csonkításokon
túláradó történet
nyomtalan behegedt valaki által,
mindig ott folytatódva,
ahol általam esetlegesen abbamaradt.

Mintha mindaz,
amiben a naplóírónak része volt,
velem esett volna meg
a Nagy Egészben.

HAIKUK

HAIKUK

Keresztes Lajosnak

Eskü-sor-minta
a tavirózsákon túl…
fénycsobogásig.

Évgyűrűs égbolt.
Pajzskerek aknatető:
fénykibejárat.

Szamárfüles rét,
zöld kalamáris a fűz:
tinta-szökőkút.

Szótlan oromdísz –
dérverte csipkebokor
a sziklatetőn.

Kísértet-hajnal.
Hegygerincet fordít ki
a fény ekéje.

Parlagfű-világ –
vad kengyelfutás a nyár
kifulladásig.

Gótikus fohász
a szószék ajtóíve.
Csukva a lélek.

Pirkadat-ékkő.
Fölparázslik a templom
néma harangja.

Ó, diófalomb!
tört tetőcserepekről
töröld le nevünk.

Enyészet-mámor –
a borházról borostyán
kúszik a Holdra.

Verkli-keringő –
elszabadult álmaink
körbeforgása.

Bozótos parlag.
Egy-két hajdani présház,
kripta a tájban.

Ó, búzamező!
földutak-keretezte
árnya a Napnak!

Öröklét-bölcső –
végtelen barázdapár
tolja a Holdat.

Leroskadt kereszt –
tévutak sorompója,
emelkedésünk.

Szikkadó hordók,
Földanyánk látcsövei
néznek az égbe.

Zömök pillérív.
Élő vitrázs a tájkép…
Függönye zápor.

Örök-élet-kép –
fény-pelyhek havazása
a vaksötétben.

Imakönyv a táj –
a völgyben lélekjelző,
zsolozsma-csermely.

Vak pecsét a Nap.
Gyűrt irkalap-vízparton
tapintat-árnyak.

Hajtűkanyarban
köd-habverők a hársak.
Holt illat-örvény.

Tető-sorminta
a kukoricás fölött.
Betelt a fénykép.

Demizson a domb,
szőlővesszőkbe fonva.
Penésze porhó.

Rend: kocka-törvény,
hármast dobott az Isten.
És füstöl Ábel.

Gazra feszített
póknyál-lajtorja: háló.
Zsákmánya holdfény.

A hatodik nap
még lakható mennyország.
Fény: Isten árnya.

Csalóka földút,
fénylő erdei vágta.
Szalonka-sóhaj.

Kharon ladikja:
kő (–) szikla-rózsa (–) füzér.
Zsolozsma-árnyak.

Háromszög a szív
sorsunk kaleidoszkóp-
körtemplomában.

Üveg-koponya,
kivilágított ablak.
Fogyóban a Hold.

Hajnal-teremtés.
A párafátylakon túl
vak sóhaj a Nap.

Metszett gyümölcsös.
Csípőig csupa éllel
pihen az olló.

Célba ért csónak.
A célt elnyelte a lét;
a céltalanság.

Hangyaboly-szemcsék.
Békaugrásba dermedt
tört amulettünk.

A partra dobva
egy megkövült lepényhal.
Csalija porszem.

Életjelezve
villan a meggyfa lombja.
Egyke a lélek.

Cseber, fa-urna?
Az elmúlás csokrában
lepények íze.

Hol árnyra árny dől,
mind árnyalatnyibb a zöld.
S a hit fehérje.

Noényi lábnyom
köré alvadt a vérünk.
Iszap-cirádák.

Levedlik álmuk
a völgybe szökdelő fák.
Virágvasárnap.

A vakmelegtől
égre sodort vitorlák
bebábozódtak.

Csípőbe hasadt
zuzmóborostás kő.
Szemérme fűszál.

Hét-törpe hegyek
tartanak felhő-bakot
a szemhatárnak.

A tócsa tükrén
átütő keréknyomok.
Vízjeltelenség.

Kettéhasítva,
ahogy a torkán kifér...
Vérzik a méhkas.

Ó, moha-kontyos
Salföldi Aphrodité!
Mozdulat-árnykép!

Üvegtekintet.
Az ördög nyakkendőjét
fölissza a föld.

Kihűlt zsarátnok.
A mező csupa pernye,
paripa-éhség.

Maroknyi vízben
egy arc, egy gyenge nádszál.
Tengerszemezőn.

Hang-libikóka.
Hápogó kérdőjelek
akaszkodása.

A búzatábla
fortyogó aranyöntet...
És fújtat a szél.

Öbölnyi nádas?
rozstábla, sárga tenger?
Hullám-körömház.

Kicövekelve
az indázó pusztulás.
Vad boa-mámor.

Fürge tatárló.
Álomba dermedt falu,
lángcsóva hajnal.

Elvetve a mag.
Porméhecskék raja száll
fényeveszetten.

Platán-alagút.
Angyalszárnycsapásnyira
az örökélet.

Titok-aranyrög
a vihar előtti csend.
Meghintve fénnyel.

Vesszőhadak közt
kripta vagy borospince.
Csak íve látszik.

Sisak a sírhant.
Virágos álcaháló –
életjelekkel.

Zörgő koszorús
s moha-varas sírkövek;
múlt-panoráma.

Az ég beázott.
Repülőszőnyeg az ősz.
Sehol a bárka.

Kő-mutatóujj.
Színek hullámsírjába
fúlt temetőkert.

Kő-vízilófej,
unottan belefúlva
a fény-iszapba.

A sárga házon
kútgém vagy kereszt árnya.
Jele a szomjnak.

Sziromcirádás
napraforgó-körhinta.
Darázstekintet.

Kőzene a hegy.
A kotta bazaltsávján
zöld violinkulcs.

Páfrányszínekkel
álcázott sírkeresztek.
Rohamra készen.

A Szikla Atlasz
hegycsúcsot tart a hátán.
Mennyboltot a lomb.

Fény-monumentum:
a gyertya csonkig égett.
De ép a tartó.

Nádvonalas part;
kódjele Sziréneknek…
Ha villan a Hold.

Sarlóívű út.
Fényesre élezetten
sem bír a fákkal.

Sűrű barázdák.
Bivalycsorda a szántás
a messzeségből.

Hegy, hegyvonulat.
Tárt szárnyú sasóriás
a láthatáron.

Ó, lenge nádas!
felhőket bizsergető!
Pironkodó est…

Ezüst anyókák
járják a harcmezőket.
Könny-aratóink.

Puhán a ködhöz,
a hegygerinchez érni.
Kisded a hajnal.

Annyi az élet,
mi a fotográfián;
tört fény, homály, csönd.

Nemesi udvar.
Fatörzsekkel áthúzgált
újévi festmény.

Győztesek a fák.
Csupa V minden águk:
ősz, tél, tavasz, nyár.

Bevillan a fény
az álom alagútján.
Szánva magányunk.

Hóhabbal oltva
az égő csipkebokor.
Az olvadásig.

Ezért feszült meg?
E végesincs földútért?
Néptelen égért?

Kilincsre csukva
a felnyithatatlanság,
a „mindhalálig!"

Az ősz trapézán
hullni kész diólevél
a röpke fényre.

UTOLSÓ ÖNARCKÉP

SZITAKÖTŐ

Adam Niemczycnek

Hetedik eset: a megszólító.
Ó, Ádám úr!
vagy: Ádám uram!
Ó, azok a
harminc, harmincöt éve
és azelőtt tanult
(és többségükben el is felejtett) szavak!
vagy: szavaim…
(időnként: Igéim!)

Mért pont a *Libellét* jegyeztem meg
az első hallásra németül?
A *libbenés* és a *lebegés*
hangulata miatt?
(Amelyek hangötvözete: *libellegés?*)
Vagy talán benne is
ugyanazt az *ördöglova-szitakötőt* láttam,
amelyet akkor ott,
iskoláskorom kezdetén…?
A nyílt víz felől érkezett
a nádasba ékelődő
titkos horgászhelyünk
magasába…

És lassan,
egyre harsányabb zúgással
nagyobbodott fölém,
kékesen metsző szárnyaival
rám darálva az eget.

Fuldokoltam,
de megmentettek.

A *szitakötő*
franciául: *la libellule*
és *waska* lengyelül.
(Az utóbbi inkább
az otromba darázshoz illenék.)

Tagadhatatlan,
hogy életem egy-egy évtizedének
szókincsgyűjteményében
legékesebb
az emlékezet gombostűire tűzött
szitakötő:
fátyolka, hosszas pille, kígyópásztor, vízi borjú...
die Libelle,
la libellule,
waska.

A *waskához* későn,
a kilencvenes években
egy festő révén jutottam,
aki verseket ír,
és vitorlázó repülőnek látta a szitakötőt,
amely élete talán legfontosabb pillanatában
a csend üzenetével
odonata-angyallá váltan
landolt a tenyerén.

Fiatalon háborús menekült volt,
Aba-Novák és Szőnyi tanítványa.
Lengyel–francia, francia–magyar szótárak
segítségével tanult magyarul:
waska–la libellule, la libellule–szitakötő.

Varsói műtermében
ma szárnydarabokat,
torz három- és hatszögeket fest
egy triptichonra:
az angyal ízeire szedett repülését.

Harminckét évvel idősebb nálam,
de az ő szitakötője
negyven évvel fiatalabb az enyémnél.
Szitakötőinket is életünk
szerves részeinek, *szerveink*nek tekintve
szinte egyidősek vagyunk.
És feledékenyek…
Időnként
föllapozzuk egymást a szótárban.

LEVÉLFÉLE JANKOVICS MARCELLNAK

hatvanadik születésnapjára

A sötétség hasadékán át
pókcsillag ereszkedik alá
a hajnalból, alkonyatból sodort fényszálon,
és ingaként méri az árnyékos időt.
Kilengésébe fémesen belebong Szent József
glóriája,
s átellenben Szűz Máriáé,
aki mintha a jászolban fekvő Kisdedet akarná
üres kezében elringatni.
A rózsaciterás angyalok
fejüket ingatva énekelnek.
Az ökör kérődzve,
a szamár iázva bólogat.
A pásztor magához int,
és magához int egy angyal
a sátorrá kalapált villámok mögül.
Az elmúlás örökkévalósága
és az örök élet
múló pillanatok közé zárt esélye
együtt van jelen ezen a ráckevei ikonon.
Minden csupa mozgás
a feltámadásra és kárhozatra születés
dermesztő varázslatában.
Szeretem ezt a képet,
amelyet csillagvilágokat bebarangoló gondolataidhoz
tárgyi bizonyítékul csatoltál.

De szívemhez közelebb áll
Szent László legendájának
a gelencei templomfalon megörökített küzdelemjelenete;
ókori regéjét a vérző bokájú kun vitéz
Trójáig visszapattanó Achillesz-ína röpíti évezredünkbe.
Emberöltő óta kísért e freskó-részlet.
Nem a Lovagkirály...,
nem a leányrabló kun harcos,
nem is a bárddal kétségbeesetten lesújtó
elrabolt vagy elszeretett hajadon
nyolc évszázadon átaranyló alakja,
hanem az ágait
megfeszített Krisztus-szerűen kitáró libánusfa,
amely mintha a mennyország kapuját mutatná a láthatáron,
hogy a végítélet harsonajelére
Csontváry égig érő cédrusává magányosodjék.

Árnyékában önfeledten pihen az Apokalipszis lovasa:
az ember.

AKI A MENNYORSZÁGOT FESTI

S. Gy. mesternek

Nem a bűvészkártyával ügyeskedők,
nem a sorsot kihívó kártyavetők,
nem a politika hamiskártyásai mondják,
hanem a kevés igazak,
hogy a huszonegyedik csak a szépség százada lehet.
Képeiddel
már most az.

Az évezredek határáról nézve
valóban oly fátyolosan aranyló a mennyország,
amilyennek a Badacsony körüli végtelent látod
a Szigligeti-öböl kocsmáros-bőrköténye fölött?
S a kapuja
akár a kővágóörsi házé?
Égboltívére fölvakoltad-e
az alapítás évét:
az időtlenséget?
Hófelhőbuckái közt,
nézd,
ott bukdácsolnak
az elfelejtett katonák,
akiket te mentettél meg a haláltól.

A SZONÁTÁK FESTŐJE

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis
emlékének

Égig érő fénygubacsos fák
világítják át egyre másmilyennek
a Mindenség csillagképeit
Litvániában,
ha fúj a szél.

A kos ott áll a szirten,
hogy felöklelje égi párját.

A szivárvány
lasszóként feszül a világra.
Čiurlionis kilép
a bazaltkúpokon fönnakadt bárkából
– már kétszáz métert
apadt az özönvíz –,
hogy füstjelet adjon,
vagy kiengedje a szellemet a palackból.

Előtte
kottalapként is teleírható
hatalmas vászon:
az ég és a Föld befüggönyözött határvidéke.
Elhagyott állványai
naplementébe szenesedő
kápolnadúcok.

A zenét és a végtelent
akarja megfesteni,
a szonáta időben és térben
egymáson áttetsző dallamait,
kinyíló hangjegycsokrait
és fuvallatáramát,
hogy fogalmat alkothassunk a lélekről.

Az égboltot beredőző tenger
tükörvégtelen száguldása
fövennyé csillapul.
A vonalát ívesen követő,
túlvilágig vékonyodó réten,
amely mintha az árapály
holdsarlóján virágzott volna ki,
angyalok ácsorognak.
Egyikük térdre ereszkedve gyönyörködik
körömvirágban, pillangóban.
Hatalmas szárnya
súlytalan borul reá
a mennyország előterében.
Minden a színarany
álomárnyalataival nyugtat.
Talán azért,
mert balfelől az égen
három bukott angyal
stukázik fehéren alá.

Jobbra,
mintha lépcsősor vezetne föl (és ki)
egy másik festménybe.
Talán piramis.
Bevonalkázott háromszög-
töredéke látható csak
a mi érdekünkben
lefelé lépegető
őrangyalaink kedvéért.

Odébb,
az egyszerre hármasával
sorjázó képeken túl,
szélmalmokkal megkoronázott
hegyek,
sziklacsúcsok,
suvadásos homokdűnék,
megkövült lélegzetek.
Fölöttük
felhőből kiemelkedő
malomóriás molnárja az Isten.
Dísze hat vekni mindennapi kenyér.
A hetedik napon
vitorla-éleivel
hangmetszeteket gravíroz az égre,
hogy látható
és megfesthető legyen a zene,
a teremtés utáni
tétova megkönnyebbülés sóhaja.

AZ UTOLSÓ ÖNARCKÉP

Helene Schjefbeck,
ez a nevében svéd,
hazájában finn
festőnő, hosszú életének alkonyán
több önarcképen örökítette meg
lassú áttűnését a túlvilágba.
Az utolsón
mintha már a halotti leplen
átütő arcvonásait
húzta volna ki pár vonással:
a befelé nyíló tekintetet.
Ez a kisméretű krétarajz
szinte tükörképe
a csaknem hatvan évvel azelőtt,
1888-ban
festett *Hervadás*nak.

A hosszú életnek fonott karosszék peremén
hónaljig pokrócba csavartan
egyensúlyozó kisgyerek,
ki láztól kócosan lesi
a csupor vízbe mártott,
s kipattant rügyeit
már el is hullató
tavaszi ágat.
Mintha valakinek írni készülne vele.

Az utolsó önarckép
az ő sziromfakadású tekintetével
néz belülről reánk.

AZ IDŐ TORKÁBAN

(2007)

KOBZOS KISS TAMÁS *GEOGRAPHIAI SZÓTÁRA*

A rohamra sorakozó honvéd zászlóalj előtt
váratlanul maga a fővezér jelent meg
parancsőrtisztje kíséretében.
Szemüvege bepárásodott a kora tavaszi vágtában.
Mialatt oldaltáskájából előhúzott kendőjével törölgette,
megszólalt.
Közlendőjét csak a hozzá legközelebb állók hallották meg.
Szavait
a még szinte gyermek hadnagy
harsány, mutáló hangon ismételte:
„Lépjenek ki a sorból
a költők,
a hegedűsök,
az énekmondók
és a tudósok…"
A katonák elmosolyodtak.
Az arcvonal előtt tarackgránát csapott a földbe,
a tábornok lova felágaskodott a robbanástól:
gazdája nyeregben maradt.
Az arcához szorított kendőn vér ütött át.
Mintha restellte volna az ösztönös mozdulatot.
Csak a szája mozgásából látszott,
hogy mormol valamit.
A parancsőrtiszt gyorsan elhadarta
lassan kimondott szavait…
Hogy túl értékesek a dicső halálra…

Mármint azok,
akik a rohamoszlopból sorra kiálltak…
és éppen tanácstalanul ácsorogtak…:
a költő,
a hegedűs,
az énekmondó,
a tudós.

Megperdültek a dobok,
parancsszavaktól hullámzó mozgás támadt a századokban,
amelyek egymás után megindultak.
Szuronyok…, kardok…, izzó repeszdarabok
hasogatták össze az eget.
Az iránymutató lobogóra sokan nézhettek úgy,
hogy közös halotti leplük lesz
mire a zászlóalj a kijelölt célt eléri.
Az ütemes léptek dobajától szirmait hullatta az aranyeső,
s egy-egy közülük az elesettek szemillájaként
belédermedt az öröklétet díszítő borostyánidőbe.

A tudós,
a költő,
a hegedűs,
az énekmondó
magára maradt a fővezérrel,
aki egyébként kopott őrnagyi egyenruhát viselt,
de mintha biztos lett volna a győzelemben.
Egyenként kérdezte az előtte állók nevét
és hogy ki hová való:
Fényes Elek,
Lévai József,
Reményi Ede,
Kobzos Kiss Tamás…

Csak ez utóbbi válaszán akadt fenn,
aki hosszasan sorolta a helységeket,
amelyekhez kötődött,
vagyis ahol a históriát életre keltő hangja
áthatotta a köveket, a fákat és a lelkeket,
de még a széthordott várromok,
a széthordott ország fundamentumait is.
Az érzelmein
közmondásosan uralkodni tudó tábornok szeme
Toporc hallatán felcsillant.

Fényes Elek gondosan jegyezgette
az énekmondó minden szavát.
Olykor a fejét csóválta;
nem gondolta volna,
hogy ennyi városa, falva, tanyája,
csárdája, serfőzője
és heti vására van Magyarországnak.
A két évvel később,
1851-ben napvilágot látott
Geographiai szótár végül kétkötetes lett:
Kobzos Kiss Tamásnak köszönhetően.

OLVASÓTÁBOR-EMLÉKEZTETŐ

Vasy Gézának

Ratkó Jóska
főzi az öhönt,
főzi füst elleni védőitalként
harminckét kisfröccs kíséretében,
merthogy annyi foga van az egészséges embernek.
Főzi az öhönt
a felsőtárkányi olvasótábor záróestjén,
meg Hatvanban s a tiszadobi gyermekvárosban,
ahol ő is nevelkedett.
És még ki tudja, hány helyen,
ahol versről, novelláról, regényről beszélgettünk
a nyolc-, tíz-, tizennyolc évesekkel.
(Meg egymással is,
akik már huszonéves öregek voltunk,
s Jóska a maga krisztusi korával
köztünk a legidősebb.)
Mert voltak néhányan,
akikre számítani lehetett
a reménytelennek mondott vállalkozásban…
Leginkább Vasy Gézára,
ha arról volt szó,
hogy az olvasás szenvedélyét,
az irodalom szeretetét
kellene a kis- és nagydiákokban fellobbantani.
A valóságos tüzet is
ő táplálta legszorgosabban a búcsúvacsorához.

De Géza most aggodalmaskodik,
mert az öklömnyire sűrűsödött
slambuc, öhön, krumplis laska
neki a fél fogára se lesz elég,
nemhogy húszunknak hatszáznegyvenére.
Ratkó Jóska nyugtatgatja,
hogy degeszre esszük magunkat,
és még holnapra is marad,
mint a bibliai kenyérből...
Marad még a kétezredik esztendőre,
sőt a *kétezer-hetedikre* is!

Azóta csaknem három és fél évtized telt el.
S hogy Géza tényleg nem őszült bele mindabba,
ami ezalatt történt,
az számomra felfoghatatlan.
Az irodalom szeretete
őrzi a hajszálakat is?

VALAKI SZÜLETÉSNAPJÁRA EMLÉKEZVE

Görömbei Andrásnak

Amikor Trabanttal vágtunk át az alföldön
(vagy az Alföldön)
Debrecentől Polgárig,
és alig hagytuk el a várost,
szélvédőnket beverte egy
ki tudja, honnan nekicsapódott kődarab.
Mennykő nem lehetett,
mert még tiszta volt
az égboltként aláhulló kendő,
mintha vele a végtelenből
intett volna búcsút valaki.
Egyszerre összehasadozott előttünk a világ.
De nem történt nagyobb baj.
Szeretett bennünket az Isten.
Félreálltunk.
Mellettünk lánctalpasok dübörögtek.
A katlancsata időcsapdában vergődő tankjai?
Vagy azok a tizenkét évvel későbbiek,
amelyek már, amíg világ a világ,
mindig Budapestre tartanak?
Feltörtük és kiszedegettük
a műanyag-jégdarabokat.
A *Tízezer nap* című film jutott eszembe.
Az egyformára nyírt fogoly-füzeken túl
megdermedt folyó,
s az eget a földdel
köldökzsinórként összekötő Ábel-füstje.

E jelet fürkésztem a Tiszához közeledve.
Édesapád várt,
borotválkozótükrével messziről ránk-ránk villantva
az éveken át börtönben rejtegetett napfényt.
Aztán poharat emeltünk valaki születésnapjára.
Már nem emlékszem...
Talán a tiédre?

LEVÉL UTASSY JÓZSEFNEK

„Ritmusa van a krumpliföldnek!
Sormetszetei fehér zsákok.
Hazajöttem!"
(U. J.: Senki földjén*)*

Mindennapi ezüst virgács,
jegenye a téli tájban,
márványosul a krumpliföldek
szoborszerű hullámzása.

Mint tört ostyák… szinte lépes
jégtáblák a kásás parton,
varratait a virradatnak
véresre marja az alkony.

Lelkünk sebes vagy sebhelyes,
s az lélegzetvételünk is.
El, el! a télen túli tájba… –
álomtalan lényegünkig.

SHAKESPEARE A CORVIN KÖZBEN

(2018)

ÉRCES FÉNYÖZÖN

ÉPPEN MOST

Felhőszakadás múltán
a diófa földig érő lombzuhataga
összerepedezett lámpaburaként
zár magába.
Fényfoszlány vagy.
A fuvallatra
fehéren meg-megvillanó asztalnál ülsz,
akár egy reformkori memoárban.
A mobiltelefont
ógörög–magyar szótárnak képzeled,
a számítógépet Odüsszeiának – eredetiben,
a mihaszna információk vörös iszapját
eltakarítandónak
Berzsenyi szülőföldjén túl is…

Nem e világra való vagy – mondanák.
Pedig éppen most képzelem,
hogy az vagyok.

BUKOVINA

A szerződéskötéskor nagy-nagybácsim
a halál tenyerébe lábfejével csapott,
a gránát azt vitte el, s nem a fejét,
amelyet kezességül meghagyott.

Úgy bicegte át az életet, oly félszegen,
mintha valakinek adósa volna.
Bukovina!... Bukovina!... – mit tettél vele,
hogy mindig készségesen megállt
e túlvilágot felverő jelszóra?

TÖRZSLAPOK

Törzslapok,
százhatvanhét éve,
ezernél több dokumentum,
gót betűs sebesültek,
latin betűs halottak,
glagolitásan eltűntek,
analfabétán kitüntetett hősök
elképzelt keresztjei…
Szülőföldjükre dezertáltak,
kiket jutalomért
a katonai hatóságoknak
átadtak rokonaik.
A kórházban lázongva,
az Invalidusok Házában
fegyelmezetten haldoklók,
s a Halál-káplár elől
az Örökkévalóságig csellengők,
maródiak,
kik végül önként jelentkeznek
a zsandár-jelenlétnél.

Obsitosok végtelenbe szóló útilevelén
elporladt a tinta,
kísért
a lúdtollhegytől sercenő idő,
a társtalanság fel-felboncolt csöndje.

Öt óra van.
A levéltár zárni készül.
Csukhatatlan
a nyitott gerincű iratcsomag.

TALÁNY

Ezerkilencszáztizennégy decembere.
Lehullottak a levelek, de nem ért véget a háború.
Sőt, mintha csak ekkor kezdődne igazán.
Az orosz hadsereg
Galícia nagy részét elfoglalta.
Egy kozák század betör
a Duklai-hágóhoz közeli faluba,
pontosan oda,
ahonnan hatvanöt és fél évvel azelőtt elindulva
Miklós cár pár száz métert
belovagolt Magyarország területére.
„Ó, a cár!... A mi cárunk!..." –
köszöntötték lelkes áhítattal a környékből
egybegyűlt hegyvidéki népek.
A honvédek megpróbálnak ellenállni,
akárcsak annak idején.
Századosukat legázolják a lovak.
Amikor feltápászkodna,
egy fiatal kozák borotvaéles saskájával suhintva
levágja fejét,
amelyet cirkuszi ügyességgel
még a levegőben elkap,
s hadizsákmányként magasba emelve
elvágtat vele.

Ezerkilencszáznyolcvankettő tavaszán
a lengyel–csehszlovák határ közelében
villanyoszlopnak gödröt ásva
csontvázra bukkannak a csákányozó munkások.
A kihívott régészek
nem találják a dögcédulának hívott
azonosító lapocskát,
de a csatról és gombokról megállapítják,
hogy első világháborús honvéd
földi maradványairól lehet szó.
Újratemetéséhez
hiába akarnak többet tudni róla:
a csontokon nincsenek
gránátszilánk-roncsolások…

Azóta is megfejtetlen talány
a koponya hiánya.

ÉRCES FÉNYÖZÖN

A sudárzsálya – nyersezüst-robbanás,
érces fényözön villódzik szememben,
és megfürtösödnek kék szilánkjai
emléklapján a szaggatott jelennek.
És megfürtösödött kék szilánkjai
eltalálják a verklizett filmekben
halálba vonuló vén bakákat is.

Úgy estek össze a valóságban ott,
hol araszolt a jövő-látó monstrum,
rémrejtelmekkel a lánctalpas titok…
S rohamoznak a sisakok, a bornyúk,
és halál-hagyományt éltet a szurony…
Avarrá rongyolt tölgyfalomb a sorsuk,
s bombatölcsérekben adagolt iszony.

Marad-e élő a front össztüzében?
Halála helyén ássák meg a sírját;
így épül egyre a harctéri skanzen
a lövészárkok torzult sokszögében.

A tüskés spanyolbak mint rozsdahalom
a „ne ölj!" tilalom parancsolatát
foszforeszkálja az égi torlaszon,
a nagy háború után
száz évvel is…

Száz éve is
hogy helyt állt a honvéd!
Mit sem tudva azt,
mi vár rá otthon.
A széthullott haza…

Nagyapáinké a porladó visszhang:
földmélyi marsban éneklik a nótát
a csillagokról…
S korhadt mankóiknak
támaszkodnak a vénséges diófák.

A NAGY HÁBORÚ UTOLSÓ NAPJA CATTARÓBAN

1918. november 1-jén

A hegyóriások öbölgyomrába tartó
tengeralattjáró fedélzetén
tisztek és legénység felsorakozva
az utolsó bevetés után.
A sorhajóhadnagy és a két fregatthadnagy
elégedetten végignéz a fiúkon,
majd félfordulattal
a pirkadat által
görög partokig felitatott
vízmélyi csatateret fürkészi.

Elmaradoztak kísérteteik,
a tengerészvesékbe látó
periszkóp-küklopszok.

Ellenség sehol!

Az egymáshoz ért vállakat meg-megpaskolják
Adria embersorfalon átcsapó hullámai.
A trikóból kéksávos címerpajzs rajzolódik ki
a mellen háromszöget nyitó matrózblúz alatt.
Viselőjüket mintha éppen most készülnének
lovaggá ütni…

Az árbócon büszkén csattog a lobogó…

A nyílt vízen
ki tudhat a szárazföldön pár napja
megkötött fegyverszünetről,
országos összeomlásról,
a járványszerű reménytelenség
halállal oltható légszomjáról?
Az olajszennyes nadrág elnyűtt varrásán
győzelmi indulót morzéznak a fáradt ujjak.
Jeleit már nincs, aki vegye.

ROMVÁROSOK CSÖND-ELÉGIÁJA

Romvárosok
csönd-elégiája –
a romok labirintusában vonulók
lépésnyi gondolatjele…
Ritmus-gondok,
ahogyan az *előtte* és a *mögötte*
szét-szétválnak,
hogy megbotolva összeérjenek.
A derékba tört fordulókban
gépies búcsú a pillanattól,
mely nyílegyenesen villanna tovább…
s lesz lidércfény-bányászlámpa,
lila dudor
az idő homlokán.

Látó romokra dermedt alkonyat:
nyers jövőkép és fölnyársalt erő,
a mindenségbe forgó világszínpad
iker-maszkja,
melyben kezdet és vég fölismerhető!
Csak bukott angyalként
ölthetnéd magadra.

Vonulnak ők,
s velük mi is kiúttalanul,
le senki sem maradhat –
mondod:
itt mindenki egyként
zihálón-hörgőn a másikunk.

Ki az eltévedtek sorsát
beteljesülni várja,
s tanácstalan arcába
emlékeinek örvénytajtékja csap,
nézzen
a füstoszlopokkal aládúcolt égre…
Eldobott csikk a felhő-sárban.
Fölnyúl érte
egy kéz,
s ingaként nyújtja előre, hátra,
szótlan,
utolsó szippantásra.

Aztán a csönd…
A csönd elégiája.

HANGOK ÉS NEVEK

ELSŐ KÉT FÉNYKÉPEM

Hétéves koromig
Egyetlen fénykép sincs rólam.
Pedig kettő is készült.

Az egyik félévesen.
Csak kétséges özvegységében
Mosolytalan anyám
És kiskabátos nagynéném
Látszik rajta.
A képen még
Óvó hajlékot formálnak fölém.
Közöttük én teljesen
Belefehéredem a babakocsiba.
Bepólyált árnyéka vagyok
A vakuvillanásnak.
Ők már tudták,
Hogy másnap
Emberzálogként
Beadnak a nagymamához.

A másikon iskolás unokatestvéreim
Vesznek közre,
Mintha őriznének.
A kép bizonysága szerint joggal.
Jóska és Klári
Ikrek voltak,
De nem hasonlítottak egymásra.
Ők szépen vasalt magabiztossággal
Néznek a világba,
Én riadtan lesem
Az orrba vert ládikából
Kiröppenő kismadarat.
Ötéves lehettem,
Pontosabban: alig öt és fél.
Tél volt.
Lábujjaknál kivágott gyerekcipő,
Combharisnya
És rövid kötött nadrág
Rajtam,
Meg négy különféle
Méretű és szabású
Szvetter és pulóver…
Köztük egy női is.
Összevissza gombolt,
Huzigált rétegeik
Kitárulkoznak a hasamon.
Az én arcom is csupa kitárulkozás.
Mintha a csodálkozás
Hasonmása volna a félelemnek.

Nagymama
Minden közeli rokonnak
Postára adta a képet,
Hogy büszkélkedjék velem.
Elsőként a lányainak.

Anyám
A halála előtt
Minden közeli rokonnak megírta,
Hogy neki küldött fényképem
Elkallódott,
S juttassák el hozzá
A náluk lévőt.
Aki még élt,
És őrizte,
Teljesítette kérését.

Anyám mindenkinek
Megköszönte a küldeményt,
Majd nagy komótosan elégette őket,
Mint valami elhamarkodott
Háborús testamentumot.
Aztán szétszórta hamvaimat.

NAGYMAMA

Szemöldökívű kerete a képnek:
elfásult ovális portré,
üvege nincs, fából a hátlap.
Parasztszecesszió. Belészuvasodott
a végtelen gyász sokszor letelt éve,
s mind, aki várt,
s mind, akit várva vártak.
Szelíd kísértet-arcán a Hold imája,
megcsavarodott életvonala
tenyérnyi rózsafüzér.

Míg a jelen törékeny metszeteként
szemtől szemben virrasztok vele,
egyszerre én vagyok
mind, aki régen
a jövőnek elsiratott
déd-
és ük-
és szép-
és megannyi ős-unokája volt.

Fejkendő-felhőt csomóz az égen
az Idő-anyóka:
a csillagtobozokat
fölszedni fáradt.
Mi lesz a télen?

És mi lesz velük,
akiket hiába várnak
a hópelyhektől bolyhos
szemfödél-fényképen?

ELLENŐRZŐKÖNYVECSKE

Az ösvény az erődnek mondott
meredek, sziklás part mentén vezetett.
Naponta arra jártam.
Reggeli imába csomagolt,
heges lélekkel,
s kopott hátitáskámmal,
melyben az ellenőrzőkönyvecske
a füzetek között lapult,
hogy csak lassított mozdulatokkal
lehessen megtalálni.
Ha egyest kaptam vagy intőt
– amit igazságtalannak,
a gyermek följelentésének tartottam –,
a háborús belövések-szaggatta partoldal
torz üregeivel rám-rámvicsorgott.
Nemegyszer összemarcangolt lélekkel értem haza,
ahol megbüntettek a beírásokért.
Ne cirkuszolj! –
szakították félbe
magyarázkodásomat.
A mentség jogának hiánya
a szégyenérzetet
konoksággá jegecesítette.
Egy idő után
izmosodó megátalkodottságomat is
rabságnak éreztem.

Megfogadtam:
széttaposom a kígyózó ösvényt,
hogy elpusztítsam a visszautat.
Fejemre tankossapkát húzva
araszoltam rajta végig.
Hogy teljessé tegyem lázadásomat,
kiválasztottam a legijesztőbb parti üreget,
amelynek bokorbajszos-gyökérszakállas grimaszán belül
kőfogsorok csattogtak
a felvonulásokon megszokott
díszmenet-ütemben.
Fölkapaszkodtam hozzá.
Milyen természetes a bátorság,
lélegzetvételnyire a félelemtől!
Fejemet
a meredély sötéten ziháló szájába kellett tenni,
mint oroszlánéba a cirkuszidomár.
Se dobpergés, se rivaldafény.
Már nem volt számomra menekvés,
ha túl akartam élni…

Csak az iskolatáska
csatjára találtak rá
az üreg alatti kőomláson,
s a széttépett ellenőrző
néhány lapjára…

GYERMEKHANG AZ ÉJSZAKÁBAN

Az a gyermekhang az éjszakában,
amit éber utasként meghallottam,
amikor a nyílt pályán
csaknem megállt a vonat!
Az a láthatatlan gyermek…
Mit kérdezhetett édesanyjától
a töltésre kapaszkodva?
Valamit lekéstek,
vagy el nem értek?
Aztán megrándult a szerelvény,
s zihálva gyorsult,
mintha félne.
Sírásra görbült
az ég fogyóhold-szája.
A sötétségben megmerítgetett
folyosóablak négyszögében
változó számú csillagrög akadt.
Nem lettem tőlük gazdagabb.
Zakatoló örökmozgásukból
kiolvashatatlan volt a sorsom.
Igaz,
nem voltam kíváncsi rá.
Elég volt tudnom egy belém dermedt
családi történetből:
ha éjfél körül
apám után felsírtam,
mindig kézen fogott anyám,
és felöltöztetett,
hogy nekivágjunk az éjszakának.

BALATONI VIHAR

Visszaemlékezve
1963 egy nyári estéjére

A tihanyi Golgota lerombolása után
három évvel
egyszerre megborzong
a nádborostás part…
Mintha hirtelen
borotválni készülődne
fékezhetetlen habzó dühében
a szél.
A közeledő hullámok éle
mind kifenve.
Fekete-szürke felleggubák
torlódnak egymásnak
a hosszan nyújtózkodó
ágyúdörejre.
Varjú-srapnelek robbannak
a jegenyefasorban,
s hangszilánkjaikkal
belekárognak
a nagy amnesztiával általatott
pillanatnyi csöndbe…
A tó fölötti felhők
térdben, bokában megtört
villám-gólyalábakon
szökellnek kiszámíthatatlanul
arra-erre.

Micsoda tánc?
Űr-döngölő
az összetört víztükörben,
s a felhők
bennük kavargó labirintusában!
A politika malomjátékában
hol megtűrt,
hol betiltott tviszt is lehetne.

E barbár órában
nincs helye
keringőnek, tangónak,
filmbeli francia négyeseknek,
bár elejtett keszkenőként
ellebben
egy-egy megriadt sirály
a végtelenbe hullámzó múlt felé is.

És ha a jövőbe vinné
a röpte?
Ahol a még szinte
csecsemő-gyermek
krikszkraksz villámokat rajzol
a papírlapnyi égre.
Anélkül, hogy félne.

A kikötők, strandok
Küklopsz-tornyai
szélvésztől begyulladt
szemmel hunyorognak
a vörhenyes sötétségben.
A néptelen parton elmosódik
a sebtében homokba vésett
kérdés:
ki zúdította átkozódva ránk
idegen hullámaival
a messzi tengert?

Tartásában
szoborszerű fiatalember
bámulja
a hullámtörő kősáncnak
zúduló vízfalat,
újra és újra
megbabonázva.
Tudja, hogy nem nyílik meg…
De hátha…

A IV. C. BALLADÁJA

A könyvnélküli!
Igen, a könyvnélküli,
amit Perényi tanár úr
bármikor számon kérhetett,
szeptember elején és június közepén is,
ha sütött, ha szakadt.
Meggyőződése szerint
a magyartanulás aranyfedezete
a könyvnélküli.
„Sokatoknak csak annyi marad az irodalom,
amit most kívülről megtanultok" – mondta:
„Néhány név
és tíz-tizenkét vers!
Álmotokból felriasztva is
fújnotok kell őket…"
„Hibátlanul!" – suttogta baljósan,
a szokásos egyest beírva
a versszerető Balázs Gyulának,
éppen a harmadikat azon a héten,
majd a mindig jelentkező Barnának is,
nem beszélve
a fejét önként tőkére hajtó Bácsatyairól,
aki bele se kezdhetett
túlbuzgóságból megtanult Gvadányijába,
mert nem tudta, hol van Peleske.

A könyvnélküliben
Perényi tanár úr nem ismert tréfát.
Ha nagy néha mégis nevetett,
megkérdezte:
„Mit szeretnél mondani, fiam,
és mikor?"
Húsz év múlva –
hangzott a válasz
lassan már ötven éve.

Elvárásához illőn
mi igazán csak egyetlen poémát tudtunk kívülről…
Azt, ami rólunk szólt;
egyenként – mindahányunkról.
…Bányai, Csaba, Fodor…
És folytatódott is a remekmű
az ABC bennfentes ritmusára:
Gáti…,
aki Arany balladás várudvarában
Pázmány lovaggal
(és Perényi tanár úrral)
próbált kopját törni –
újra és újra.
Hogy ki lett a győztes,
félévkor derült ki.
És Görhöny meg Heinisch Pali,
kinek édesanyjától
az első lengyel szavakat tanultam…

Mély lélegzetet véve:
Horváth, Jámbor, Jung, Kajli
és Kiss, Kiss: Árpád és Zoltán…
Magamat kihagyva pedig:
Kőszeghy Álmos –
ő éppen április elsején
nem ismerte a tréfát,
némaságával gyászolt
a szünetekben is,
mert őrnagy apját
negyvenötben
ezen a napon lőtték le
az osztrák határnál,
amelyet már nem akart védeni –,
Lipcsey, Minich, Nemes,
de a bolgár–magyar Nedelcsev
ki ne maradjon még véletlenül se!,
mert e bakiért égi naplónkba
pirossal vési be az egyest
Perényi tanár úr.
(Fölöslegesen tetézve bajunkat
a Nagy Számonkérés előtt.)
Pátrovics és Perényi (Pál,
a névrokon).

Néhány név marad
– mondta Perényi tanár úr –,
meg tíz-tizenkét vers.

Adyé, Aranyé, Balassié,
s mert Babitsot nem tanultuk,
Csokonai Vitéz Mihályé –
hát persze, hogy *A reményhez.*
És Poór, Puskás, Romhányi…
Igen, Romhányi,
ki a számon kért vers helyett
mindig Tóth Kálmán *Előré*jét harsogta el
a veressipkás hős fiúk rohamáról.
(Különösen október huszonharmadikán.)

Néhány név marad… Simay…
És Stadler – egyest könyvnélküliből
legtöbbet ő kapott,
de közülünk legtöbbre ő vitte talán…
Persze Amerikában.
Arról,
hogy allergiás volt a penészre,
nemcsak a befőtt tetején,
hanem a falon és a metaforán is,
József Attila mit tehet?
És mit tehet
prózai átköltése ellen a *Mama?*
A dühkitörést, hogy „ilyet én is írok!",
Perényi tanár úr ellenpontozta:
„Arany mellett ő a legnagyobb!"
Értékítélete
ránk kimért ítéletnek bizonyult…

S hogy megjegyezzük,
mi, éretlenek és értetlenkedők:
azon az órán
mindenki két egyest kapott.

Csak néhány név marad.
Széll Péter,
kinek az apja Petőfi…
vagyis a Petőfi Kör miatt börtönben ült.
Ettől függetlenül, verset, legtöbbet,
fiának is Petőfitől kellett tudnia.
(Eddig még nem csukták le érte.)
Takács…
(Sejtelmünk se volt,
hogy ilyen nevű költő
mennyi van!)
Utánozni Perényi tanár urat
csak a mi Takácsunk tudta.
Így voltaképpen költő volt ő is;
verset mondott a hangján,
feleltetett könyvnélküliből
„nekem elég, neked elégtelen!"-re.
De hogy ő szavaljon?
„Még mit nem!
Legfeljebb a Fradi kórusában…"

Tóth…
és Vatai,
ki úgy tudott puskázni,
hogy híre eljutott
az Óperenciás tengeren is túlra…
egészen az igazgatói irodáig.
De a *Befed ez a kék ég*nél ő is megakadt…
Hogy ne kelljen folytatnia a verset,
merthogy nem volt, aki súgjon,
eljátszotta Zrínyi életművét:
s a *Szigeti veszedelem* hősei nyomán
kirohant…
vérző orral a tanteremből.
(Mindig volt nála piros tinta.)
„Akkor mindenki hős volt,
és országos a szeretet" –
révedt Zrínyi ürügyén
a messzeségbe Perényi tanár úr.
Tudtuk,
ilyenkor ezerkilencszázötvenhatra gondol,
a *Piros a vér*re…
és az *Egy monda*tra,
amely nem egy mondat volt.
(Biztos
meg kellett volna tanulnunk
mind a száznyolcvanat,
ha másként alakul a történelem.)

Így csak…
néhány név.
Vida, Vincze és Wágner,
Zóni és Zsigmond…
És tíz-tizenkét vers…

A IV. c. balladáját,
Tanár úr, ha felhívna,
se tudnánk már hibátlanul elmondani.
Görhöny – halott.
És ugyanabban az évben hunyt el Jámbor is.
És Kajli, Pátrovics, Takács is meghaltak.
Fodorról, Tóthról, Vidáról pedig
évtizedek óta semmi hír,
ahogy Zóniról se.
Reméljük, élnek.
Mint ahogy mi is élünk.
De éljünk bármeddig is,
egyszer majd
néhány név lesz a ballada.
Aztán csak egy.
Végül már annyi sem.

Marad
az a tíz-tizenkét vers –
ifjúságunk könyvnélküli utóirata.

A BÚCSÚZÁS KÉTSÉGEI

A még billegő hintalovon
zabostarisznyának maradt
az itt felejtett óvodás szütyő
és sarkantyús csizmának
a strandpapucska.
Miért van,
hogy a villogólámpás
búcsúzkodás nyomán
még ott az út közepén
szemmagasságban
félszárnyú madárként verdeső kézfej
már tanácstalanságunk
és kétségünk jele?
Mit hoz a jövő?
Mi mást,
ha nem boldog viszontlátást,
örömteli találkozást,
mint mindig…
a mesében?
– biztatom magam
a szokásos mosoly
integetéstől zárlatos fénykörében
visszatérve elhagyatottságom
terebélyesedő árnyékába.

Mit hoz a jövő?
Olvasni szerettem volna abból,
mit mutat
a lábhajtós motorkerékpár
játék-műszerfalán
százas tempóban köröző
gazdátlan bogárka,
az addig ebédkor mindig
ijesztőn ránk stukázó,
de most csak
vadszőlőszemekkel birkózó darázs,
s a rajz,
amelynek koronás királya
kalóznak öltözve
kéken suhan el tőlünk a semmibe,
hogy visszabicegjen hozzánk feketén.
Az asztalon gyerekszájjal
naprendszereket égnek röpítő
szappanbuborék-fújó,
ami az én időmben
koronaágas szalmaszál volt.
Vele sikernek számított egyetlen,
idő előtt el nem pattant
szivárványos földgömb is.
A teremtés érzékenységével
kellett tovafújni a nagyvilágba.

S ha már száll, száll, száll…,
és a pillanat csodájával üzenő galambpihe lesz,
ki törődik a közben elmorzsolgatott szalmaszállal?
Pedig az nem pusztán riasztó sorsjelkép,
hanem életünkben ólálkodó valóság.
Csak kapaszkodni ne kelljen belé soha…
azoknak se,
akik már tőlem messze járnak.

AZ IDŐ CSAPDÁJÁBAN ÍRT VERS BOHDAN ZADURA HATVANÖTÖDIK SZÜLETÉSNAPJÁRA

abban a reményben, hogy a magyar költészetet kezdetektől napjainkig bemutató antológiája egyszer mégis megjelenik

Hogy hatvanöt éves volnál, Bohdan? Még mit nem! Éveid száma ennél sokkal több: négyszázhatvanöt! Hiszen egy kardcsapásra lettetek felnőttek Bornemisza Péterrel a töröktől szétdúlt országban és időben. Majd a fonákjáról Rimay Jánoshoz fiatalodva, tanítványa volnál te is Balassi Bálint uramnak – úgy négyszázhúsz évesen. Ő talán jobban érezte, te bizonyára jobban értetted a citerás lengyel szép Zsuzsánna énekét szülővárosod, Pulava táján.

A szemek és dallamok bűbájoltságából a história térített magadhoz: máris Kazinczy mellett róttad grádicsait Kufstein várbörtönének, ahol annyi honfitársad raboskodott – hogy csak Szulkovszky herceget és Kollontáj Hugót említsem, s a nyelvzseni és kultúraszervező Szlotvinyszkit, akinek keresztneve magyarul: Szilárd. Hat évet ült. (Ha belegondolok, te is belekóstoltál a magyar nyelvbe és kultúrába, de szerencsére mérgük nem bizonyult halálosnak, és börtönbe se kerültél miattuk.)

A kazamatáknál persze jobban érezted magad Berzsenyi Dániel földes szobájában, ahol a *Horác*ról írt verssorok élő pacáit, a legyeket kellett elhessegetned a papírlapról, hogy olvasni és fordítani tudjad sorait. És közben minden elragadtatott mozdulatodnál ügyelned kellett, hogy le ne fejeld a mestergerendát.

Reszketeg kezével Vörösmarty Mihály rántott könyvtárszobájába, majd bízott ugyanazon lázas földöntúli mozdulattal Ady gondjaira. Ki tudja, meddig kísérte figyelemmel barátságotok alakulását, hiszen ő ötvenöt évesen meghalt, s te akkor a fejen állt időben vagy száztíz éves lehettél. A magyar költészet Babits, Juhász Gyula, Tóth Árpád, Áprily, Erdélyi József alkotta csillagágainak kaleidoszkóp-metszetében mennyire érez-

ted szétszabdalva magad? Verseiket olvasva fordításodban, biztos, hogy mesésen életre keltél.

Úgy hetvenéves nagy öregként beledermedtél, ahogyan a halálmaskarát váltogató történelem letaglózta a létezésből másmás módon kitaszítottakat: József Attilát, Dsidát, Radnóti Miklóst. Pedig egy lengyel az ezerfajta kiátkozottsághoz hozzászokhatott az elmúlt kétszázötven évben.

Tudom, hogy számíthattál a két jó barát, Illyés és Szabó Lőrinc parttalan pártfogására. Szabó Lőrinc még megérhette az 1956-os forradalmat, Illyés Gyula *Egy mondat*a maga volt a forradalom. Azok közt, akikre számíthattak, te is ott vagy, ki lengyelül újraírtad verseiket – tűrteket és tiltottakat egyaránt.

Pilinszkytől huszonnégy, Nagy Lászlótól húsz év választott el. S hogy Nagy László ötvenhárom évesen meghalt, korkülönbségetek most – csak tizenkettő. Tudom, mennyire becsült téged. Hallgatásodban is megérezte a költészetet, az örökkévalóság dobhártyáján versjeleket kopogtató embert.

Kányádinál másfél, Budánál, Ághnál alig háromnegyed évtizeddel vagy fiatalabb, míg korán meghalt barátunknál, Rózsa Bandinál csak röpke öt évvel. Utassyval, Oláhval, Mezey Katival és Péntekkel szinte egyidős vagy, az élők, a kortársak jogán – ahogyan Farkas Árpival meg Király Lászlóval is. Soroljam még..., hogy Kiss Bencét, Győrit, Konczeket ki ne hagyjam?

A költőkről pedig ezután egy szót se többet, mint a vámpírokról – Könyves Kálmán királyunkat idézve. Akit rútsága, púpossága ellenére is tiszteltek szelleme miatt. Bár lehet, hogy eleve bölcs és daliás volt. Ma mintha inkább a rút szellemeket kellene előírásosan tisztelni. Befejezem... Nem akarlak fiatalítani. Ahogy magamat, tégedet is féltelek az új csecsemőkortól. (Pedig mondják, addig tart az igazi felnőttség, amíg az első, szemlélődéssel telt életévét be nem tölti az ember.) Mi már betöltöttük. Örüljünk hatvanöt évednek – a négyszázhatvanötön legbelül.

2010

FESTŐ BARÁTOM ÉS PANNA MEG A SZAMARAK

Művész sok van,
paraszt meg alig –
indokolta barátom,
amikor személyi igazolványának
foglalkozás rovatába beíratta:
paraszt.
Ennek már több mint harminc éve.
Azóta e tekintetben
alig változott a világ.
Talán csak annyiban,
hogy annak idején közérdeklődésre
hosszú ideig művészként is
csak a szamarai révén tarthatott számot.
A rádió-
és tévériporterek mintha gombnyomásra
tódultak volna hozzá – és átnézve rajta –
szamarat (és „igazi falut") látni.
Valóban,
barátom festőként sokáig észrevétlen maradt,
mintha komolyan vették volna
a személyi igazolványbeli bejegyzést.
Az egyik fő kiállítóhely
legfőbb kicsodája
az egyedül tartható stílirány
buzgó világítótorony-őreként
írásba adta,
hogy míg a szóból ért ő,
nála ne számítson nyilvánosságra.
A kirográf azóta se vesztette érvényét.

Tény,
hogy míg a magyar irodalomba Petőfi,
napjaink festészetébe
barátom terelte be a szamarat,
s korántsem a búslakodás jelképeként,
hanem a lehető legtermészetesebb módon,
a szépség jogán.
Jézussal
és Jézus nélkül is
gyönyörűnek festette, rajzolta, metszette őket,
bölcsebbeknek a Napkeletieknél.
Vagyis olyanoknak,
amilyenek a valóságban.

Egyszer a kertünkbe is beszöktek.
Mind a négyen ott legelésztek
pár méterre Panna unokánktól,
aki négyévesen nem félt tőlük.
Ha engedjük,
tenyeréből etette volna őket,
és elment volna velük juhászost játszani.
Féltettük.
Ahogy a szamarak is féltek,
amikor barátom az istránggal megjelent értük.

Engedelmesen ballagtak utána.
Fellélegeztünk.
Nem úgy az unokánk,
aki szomorúan nézett körbe
az elnéptelenedett kertben.
„Ti mélt nem telmeltek szamalat?" –
kérdezte szemrehányón,
mellébeszélésünkkel mit sem törődve.

RÉKA CUKKINIT CIPEL

Amikor a hároméves Réka
szokása szerint kacsalábfejesen
felcserélt szandálkájában
harmadakkora cukkinit cipel,
mint amekkora ő maga,
oly büszke odaadással,
ahogyan az öreg halász
élete nagy fogását viszi
rég nem látott unokáinak
szentestére,
akkor is, ha nem várják…
De most még messze a tél.
Augusztus van – seszínű hónap,
noha a teraszt
zölden beborítják
a vadszőlőtövek
sűrűn körbeaggatott lombsubái,
csupaszon hagyva
egy-egy vaskos oszloplábat.
Ennyi maradt a faluból
a fecskéket is képviselő verebeken
és a sínrepesztő vakmelegnek
virágszemaforjaikkal
tilosat mutató leandereken kívül.

„Nem szabad hozzájuk nyúlni!" –
mondja Réka is,
aki a cukkinit cipeli
a neki kikövezett időn lépegetve,
s oly féltő gondossággal
öleli magához,
mint szorosan bepólyált
csángó bubát
az anyja,
vagy ahogyan születésekor én őt,
másodszor is kezdő nagyapaként
félve,
hogy leejtem.

SHAKESPEARE A CORVIN KÖZBEN

ÖNCSENDÉLETRAJZ

Ahogy a vers üzen, ahogy talán a fénykép, halántékhoz bilincselt gyűrűsujj, s egy borospohár bevérzett körömháza a kéziratpapíron. Bámészan, rebbenet-mozdulattal, farkasvakon, mint öntudatlan egyensúlyozó... De megbillenve az ablaküvegen végighullámzó háztetőtől, a tekintet hirtelen bezúzódik; cserepekre, verstöredékre, arcvonásokra, bor-ízekre esik. Ismét az látható, ami van, és úgy, ahogy illik. Mozdulatlan a székben, kitömötten az élhetetlen valóság kócaival. Mint halotti vánkosán a török császár, aki öntudatlan egyensúlyozóként, bámészan, farkasvakon ülte katonái vesézö tekintetét, amelytől még a halottak is összerázkódtak volna – (de van, akinek a túlvilágra is futja fegyelméből) – ; hittek a tartásának... És mire megbillenve az ég üvegében végighullámzó zászlóktól, sisakoktól, hirtelen előrebukott, a vár már be volt véve, és fejétől fosztva az ellenséges vezér. Bárhogy is mást üzen a vers, a fénykép, a gyűrűsujj, borospohár, ablaknak zúduló háztető... A tekintet hirtelen bezúzódik; cserepekre, verstöredékre, arcvonásokra, bor-ízekre esik. Ismét az látható, ami van, és úgy, ahogy illik. Mozdulatlan a székben, kitömötten az élhetetlen valóság kócaival...

SHAKESPEARE A CORVIN KÖZBEN

A sehonnai egek alatt
ejtőernyők girlandjai…
A *Különleges Hadtest* közel:
megszállta már a Holdat is.

A strázsahely-csillagvizsgálón
aranymenyét a napfelkelte,
a mindhalálig álmodóknak
a táltos-hajnal fölnyergelve…

A gyomorban abrak-parázs:
a szabadság lobbanó vágya…
A suhanc Hamlet jelre vár:
benzinnel töltve koponyája…

Monológjával feltűnik
a lenni-vagy-nem-lenni tankja.
A mese-dráma véget ér…
Már lángol a halál vastapsa.

DECEMBERI HANGULAT, 2009

Aki vezényelni,
aki áldani kész,
vagy csak karjának
feláldozásával rettenteni,
lehet,
hogy poklok tüzével játszik.
A tanmese:
génkezelt história.
A magával ragadó vastaps,
a személytelen ima,
s a győzelemtől üszkös,
megvető mosoly nyomán
talán rögtön rádöbbensz…
Talán csak hónapok,
esztendők,
évtizedek múltán…
Talán éppen halottak napi mécsest,
vagy Szenteste gyertyát gyújtva,
esetleg utolsó cigarettád
mámorítón felizzó fényében
látod meg,
hogy a tüzesvas-próbától
égre kérgesedett tenyérben
kékesen hüppögnek,
majd fölsírnak az újszülöttke lángok,
s máris felnőttként morajlanak
a perzselő rohamra lobbant
vöröshacukás vitézek.

Hunyt szemmel,
mintha csodaszarvasok
szellemcsordája suhanna át
félszeg gyermekkorod
egy összecsukló harmonika jajától
máig hajszolt csöndjén.

Moss szépen kezet!
Egyetlen mesebeli tapsra
minden csupa ragyogás:
kivilágított temetők,
szikrázó köztéri karácsonyfák…
Ingyen teáival
és ingyen tűivel
országos bambaságra kábító világ.
És mint örökké tartó légiriadóban,
kiterítve
az elvadult fénycsóvákkal
– hajdani merész álmaiért –
újra és újra
megvesszőzött város.
Egykor volt városunk:
a játszótereken elhantolt hősöké…

Újévi tűzijáték
az éjféllé dermedt pillanatban:
történelmi korszakokkal megrakott
kiolthatatlan máglya.

CZIFFRA GYÖRGY

Gyerekkoromban hallottam rólad
anyám udvarlójától.
Barátod volt,
mint mindenki,
aki két feles között
abban a füstös kocsmában
vagy kávéházban hallgatott téged,
s látta a fehér billentyűk villanásait
az országra roskasztott sötétségben…
Mintha megannyi villám csapott volna
a közeli Zeneakadémiába.

Nekem a neved tetszett.
Mennyire másként hangzott,
mint az övé,
aki – ha nem is a közös
„i" és „r" betűk okán –
talán egyetlen mondattal
megmenthetett volna téged,
művésztársát,
aki valahol a sorstársa is volt.

De neki az kellett,
hogy kőtömböket cipelj,
s megnyomorított ujjaid
legfeljebb az érintésük emlékét
őrző billentyűk gyászolják
fehéren, feketén.

És mégis…
A forradalom nyitánya
az a zongoraverseny volt,
amelyet már a Zeneakadémián
te játszottál.
Bartók… És persze Beethoven…
Ó, az az utcai harcokat kísértő
hangtompított remény…
örökös Egmont-nyitány…
mely előtted is megnyitotta a határt.

Ettől kezdve már minden oly természetes,
mintha egész életed csupa ragyogás lett volna.
Ki érzi a billentyűk fölött
ütőerekben lüktető fájdalmat, gyászt?
Világhírnév, hajbókoló államfők, kitüntetések,
alapítvány, tanítványok arcképcsarnoka,
romjaiból felépített templom.
Tükreik mélyén
egymásba csúszó koncerttermek!

Megengedhetted magadnak,
hogy egyikben az összes jegyet megvedd,
az összest
arra az estre…
Európai előadókörútján
azon az esten ő zongorázott.
Ő, aki talán egyetlen mondattal
megmenthetett volna.
Most egyedül neked játszott
a fényárban úszó üres
nagyteremben.

EZERKILENCSZÁZÖTVENHAT

„...nékem álmaimban
gyakorta megjelensz"
(Arany János: Emlények*)*

Második otthonom volt
a rút Teleki tér.
Gyalog megyek Budáról
nagyanyám angyalához
kék szaloncukorért

kilencszázötvenhatnak
december havában.
Tankok a Széna téren,
ágyúik lőterében
a már szétlőtt házak.

Statáriumhirdető
plakátok oszlopa.
Letartóztatott nevek
s felkiáltójeles
kivégzendők sora.

Hajóhintók... sírhalmok...
Temető a téren.
Fejfatorzók, virágok,
örökmécs-gyertyalángok...
Lánctalpas lidércek.

Járőröző sirályok…
Vacogó léptekkel
vonulok át a hídon…
Bevallhatatlan titkom
az, hogy felnőtt lettem.

Tizenegy éves felnőtt…
Gyermekként ennyit élt.
Vonulok át Budáról
nagyanyám angyalához…
Földig pernyés az ég.

FELHŐFEJES A MÚLT IDŐBŐL

Élő nagy embert először tízéves koromban láttam testközelből, ezerkilencszázötvenöt nyarán. Jóval túl hazánk felszabadításának tizedik évfordulóján, és alig túl a boncmester farkaskutyájának harapásán. Merthogy mindig a hullaház körül ólálkodtunk. Sebeimet Parádfürdő helyett egy Teleki téri kofánál, nagyanyámnál gyógyítgattam. A bérház udvarán – kikövezett zártkertben, porolópuffogás közepette –, ahol a tűzfalra festett ablakokat, ablakszemeket mintha a kisebb-nagyobb darabban lehulló vakolat hiánya verdeste volna be… Fájdalomdíjul magammal vihettem a finn tőrt, amit anyám udvarlójának apjától kaptam. A Szigony utcában lakott, s maga is szúrósan szigorú ember volt. Engem szeretett. Annak idején – így mondták: *annak idején* – önkéntes volt a finn háborúban. Kérte, hogy erről ne beszéljek, s a tőrt, a *pukkót* se mutogassam. Ősztől tavaszig vasárnaponként a télikabátom alá azért felcsatolhattam. Ő mondta azt is, hogy a finn rokon nép. A finn háborúról csak annyit tudtam, amennyit a *Timur és csapatá*ban olvastam: Finnország gyáván, galádul megtámadta a Szovjetuniót. Ki szereti a gyávákat és a galádokat?

Anyám udvarlójának apjától tanultam meg térképet olvasni, s vele voltam először igazi meccsen… Mint felderítő huszárőrs vágtatott be az udvarra három alkalmi barátom, s a sárga kockákon körbetrappolva már együtt kürtöltük világgá a rendkívüli hírt: Itt van!… Itt van…! És máris el. Mi meg utánuk. Be a szomszédos ház presszójába. Hogy lássuk őt. A magyar avantgárd költészet legismertebb művének,

a csupa nevekből álló XX. századi dicshimnusznak nyolcadik sorát, megelevenedő metaforáját: Kocsis Sándort. A sarokasztalnál ült. Beszélgetett. Valakivel. Egy férfival. Még tízévesen talán csalódtunk volna benne, ha nővel.

Később mindinkább úgy emlékeztem e mozdulatlan élőképre, hogy én ülök ott az asztalnál. De hogyan lehettem volna vele egy idős, amikor mint gyermek láttam őt?... Őket... Magunkat. Egyszerre maradt meg bennem elszíneződő árnyképnek és olyan szép férfinak, akinek arcéle máig hatolón átmetszi az azóta eltelt évtizedeket. Aki homlokának érintésével meg tudta babonázni a földgömböt is. Mint Afganisztán sziklaösvényein elszórt kések az angol katonákat. A parafasisakos zsoldosok lehajoltak értük, próbálgatták élüket, majd nagy komótosan magukba mártották a pengét. (Ez nem múlt századi mese. A Tolnai Világlapjában olvastam, ott, a Teleki téri nagymamámnál.) Aki bamba volt, s orra elől elhappolták az öngyilkolásra bűvölő kést, kitakarodott az országból. Mint az angolok. Aki pedig az újkori vörös szentek brosúráin kívül semmit sem tanult a térség történetéből, bevonult oda. Mint a szovjetek. És újból fölszedegette a késeket... Ahogy ez a nyolcvanas években szinte a szemünk láttára történt. A kudarcot szenvedett hódítókat is elfelejtik egyszer. (A sláger szerint: „örökké semmi se fáj...") Az Angliát meghódító magyar focistákat soha. Aki akkor élt, holtában is emlékezik az eresz alatt ziháló vezetékes rádiókra. A kerítéslécek között fennakadt tekintetek csillámaira. Aki akkor élt, tudja, a hálóba vágódó labda világbirodalmakat sodorhat el egy-egy pillanatra.

Olvastam, hogy Kocsis Sándor öngyilkos lett. Az érszűkület csonkító következményeit nem bírta elviselni. Egy valóságos felhőfejessel átzuhant a túlvilágba. Tudatában volt-e akkor, a holvolt-hol-nem-volt időben a lelátókon zajló öntudatlanul is tudatos lázadásnak? Beléhasított-e a tomboláson túl sajgó fájdalom? Az önbecsülés légszomja? A vetődésekkel, szerelésekkel, cselekkel, fejesekkel, gólokkal erősített összetartozástudat futball-külsőszerűen barázdált membránlemezének lüktetése? Amelytől, egy évvel azután, hogy őt eleven szobornak láttam, megsüketültek, lángra lobbantak a tankok… Ott, a Szigony utcában is, ahol anyám udvarlójának apját kipontozta egy géppuskasorozat…

Igen…, igen…, a sport, az élsportolók, a bajnokok… „Büszkeségeink" – ahogy az országos faliújságtáblák kivételes hitelességgel mutogatták őket. A szomjúhozott szabadság gazdag szegénylegényei – az országos bajban. Akikben szabad volt reménykedni, hinni, bízni. S akiknek érmeit bárki a saját keblére tűzhette.

Ezerkilencszázötvenöt szeptembere. Teleki tér. Azóta irodalom- és filmtörténeti színtér. Grund. Játszótér. Liget. Hajóhintákon vívott tengeri csaták. Számháború a standok között. Bérház. A tankágyú becsapódó lövedéke majd megöli játszótársamat. A téren túli temető sokáig gondozott, később észrevétlenül kiátkozott, elgazosodott parcellájában alussza nyugtalan, örök álmát…

Kilenc évvel a halála után, véletlenül találtam a sírjára – az omladozó síremlékek és az aranycsillaggal ékesített vigyázzban álló, fekvő fekete gránitlapok közelében. Tulajdonképpen egy hajdan közismert

mártír obeliszkjét kerestem – a magasba emelkedő Kossuth-mauzóleumnak tartva. Attól fogva nem jutottam tovább. Megállított a történelmi sáncként előttem emelkedő hant: a gyermek vértanúé. A szomszédos sírkövön tizenöt éves lány arcképe. Alatta véset: „Ne sírjatok, csak álmodom." A két egymás mellett fekvő halott között négy év a korkülönbség. Én is mindig idősebb lányokba voltam szerelmes…

Aztán vagy húsz évig nem jártam arra. Amikor újra kimentem hozzájuk, magammal vittem kislányomat. Az új gyásznapra feltámasztott parcellában már nem találtunk a sírjára. Lejárt a huszonöt év. Holtában sem élhette meg a krisztusi kort.

Ó, azok a – ki tudja, mióta már? – kórusban szidott ötvenes évek. Amikor pedig olyan kegyetlenül egyszerű volt minden. Amikor vasárnaponként még fehér ingben illett meccsre járni.

BÁNATIDŐ

Csak a hátat látom
a végtelen udvar mélyén is közelről,
s az ülőtőkét sejtető viharkabátot –
lélekre zsugorítottan
csaknem a földig ér.
Balra disznóól,
felhangosított sivítozás,
hogy elnyomja az ember néma sírását,
amelynél nincsen dobhártyaszaggatóbb.
Jobbra parasztos labirintusvégpont:
bakterbejáratú budija
a krampácsolóként
hányódó gazdának,
iparosnak,
ha havonta egyszer otthon hál,
mint a lélek.
Álmodni se álmodja,
hogy magvető,
cséplőgépszerelő,
hentes és mészáros…
Trágyadombra vetve a cégér,
s ahogy mondják,
azok is,
akik fölött eljárt a történelem…
Legyenek bármennyien!

A kerítés vízszintes palánksora
mintha lassított nyaktilóbárdként
zuhanna arra,
ki ott az összezárt tenyérhez
forradt fénykép fölé hajol,

és lányát siratja…
A szalagavatás
örökre elmarad.
A tételhúzás is.
Matrózblúzos csodálkozás
az el nem ballagott élet.
Vigyázzállásban a megfenyített őrangyal.
Figyelmetlen volt…
vagy fegyelmezetlen.
Egyre megy
ezerkilencszázötvenkilencben is.

Ezerkilencszázötvenkilenc.
Évfordulók – minden ürüggyel.
És futószalagon gyártott bűnösök,
lóversenypályányi
száguldószalagon gyártott
és futtatott hősök.
Felelni kell belőlük.

A nagy francia forradalom
– magasztalt terrorjával együtt –
érettségi tétel,
akár a még nagyobb…
a novemberben is októberi…
és szocialista.
A falu szocialista átszervezése is
az lesz egykoron.
És bár tilos a jövendőmondás,
ezerkilencszázötvenkilencben
bejelentve
a gépesített földi mennyország eljövetele.

Akkortól kezdődik majd az új időszámítás.
Zúgjon a dózer-induló!
Dömperegjenek a dobok!
És az Operaházban,
ha kell, ha nem kell,
bőgjék el magukat a bőgők
örömükben!

Dzsipekre fel,
vastagbőrű bőrkabátosok,
boldogság-agitátorok
a „Büszkeségeink" tablón!
S ti, mindenkinél okosabb
társadalmi munkásai
és bátrabb munkásőrei
az eszmének, új világnak,
fel teherkocsikra,
autóbuszokra,
vonatokra,
motorkerékpárokra,
be az oldalkocsikba is,
fel a biciklikre,
s ha kell,
női lovaglóülésben a vázra –
igazi férfiként…
Fel-fel a felre!
Fel a fel-felre!
A vonakodókat
vontatókra,
a közhírré tétetett
parttalan boldogságban
úszni nem tudókat
kilyukadó úszógumikba,

ahogyan ez
a csendben ellenünk kapálózók
végleges meggyőzésére
jól bevált eszköz,
haladó hagyomány.
A hálóban,
hálózatban vergődőket
uszályainkba,
hogy mind kerekdedebb szájjal tátogják,
amit
(és akiről) tudni kell.
Fel-fel mindenre, ami mozog…
(Csak a vágóhídra szánt
maradi lovakra ne!)
Járjátok be az országot!
(Kivéve a határsávokat…)

Szigorú éberséget
az álomszuszék falvakban,
pernyelebennyel szimulálva
pihegő kemencebúbban,
jégfogsorral
ránk vicsorgó vermekben,
készakarva kiszáradt
itatókútban,
ateista balhorgainktól
megroggyant templomokban,
a túlélők miatt
tetszhalott temetőkben,
jeltelen sírokban,
melyekről mi tudjuk csak,
hogy hátradrótozott kézzel,
arccal lefelé

kiket takarnak…
Rátok kacsint a Párt.
Mert győz,
aki bármi áron és eszközzel
meggyőző és meggyőzhető
ezerkilencszázötvenkilencben!

Ősz van.
Kinek gyász-, kinek dologidő.
Csak a hátakat látom
a végtelen udvar mélyén is közelről,
s a kerítés szögesdrótját beolvasztó
hóhérskarlátos szemhatárt.
A lecsukló fejek árnyait vonszolva
nyikorgó lassúsággal belealvad
a megátalkodottakat szállító
trágyáskordé,
a kifosztott Illések szekere.

ELMENT EGY HAJLÉKTALAN

SMS fiamtól

Meghalt Vadócz úr.
Szomorú vagyok.
Biztos a sorsa miatt is.
Szeretett engem.
Egyszer a Liget kocsmában
megkérdeztem:
mi a kedvenc nótája?
Kérte,
játsszam el neki a Himnuszt.

A FÉNY SZÁZADA

Oláh Jánosnak, 2006 októberében

A lázadó ember
vigyázzállásban feszeng
cellája falfirkája előtt,
amelyre könnyeket mart a salétrom idő.
A sötétség széttaposott varangyai –
alvadt vérfoltok a cementpadlón
(ahogyan az egykor
Szabad Kossuth Rádió udvarán is
ötven évvel később).
A megalázottság küblijéhez tett
kannányi fénnyel mosd fel őket…
„Magyarország börtön!" –
mondhatná Hamlet,
ha kísérteteit
a naponta ködgránátdobálók között
időben felismeri.

Egyszerűségében is
korszerűtlen a kérdés…
Lehet-e az ember magábanvalón
ember,
és lehet-e
maga ellen lázadó?

És lehet-e folyékony a fény,
amelyre a perzselt bőrű békák
lábatlan kúsznak elő
az ínyenc szónokok
szép új világot
habzó szájából?

A fény osztatlan,
mint a panorámaablak.
És a még több fény
– a költő utolsó kívánságaként –
halálos adag.
A felvilágosodás százada
– az éjjel-nappal fényben fuldoklók
tátogó és táguló köreiben –
mindent korszerűsít…
És miért ne éppen a börtönt?
Egyszeriben
hamis betlehemi csillagmintákkal
telehintve a Föld:
leszállóterei bukott angyaloknak.
Az ajándékdobozzá rácsozott emeletsorokon
Rubik-kockaszerűen
ide-odatologathatók
a cellák…
És bennük a vonalkódos ember.

A felnőtt olyan,
mint a gyermek:
szeret játszani.
Ma a gyötrelmet
és a gyötrést is
játéknak hiszi,
ahogy bónusznak
a semmitlátás képernyőjére
naponta odakozmált
kudarcát:
a nyomorúságaival
szórakoztató híreket.

Fehérre meszelt terem.
Egészséges tágasság.
Egészséges társadalom.
Nótától hasadozó hajnal…
Dallamok szertefoszló szemfödele alatt
hadseregek indulnak rohamra
a lövészárkoktól girlandos farsangi hómezőn.
A szanitécek elszomorodnak
a hirtelen beállt fegyvernyugváskor…
Ki tudja,
meddig böjtöl a halál?
Utána özönvízként a spanyolnátha!

Még egészségesebb társadalmat! –
harsogják a legújabb kor
nagy járványai után
beavatottak.

Minden csupa verőfény
az utolsó órában.
Lefüggönyözött autók az éjszakában
és lefüggönyözött emelvény napfelkeltekor.
Rajta eltakart oszlopmélyedése
a bármikor beilleszthető bitófának,
amely most
a börtönmúzeumban kiállított
áldozatok és hóhérok között
a felejtés bűnével hitelesített
mérleg nyelve.

A gyűlölettől torkolattüzes
világmegváltások
századában éltünk.
Túl azon, amely
forradalmi módon
eltörölte volna a vasárnapot is.
Merthogy a munka tesz szabaddá,
az ördöngös személytelenség,
nem az örökös tartozás –
családhoz,
baráti körhöz,
hazához,
hithez.

A jól időzített haladás – fejlődés:
törzs-,
faj-,
gazdasági,
társadalmi,
tudományos,
kulturális,
civilizációs,
hadművészeti
és lélek nélkül
lelki…

A haladás ma – állandó növekedés.
Emelkedő dísztribünjéről mindinkább belátni
a világrésznyi munkatáborokat,
a mindent elborító termelést.

Az életszínvonal
mint édeskés varázsige
az elnéptelenedett mesék idején,
amikor a páciens
csukd-be-szemed-nyisd-ki-szád
cukorbetegségben szenved.

A bilincsszaggatónak hirdetett
jelszavak
rövid és hosszú távon
egyaránt az ölést,
öldöklést hitelesítették,
s az azért folytatott
konok küzdelmet,
hogy látható legyen
a létében tagadott Isten.

Aztán
mintha parancsolataival
Ő tehetne mindenről:
pellengérre Vele!
És máris elérve a cél:
a fesztelen lét,
feszélyezetlen létezés
szabadsága.

Kiket igazol,
hogy a tenyészet-élet
csak úgy
az, ami:
zavartalanul működő halálgyár?

A LÉLEK VÍZJELEI

PRÓBATÉTEL

Ha Székre gondolok,
látképét egy villanásra
mindig eltakarja
hozzá vezető utam kezdete:
a világháborúban kirabolt bonchidai kastély,
„az erdélyi Versailles"
tehetetlenül vicsorgó romprotézise,
légifotókon felnyitott kriptakolosszus…
Egyetlen saroktornya volt ép,
amelyet egy nyugati filmstáb
kedvéért és pénzén hoztak rendbe
nem sokkal azelőtt,
hogy először arra jártam.
Újkori rémfilmet forgattak
a hatalom folytonosságának bizonyítékaként
örökéletű Drakuláról.

Ezerkilencszázhatvannyolc
reményekkel ijesztő nyarán
e kísértet-torony tövéből indultam el
abba a községbe,
amelynek városi rangját
elnyelték hajdani sóaknái,
de viselete, zenéje, táncrendje
újra és újra ismertté teszi
a mit sem sejtő nagyvilágban.

Többször feldúlták a tatárok,
s fűzték rabszíjra életben maradt lakóit –
hallhattam én is nemegyszer
az asszonyok ruhaszínének
mindennapi magyarázatát.
Gyász és vér.
Hegedűhúrba font
fekete-piros dallama
a mindegyre közeledő halálnak,
s hajnalköszöntő lassúi azoknak,
akik az örökkévalóságot
megérni szeretnék.

Felértem az első domb
háromszögelési pontjához,
amely egy botjára támaszkodó juhász
fehérsubás szelleme volt.
Köszöntem illőn,
s szólítottam őt,
mint a mesében:
öregapámnak.
Végtelenbe hullámzó
dombveretek óvták
a Mezőséget,
mint alig elhantolt
óriásvitézek vértezetei,
akik a feltámadás kürtjelére várnak.

Parázsló lármafa-pecsétektől sistergett a föld
egészen a láthatárig…
Rajtuk lépkedve ki ér bűntelen előbb
Felszeg,
Forrószeg
Csipkeszeg
lebonthatatlan égi táncházába?
Úgy ropják,
hogy beleremeg a felhő-vakolat…

Próbatételem
az örök útonlét… Oda.

HÓHEGY

Deák Ernőnek

A teremtésben elfáradhatott az Isten,
pofozgatását a képlékeny földnek félbehagyta,
s csupasz karját
izzadt homlokán végigcsúsztatva
sóhajnyi pihenésre vágyott.
Félig-meddig kész hegyek –
lüktető létezésük hullámtörője
a felhősziklákkal kirakott végtelen
égi és földi partvidéke.
Bűvölő láttukra
zavarba jön az ember… –
távcsővel bekarikázott magánya
nappali telihold.
Legbiztosabb pontja az,
ahol éppen áll
beöltözve a vízhatlan csendbe.
De menni kell!,
arra,
amerre mind a társak.
A cél az a távoli kőrakás-mementó!,
amely innen nézve
osszárium is lehetne.
Majd rövid zarándoklat a kápolnáig,
hogy minden lépésünk
történelmi emlékhely legyen,
ahonnan halpikkelynyi tavat
csillant meg a messzeség, a távol…,
majd attól arrébb
és az arrébbon túl szinte Pereszteget –

mondja Ernő.
No, ja! – erősíti meg Szonja;
a lánzséri várat biztosan,
ha Sopronszentmártont nem is…
talán csak a kerti zászlórúdon
mindig felhúzott vendégváró
végvári lobogót…
A menedékházból messzebb és többet is látni,
meg élesebben
a hajnali pálinkás napfelkeltére várva
a legsűrűbb ködökben is.

A fel-felpúposodó fennsík
zölden imádkozó kámzsás fejeit
megsimogathatnánk,
ha óriások volnánk…
Persze így együtt
azok vagyunk,
határon túli Óriások –
ki innen, ki onnan nézve.
És azok vagyunk az álmainkban,
hogy százévesen is megmásszuk a Hóhegyet!
És kit a mélységbe pillantva
nem kap el a tériszony,
a kőmorzsalékos oldalon
láthatja Ágnes asszony
szaggatott lelkéből
hófehéren idáig sodort leplét,
amelyen itt-ott átüt
az ércektől duzzadó föld
megrozsdásodott vére.

Koccintsunk Arany Jánosra!
Kétezer-tizenhét az ő éve.
A többi legyen a miénk is…

2017 decembere

JÁNOSSAL AZON AZ ŐSZÖN

Nagy Lajos doktornak és Lenkének

Az *Elérhetetlen föld*ről útnak indulva
címről címre araszoltunk
fél Erdélyen át,
a *Vitorlaének* költőit keresve…
Helyettük a párhuzamos megtorlás
áldozatait ismerhettük meg…
Ezerkilencszázötvenhét, -ötvennyolc,
s a rá következő esztendők,
torzszülött amnesztiák kísértek, kísértettek,
bármerre jártunk…

Csaknem ötven esztendeje
heverünk a futásfalvi hegyoldalon
Jánossal együtt
a novemberbe szökött vénasszonyok nyarán
– huszonkét, huszonöt évesen.
Halottak napja.
Mögöttünk tarka hegyhátakkal
magasan felpárnázva az ég,
ahogyan ünnepkor illik.
Arra húzódott régen a határ.
Beszélgetünk.
Hogyan lehetne élni úgy,
mint azon az egyszer volt, hol nem volt őszön?
Önmagunkra döbbenten, szabadon…

Önmagunkra döbbenten… – ahogy ma itt is,
a futásfalvi hegyoldalon.
A mindennapi kenyérrel együtt
e megrendülést is add meg nekünk
naponta, Uram…

A tatárok elől hajdan elfutott faluba
mentőautóstoppal érkeztünk
éjfél körül.
Alkalmi vendéglátónk
az aradi vértanúk
színes nyomata alatt ébresztett.
Öt évig raboskodott a Duna-deltában.
Az ő Golgotájáról ki tud?
Társait történelmi imába foglaltan
ki tartja számon?
Tekintetünkkel beszélgettünk,
félszavakkal is
csak a szilvapálinkát dicsérgetve.
Ő kórházba ment a feleségéhez,
mi nehéz léptekkel föl a hegyre.

Könyökünkre támaszkodva
fektünkből is rálátni az iskolaudvarra;
négyszögében a bezárt gimnáziumból
Isten háta mögé száműzött tanári kar
szétszóródott tagjai
az alkoholos jókedv kényszerzubbonyában…

Köröttük a gyerekhad
mint megpiszkált hangyaboly nyüzsög
gépiesen, céltalanul,
majdani felnőttként
ebben a földi megváltást hirdető,
képmutatón
képtelen világban.

Lepereg előttünk
hirtelen véget ért gyermekkorunk is.
Semmi zsivaj,
semmi zsibongás,
semmi önfeledt lárma,
csak a hunyorgó szempillákkal
összekarcolt fény vacogása
a megnémított film kockáin.

Ezerkilencszázhatvanhét novembere.
Heverünk a futásfalvi hegyoldal
végtelen kéziratpapírján,
a rokontartalmú antológiacímek
álcázott metszéspontján
az elszántság idézőjeleként mi ketten:
végzett és végzős diák.
Elérhetetlen föld,
Vitorlaének.
Futásfalva.

Kihívjuk magunk ellen a sorsot.
Újratanuljuk anyanyelvünk,
a jelbeszédet,
a félszavakat,
a krákogás-marta csöndet…

A templomtoronyhoz érő napot
fölnégyeli a kereszt,
lángra kap a déli harangszó is,
bronzba önti az őszi tájat.

Indulnunk kell!

A LÉLEK VÍZJELEI

Úgy állt ott, mint vásári fényképész
harmonikás dobozmasinája előtt
állt régen a megilletődött ember...
Mintegy véletlen
szólítottam meg őt
az anyanyelv kifosztott peremvidékén.

A szemében ellobbant csodálkozás
a városnak szólt, ahonnan jöttem,
s nekem, aki meseszerűen arra jár,
amerre a madár se már,
és a nyelvnek, amelyen köszöntem.
Olyan volt, mint az üveglemez-kép.

Néhány kérges mondatot szült a kézfogásunk:
kire mit mért a sors „odaát" meg „emitt"?
A közösen ragozott létigében
azóta érzem
a lélek lüktető vízjeleit –
jelen időben és többes számban.

Aztán folytatta a csákányozást...
Apránként verítékbe öltözött.
S én mintha folyton arra járnék,
az általa már rég
sírmélyig ásott csatornák fölött...
Ahol egyszer tétován megálltam.

Fejtartása lassan az enyém lesz…
És a szeme, ahogy múlnak az évek,
a legváratlanabbul csillan meg naponta.
Az egésznél maholnap
már fontosabb a részlet
létünk közös arcképcsarnokában.

FÉLÚTON

Bánffyhunyad és Válaszút között

Kallós Zoltán emlékének

A sírkert borította dombhát
tűpárnának oly messze látszik,
aranyló vesszőkkel a fűzfák
megstoppolják a szemhatárt is.

Egyetlen utca csak a felvég.
És mintha nem is lakná senki…
Hol nem lehet Isten a vendég,
a temetőbe kell fölmenni.

Itt járható ösvény de rég volt.
Az út felől… szemünkbe ötlik…
A csipkebokor tépte égbolt
a tüskék közt a rést kitölti.

Eltévedtünk tépődve többször…
Vadcsapáson csúszott a térdünk,
kálváriánk ez volt először,
míg kísértőn a célt elértük…

Keresztre feszített a szent ég,
fény a pléhpártás Krisztus arcán.
Hány kisdedfotó, hány keresztnév!
Fél életkorunk rájuk írnánk…

A fél élet is teljes élet…
És volt, kinek percnyit se hagytak.
Amputált őzlábgombaképpen
tányérakna rozsdáll a gazban.

Az ismeretlen katonák itt
magukba roskadt árva kórók,
a néptelenség sírbuckáin
dália-borzas vázatorzók.

A templom zsindelytetős tornya
csöndvisszhangos szekercelárma.
Pár lépés tőlünk a lajtorja,
de rálelünk-e fönn az Ácsra?

És körbejár bennünk a templom,
vagy körbe mi járjuk… Ki tudja?
Bezárt annak, ki nyitott nem volt,
akit csak erre vitt az útja…

Félbemaradt a kőkerítés…
Nem épül föl, szinte biztos.
Kiver a vértelen veríték…
Elkésünk!
Indul lenn a kisbusz…

MESEBELI KERT

MESEBELI KERT A NYÁR DEREKÁN

Hol van már az idei cseresznye?
Az idei meggy?
Emlék lassan a ribizke is,
legyen bár fekete,
legyen bár piros.
Mintha az égtől kérne
a földet megáldva,
ágait emeli
méltóságteljesen
a kert királyi koldusa,
a Vízkeresztkor földlabdástul
kiültetett fenyő,
amelynek túlélésében senki sem hitt…
Legalábbis akkor.
Mindennapi zöld csöndjét
ma suttogva ingerlik
a folyondárokra felfűzött kék virágszájak:
„Itt sohasem lesz tél!".
Pedig a magasban
óriási hópelyhek keringenek,
a déli naptól se olvadnak el,
s egykedvűen karikázzák be
a harangszótól megriadt bárányfelhőket is.
A föntről alig látható
smaragdszín kert
vadak ékszerdoboza,
benne nagypapa

testamentum-diófái.
Kiterítve a fénypecsétes árnyak,
a mindenen keresztülcsörtető
vaddisznók
földszaggatta tankcsapásai.
A kerítésoszlopon strázsáló sast
a szögesdrót fölött átsuhanó őzsuta
se tudja elijeszteni.
(Neki könnyű:
védett madár.
Féljen az ember!)
A barackfa lombjában
mintha százegy kisróka rejtőzködne
pálinkamámorosan –
mit sem sejtő józan tyúkokra lesve.
A szendergő szeder
éretten ébredni készül,
tüskéit hegyezgeti a köveken,
ha feltámad a szél:
szúrjon?
ne szúrjon?
A pirulékony szilvának
és magabiztosan zöld diónak is
egyformán alkonyodik.
Jó éjszakát!
Jó éjt az ágyásoknak!
Paradicsomnak, babnak, paprikának,
bujdosó csillagtöknek,
mélabús padlizsánnak,
vakondok-fejdísze petrezselyemnek,
torzonborz tárkonybokornak…

Hajnalra föltúrva az ég is.

A „LÁGYSÁG ÚTJA"

Az ébredező borókafenyőn
aranyöves darázs
próbálgatja a hajnalka
lila virágát;
szirmait cibálja,
tölcsérét gyötri…
Dan-dan,
dan-dan…
Aztán odébb száll,
egyre feljebb,
mint aki meg akar szökni.
De új menetbe fog,
majd még újabba…
Dan-dan,
dan-dan…
Mintha nem tudna mást,
csak győzni.

AUGUSZTUSI BÓDULAT DÉLIBÁBJA A VERSSOROK RENDJÉNEK BÁRMELY VÁLTOZATÁBAN

el-elbóbiskolva
annyi virág vesz körül
mintha ravatalon feküdnék
kerge illatok között
tudom hogy élek
talán
lám-lám
talán
tudom hogy élek
kerge illatok között
mintha ravatalon feküdnék
annyi virág vesz körül
el-elbóbiskolva

A VERSSOROK RENDJÉNEK BÁRMELY VÁLTOZATÁBAN AUGUSZTUSI BÓDULAT DÉLIBÁBJA

TERMÉSKÖVEK AVAGY A TEREMTÉS KÖVEI

Jerzy Snopeknek és Mártának

A szél
felhőfoszlányokkal fényesíti az eget.
A szeptemberi eső után
rongyos köpönyeg
a diófalomb.
A vízcseppfoncsoros levelek
mint játékos tükörcserepek
villantanak a koronából itt-ott
megfejthetetlen jeleket,
s átvilágítják a festő
szomjúságot oltó szellemét is
Mária kútjánál,
Názáretben.

Az elégetendő diólevelek:
preparált lélegzetek –
a láthatatlan áldozat
tűzhalálával kísértenek.
Fanyar melegét árasztják
a középkor, újkor, legújabb kor
összes művei:
az önfenntartó krónikás évek
kőbe vésett eseményei,
rabosított terméskövei,
megkövezettjei.

Az idő
kerengője beláthatatlan.
Kikövezett körforgás…
Örvénylés-monumentum…
Eredj, amerre látsz…
Az ujjlenyomatok
kiszálazott vonalai
formálják mind-mind mássá
az érintkezés
távolságtartó hurokzatait,
s a beléjük fogott terméskövek
riasztó rendjükkel
gyönyörködtetnek
a magasztosan torz
Nagy Egészen belül.

Távolról nézve:
Gigantok korában
befalazott barbár ékszerek.
Emberi léptékkel:
labirintusunkat lezáró útvesztő-rajzolat,
a tévelygő lét
összemarcangolt térképszelvényei.
Látható, kitapintható
a „nincs-tovább!".

A PORONDMESTERBŐL LEPKE LESZ

Megvadult falovakon terpeszkedve
vágtat körbe-körbe az ősz,
vörös hálót vet a porondmesterre,
s bebábozza a tél előtt…

rajta a trapéz árnyékát is,
a gyűrű-glóriás fejet,
arcán a fények játékáig
a dobszó-himlőhelyeket.

E számot titkon szerződtette
maga ellen…? – Maga az élet,
s benne csakis a porondmester
a cirkusz-öröklét lepkéje…

A publikum mindig nagyérdemű,
s vasközösség – a tapsai során.
Magányos a rivaldafényben ő,
bohóc, artista, zsonglőr, idomár.

Meghajolnak és elvonulnak,
nem verve fel a lárvák csendjét,
amíg a fényszórók kihunynak.
Lég-porondmesterek a lepkék…

VIRRASZTÁS

PÉLDAMONDAT

Nem tudom,
mit fordítottam s mikor…
Mit tanúsít a szótárból
húsz? harminc? negyven? éve
kiírt példamondat:
die Schuld drückt ihn von Tag zu Tag mehr –
a bűn napról napra jobban nyomja a lelkét.
Egyetlen mondatba sűrített
életrajz…
Életrajzom.

A HÓHÉR MAGÁNYOSSÁGA

Alig akad kastélypark, fellegvárudvar, óvárosi sétálóutca, ahol ne csalogatna kínzókamrába hóhérnak öltözött diák, szabadnapos pincér, biztonsági őr, kikapcsolódó pénztáros, munkanélküli családapa. Persze spanyolcsizma, nyújtócsigák, szögekkel kivert trón – a fakírok örömére is – és rostélyosan kiköpött vastüdő. Alatta pirosra festett hatvanas villanykörte izzik.

A látogató annak rendje és módja szerint együtt érez a fejét tőkére fektető bábuval. És a pallosát sújtásra emelő hóhérnak formált viaszfigura? Részvéttel iránta ki van? Ki érzi át fájdalmas kirekesztettségét amiatt, hogy csak a városfalon túli mező közepén húzhatja fel házát, s építmény a szomszédságában még kripta sem lehet? S a templomban is a neki külön kijelölt helyen, a többiektől félrehúzódva imádkozhat csak. Bezzeg, amikor a bűnössel kell leszámolni, legyen bár akasztani-, égetni-, nyakazni- vagy kerékbetörnivaló pénzhamisító, zsivány, vajákos banya, gyanús csavargó..., nagy ritkán – okoskodó eretnek. Akkor nemcsak hogy tisztelettel övezik, hanem még hízelegnek is neki. Dicsérgetik. Hogy nélkülözhetetlen. A kivégzések közötti gondolatjelnyi szünetekben aztán kezdődik minden elölről, vagyis inkább folytatódik: még a bordélyba settenkedő céhlegények se akarják megismerni, noha a nyilvánosházak működése rajta múlik. Nélküle hová járnának eléggé el nem ítélhető ösztöneiket kiélni? És mi a hála? Még a családtagjait is kerülik a nyikhajok. Ő meg ganézhatja a mocskos utcákat, öldösheti a Holdat földre leugató kóbor kutyákat, űzheti ki a városból a gazdátlan pimaszsággal visszaröfögő keshedt malacokat... Így persze szó se lehet arról, hogy a bakók tiszteletre méltó céhét megalapítsa, s valamelyik bástya védelmét rábízzák.

A városházán nyilvános ítélet-végrehajtásra várakoztában belelapozott egy hatalmas könyvbe. Kódexbe? Krónikába? Legendáriumba? Olvasni nem tudott, legfeljebb csak áldozatai tenyeréből. (Abból is csak annyit, hogy közel a vég.) De metszően éles szemével nemcsak nézett, látott is. Látta, amint Keresztelő Szent János fejét lecsapja a hóhér. Káprázatos ruhában, kalpagján színes strucctollakkal. Ő meg fekete, barna, zöld foltokkal tarkított skarlátban áll ki az emberek elé... Nevetségesebb, mint a felborult kosárból kiguruló bohócfej. A könyv továbblapozgatása még inkább felingerelte. Különösen, hogy Szent Borbála nyakazásánál a hóhérsegédek is selyemben pompáztak.

Olyan indulat feszült lelkének izmaiban, hogy belehasadt a tőke. Árát arcátlanul levonták a javadalmazásából.

Aznap azt álmodta, hogy egyszer majd eljön az idő, az a jobb kor, amikor fényes fekete cipőt, pantallót, zakót, nyakkendőt ölthet, és elválaszthatja frizuráját... Olyan ember lesz, mint a többi. Egyenlő a másikkal. Nem lesz különbség bíró és elítélt, hóhér és áldozat között. Egyformák lesznek az odaadó hivatásérzetben gyökerező tettek is. És amikor már csak a bűntelen jövő számít és nem az elfelejtendő múlt, az idő végtelen szalagjának zökkenését neki se kell érzékelnie ott, ahol a kezdet és a végítélet napja összeér.

A VÉRZŐ TENYÉR ÉS ÖNNÖN LELKIÁLLAPOTÁNAK LEÍRÁSA A SÍRT ŐRIZŐ RÓMAI KATONA NAPLÓJÁBAN

félszegség

IKON

Az alkotó mozdulat
egyszerre megfontolt,
s egyszerre a minden mindegyé,
mint a pallost és jogart
fekete háttere rabságában aranyló
bizonyossággal
és bársonyos kétellyel
tartó Királyé –
szemtől szemben
a bennünk Uralkodóval.

LEHETŐSÉG

Nem tudom,
álmomban jártam-e ott,
vagy a valóságban.
Talán mindegy.
Biztosan láttam,
s látom ma is,
hogy a mindent elárasztó sötétségből
vízszintesen kidomborodó fénykorallsziget
közelebbről nézve emberi test,
torzó.
A megbillent fej kitakart bal feléből
csupán a szemhéj látszik,
orrnyereg, szájszél,
szelíden hullámos haj a fülcimpa fölött
és a csóknak, ütésnek
kiszolgáltatott halánték.
Az összeért bajusz és szakáll
fordított „Ↄ"-betűje
mintha éppen most zárná fogóba
a bal oldali ajkat és állat,
hogy ne tudjon szólni többé.
A látható nyak
és a sötétség határán
szaggatott piros vonal
a kakas torkából
harsány lobbal többször hírül adott
hajnalhasadás jele is lehetne.
A kidomborodó mellkas
és a beesett has árnykráterei mentén
a fény csúszkapályái a megfeszült izmokon.
Az ágyékot elfedő kendő

hosszan megtekeredett keskeny bádoglap –
belerozsdásodva a testbe…
Fölhasíthatja az összezárt combokat is.
A jobb csípőtarajon piros csík,
akár a kisgyerek esőcsepprajza.
Mint egykor az enyém,
amelyet megvágott ujjam vére formált
a lejtős iskolapadon.
Ilyen látható a jobb kulcscsonton
és a lándzsahegy vöröslő helye alatt
több is.
Nem érek fel hozzá,
hogy megérinthessem.

A kereszt talpához illesztett táblán
néhány szó:
XVIII. század,
és a falu
meg a templom neve.
Ketten vagyunk
a kiállítótérré ledózerolt
Golgotán,
ahová jöttem
vagy tévedtem.
Ki tudja?

Szemtől szemben Vele
még dönthetek küldetésemről.
Tőle kaptam a lehetőséget…
Tőle,
aki már döntött.

A JELEN IDŐ KÍSÉRTETE

A farkasvak estben
fénysebhelyek a hegy
vadcsapásoktólráncos homlokán.
Az itt-ott felhőktől hámló alkonyatból
kirajzó szentjánosbogárkák
égi turistajelek
földön és vízen járóknak is…
Tündöklésük
az elmúlás foszforeszkáló
szépségflastroma lehetne,
hogy visszataláljon hozzánk
épségben a Nap
a jövendőnek mondott
sejtelmes virradat során.
Most
az ablaknyi sötétségnél
se mutat többet
az éjszakába befalazott nulla óra
csillagképtelen metszete…
Felőle jól látható
berámázott lelkünk
s a benne könyöklő álom,
az életfogytig tartó
jelen idő kísértete.

TÖREDÉK AZ ÁRVASÁGRÓL

Imádkozni nagymamám tanított,
Befektetve „a testi koporsóba".
Féltem. Ő halt meg. S mindazok, kiket
Családi képén láttam egy csokorban.

Reméltem, hogy nincs közöttük anyám…
A hasadt tükör áttetszett a leplen –
Összetörtem, hogy ne lássam meg őt,
Kit félelmemben önzőn megszerettem.

Féltem, mi lesz, ha ő is eltűnik,
Mint annyian, kik értem lehajoltak.
Mondják, őket is elnyelte a köd…
Így édesgetnek magukhoz a holtak.

TESTAMENTUM

A BE NEM TELT IDŐ

Vannak,
akik alkonyatkor
a szemétként
konténerbe dobott
századokon át
farkasvakon is
a kezdetekig látnak.
A halál guberáló angyalainak
mozdulatai nyomán
darabokra tört
áldások és áldozatok,
tettek és jócselekedetek,
gondolatok és mulasztások…
Az ébredés
egyszerre tesz
szabaddá,
rabbá.
Simítgasd ki a szárnyas kezekből
kihullott legendát,
ne csak a tenyértől szöghelyeset.

És felebarátaidat,
akik megrendülésedtől
életre kelnek,
ne engedd újra
szószékre – világmegváltónak,
máglyára – hitvitázónak,
virághantos vesztőhellyé
géppuskázható köztérre – tüntetőnek,
harctérre – hősnek,
árvaházba – megalázottnak,
s a ki tudja,
miért és hová,
de végül mégiscsak elindított
halálvonatra – kitaszítottnak.
Ne engedd őket
a jövő küszöbén túlra se,
ahol végső torra készülve
eszelős fényjelekkel perzselgetik
a koponya-kupolás mennyboltozatot.
Száműzött álmaikat
folytassák jelen időben,
sziklának vetett háttal,
a be nem telt idő
habprémes hullámaitól
újra és újra betakartan –
még itt a Földön,
ha már-már odaát is.

ÚJ VERSEK

(2018–2020)

„MINDVÉGIG VELETEK…”

A tavasszal sürgős kerti munkák idején
az ember nem hallgat rádiót.
Amikor 2010. április 10-én lányom felhívott,
s megrendült hangon kérdezte:
„hallottam-e a hírt…”,
anélkül, hogy befejezte volna a mondatot,
pengeélesen hasított belém,
hogy az csakis
a katyńi megemlékezésre tartó
lengyel küldöttségről szólhat.
A tragédia helyszínéről mit sem tudva,
eszembe jutott Gibraltár,
az emigráns lengyel kormány első miniszterelnöke,
akinek – a háború pokoli sakktáblájáról –
azért kellett eltűnnie,
mert jelenlétében Katyńról
nem hazudozhattak szemérmetlenül
a világpolitika döntéshozói.
Az ő nevével is kiegészíthető
a szmolenszki tragédia lajstroma,
Cyprian Norwid kilencvenhat sorból álló gyászrapszódiája…

Kilencvenhat név.
Ne lobbanjanak el,
mint a *Hamu és gyémánt*
kiátkozott hőseire emlékező
pálinkáspohár-kandeláberek.

Legyenek ércbe vésve,
hogy ne csak a messzeségbe révedve
soroljuk őket
a megemlékezések idővel
mind ritkább pillanataiban.

Andrzejét,
akit személyesen ismertem…
Néhány évvel azelőtt én továbbítottam neki
a párkányi magyarok segítségkérését,
akik szobrot akartak állítani Sobieski Jánosnak.
Kevés szóból is értett.
Képviselhettem őt a lengyel király
emlékművének leleplezésén.
A szobor talapzatára azóta felkerült
Andrzej márványtáblája.
A történelmi idő csapdájában
így lett ő is a párkányi csata hőse.

Az emigráns lengyel kormány
utolsó köztársasági elnökét
a krakkói Zbigniew Herbert Gimnázium
névadó ünnepségén ismertem meg.
Évekkel később
tekintetét magamon érezve
fordítottam magyarra levelét,
amelyet a Budapestről Balatonboglárra száműzött
Teleki-szobor avatóünnepségére írt 2004 tavaszán.
Benne a barátság
zsarnoksággal szemben dacoló magyar hőseiről
Mickiewicz szavaival emlékezett meg:

„Ha elfeledem őket, Te, Isten a mennyben,
Felejts el engemet."
A költő intelme
szmolenszki halottaink emléke iránt
is kötelez bennünket.

Barátságunk törvényesített napja
első díszvacsoráján
nyílt lehetőségem a lengyel köztársasági
elnöknek és feleségének átadni
a címében beszédes könyvet:
„Mindvégig veletek voltunk"
Lengyelek a magyar szabadságharcban.
„Mindvégig veletek voltunk…":
a lengyel légió parancsnoka
búcsúzott e szavakkal a magyar nemzettől
1849 augusztusában.
A kimondott szó
mint teremtő erő
része a világmindenségnek,
ahol a múltat, a jelent, a jövőt
eggyé szegecselik a csillagok.
Fényükben visszhangozhat
az időtlen bizonyosság:
„Mindvégig veletek…"

SZÁMJEGYEKBŐL ÖSSZEÁLLÍTOTT TÖRTÉNET

Hogyan álmodozhatna Varsó, ha éjszakánként öt éve csak felkeléssel álmodik? Amely végül 1944. augusztus 1-jén délután tör ki.
A folyón túli városrészben rohamra készülő 678. szakasz támadási parancsát még aznap visszavonják. Az osztagnak alig van fegyvere, és sokszoros túlerőben az elfoglalandó kaszárnya védői.
Néhány nap múlva kiderül, hogy a tétlenség a legveszedelmesebb: apránként jobban leteríti a csapatot, mint a golyózápor.
A parancsnok úgy véli, hogy ez ellen leghatásosabb, ha embereivel verset írat. Ki-ki használjon új fedőnevet, hogy a zsűrit ne lehessen részrehajlással vádolni.
A szellemi akcióra szinte mindenki önként jelentkezik. Talán a kiírt pályadíjak miatt.
Ultor 693, az első helyezett egy aranyozott Steyr M1912 félautomata pisztolyt kap. Nyolclövetűt.
A második helyezett, Den 693 jutalma egy Mauser C96-os öntöltő pisztoly. Tízlövetű.
Eugen 849 öt darab kézigránátot tűzhet a derékszíjába.
Ultor… és Den… kamaszos lelkesedéssel fogadkoznak, hogy ketten együtt tizennyolc ellenséges katonával végeznek. Eugen… a legkisebb fiúként azt bizonygatja, hogy egymaga öt dobással tizennyolcnál is többet küld a másvilágra. És ez nem mese, mint a „Hetet egy csapásra”…
Tíz nap múlva parancsot kapnak, hogy keljenek át a folyón, amelyen túl lángokban áll a magára hagyott mártír város…
A rangjelzés nélküli Charon segíti be őket a rohamcsónakba. Feltűnés nélkül. Csöndben.
Mire elérik a folyó közepét jelző bóját, megtébolyodnak a nappal farkasvakon hunyorgó fényszórók és az időnként hűs levegőért kapkodó golyószórók, ködvetők, gyorstüzelő ágyúk, villámgéppuskák…

A vulkánkitörésektől perzselt vízben elmerül a teliholdtól tüdőlövéses ég is…

Versért kapott jutalmának senki se vehette hasznát.

A HŰSÉG ARANYSZÁLAI

Talán harminc éve láttam egy dokumentumfilmet első világháborús özvegyasszonyokról. Nem tudom, mikor készült és ki rendezte. Azóta őrzöm magamban, és gyakran lepergetem azt a kockasort, amely mintha gyermekkorom mesebeli öreganyókáját keltette volna életre. Akitől nem kell félni. Pedig én féltem tőle. Aki jóságával kerít hatalmába, varázsol el, hogy három életet adva megállhassuk a helyünket, elvégezhessük a ránk mért feladatot, és róla számot adhassunk. A filmbeli kilencvenéves asszony rendíthetetlen hűségével kerített hatalmába… Hűségével, amelyet behálóznak és elkápráztatnak a szeretet és a szerelem aranyszálai. Hűség és szeretet. Emiatt lett a példaképem ő, akinek nem három, hanem csak egyetlen élet adatott, s azt is megosztotta azzal az emberrel, az *emberével,* akit megfosztottak a mesék fogadkozásaiban és a harcmezőn csak a halállal együtt emlegetett egy élettől… Emiatt az önfeláldozó hűség miatt lehetne mindnyájunk példaképe ez a dokumentumfilmbeli, örökké gyászruhát viselő öregasszony. Aki előtt hadseregek vonulhatnának el tisztelegve… vissza az életbe. Őérte is.

Az uráról beszélt elgondolkodva, bólogatva, anélkül, hogy egyszer is a kamerába nézett volna. Ügyet se vetett ránk. Úgy beszélt, mintha vele beszélgetett volna… Övele. Aki huszonegy évesen halt hősi halált Bukovinában. Azóta gyászolja. Több mint hetven éve. „Ma is elgyalogolnék oda, arra a helyre, ahol elhantolták. Vinnék egy

zsákot, hogy a hátamra vetve hazahozhassam a csontjait. Hogy eltemethessem. Hogy vele lehessek."

Sokszor elképzeltem, ahogy görnyedt sötét árnya fiatalosan átkel a Tiszán, átvág az Alföldön, át a Lápos-hegységen és a Radnai-havasokon, hogy elérje a bűvös Bukovinát, és rátaláljon az egyszer volt, hol nem volt, de azóta biztosan elboronált katonatemetőre. Félő, hogy hét határon át visszafelé jövet még a legújabb kori történelem láthatatlan terhét is púpként a hátán kellene cipelnie.

A vetítőterem kivilágosodására eltűnik fekete árnyalakja. Csak a léptei nyomán vérhólyagos térképet látni… Hogy pár pillanat múlva azt is felitassa a vászon.

Hazatérve képzeletbeli otthonomba, egyszeriben ott látom az ovális keretbe illesztett családi fotográfián négy gyermek édesanyjaként… a faragott karfás székben ülve, magabiztosan, büszke tekintettel és kontyba tekert hajfonattal, amely megőszültségében mintha valami nagy titkot őrizne. Mellette szálfatermetű, kifent bajuszú, fénylő szemű férfi áll, nyakánál begombolt fehér ingben, fekete posztókabátban. Előttük a fotómasinába csodálkozva bámuló gyerekek: Orsi, Misi, Anna, Réka…

De ez már mintha egy másik dokumentumfilm kellékfényképe volna.

LÁZASAN

Félek hideglelős álmaimtól.
Nyirkos felhőfoszlány tapad a forró teliholdra.
Amit mondok, riadt dadogás csak:
érthetetlen attól, aki volnék, és aki voltam.

*

Morajlás présekben el-elnyúltan…
Megfeszített mozdulatokkal ki talpon marad itt,
a pengeéles hullámok fölött
meghallhatja a lélegzet szétroncsolt dallamait.

*

A börtönkonyha lángüstjeiben
ökörfejek keringnek, szarvuktól örvénylik a gőz,
mely az én rabarcomba csapódik,
szétmázolva rajt az életfogytiglan tartós időt.

*

Csak e végtelen szalag megállna,
mely hol kivet, hol kéretlen is magával ragad.
A tettetett élet s a tetszhalál
nem menedék, ha csapdamód csak haladékot ad.

UTÓSZÓKÉNT

vallomás a teremtő csöndről

Misi fiam barátjáról tudom, hogy érettségi táján egy Szabó Lőrinc-vers változtatta meg, emelte ki előírásosan lázadó, hosszú hajú társai közül, s tette azzá, aki ma: diákjai által tisztelt tanárrá, ötgyermekes családapává, zeneszerető emberré – házépítővé, akire minden körülmények között számítani lehet. Mellőlem ugyan hiányzott az apa, de (Sztálin halálának évében!) pártfogóimul szegődtek Rákosi Viktor *Hős fiúk* című regényének gyerekhonvédei, akikre számíthattam – atyai vezérükkel, Bem József tábornokkal együtt. Talán az őt ábrázoló könyvbéli illusztráció miatt figyeltem fel rá, merthogy civil ruhában, lovaglóostorral csépelte az ellenséget. Vagyis voltaképpen fegyvertelen volt. És győzött...

Akkor fogalmazódhatott meg bennem tétova életcélként: fegyvertelenül győzni! Ehhez kellő lelkierő, bátorság szükséges, és... jókedv. Ezt, a lelkem mind nagyobb terét kitöltő olvasmányélményt izzította fel bennem 1956 őszének szeretetélménye. Azt az országos közösségvállalást már akkor, a tankok dübörgésében hirtelen felnőtté váló kamaszként is ösztönösen költészetnek éreztem. Az 1956-os magyar nép költészetének. Költészetnek, amelyet nem lehet kivégezni, bebörtönözni, megrettenteni. Ez lüktetett bennem tíz éven át, mielőtt 1966 novemberében első versemet megírtam. Az irodalom így ötvöződött bennem a históriával; nem, nem a történelmi emlékezettel, hanem a folyamatos történelemben létezéssel. Ebből következik, hogy a történelem általam megismert hősei áttetszettek, áttetszenek közeli és távoli ismerőseimen, s olykor az ismeretleneken is, akik tartásukkal, időben kimondott szavukkal, mondatukkal, tettükkel vagy cselekvésszerű gesztusukkal rászolgáltak. Minden ember kerül olyan helyzetbe, amelyben elmulasztja azt tenni, amit a legelemibb módon illene megtennie. A megkésve tudatosodó mulasztás megszűnik mulasztás lenni a másikunk

időben is helyénvaló cselekedete által, amelynek mi csak pironkodó tanúi vagyunk. Nincs mentség! A restelkedés gyógyítható fekélye így is, úgy is foltot hagy a lelkünkben.

A helyzetből fakadóan időben cselekvő ember történelmi tablóba illeszthető hősként él az emlékezetemben: oly elevenen, hogy akár fél évszázad múltán is szeretnék társául szegődni. Éppen ennyi ideje, vagyis ötven éve, hogy a Múzeum körúti gyorsétterem-féleségben vacsoráztam. Tőlem néhány méterre egy fiatal pár ült. Rokonszenves, jóvágású férfi és hozzá illőn gyönyörű szőke hölgy. Toprongyos alak lépett az étkezdébe. Tanácstalanul ácsorgott, s tétován tett befelé néhány lépést. Máris előtte termett a büfésnő, hogy határozott hangon kitessékelje. Mire felállt a fiatalember, és azzal a tőmondattal, hogy „Az úr a vendégem!", asztalához ültette a koldust, aki így társa lett a legemberibb módon mosolygó, tüneményesen szép nőnek is. Egyszerre bibliai példabeszéd és modern poéma íródott előttem, amelynek én csak szemlélője voltam, mert haboztam, gyávának bizonyultam hőse lenni.

E megrendítő látvány pillanatában azt a jelenetet is átéltem, amikor az októberi harcok idején a közeli Rákóczi úton végigdübörgő tankok géppuskáinak golyózápora elől egy fiatal pár a közeli telefonfülkébe rohant. Mintha életüket akarnák tantuszként a mennyország perselyébe dobni... A lány lobogó szőke haja egy pillanatra arannyal satírozta be a kicsapódó ajtó üvegét. A fülke egy perc múlva a fiú és a lány égboltnak támasztott koporsója lett, amelynek talapzatából piros szalagok bomlottak ki a járdára.

A verset a megrendülés diktálja. Ennek forrása akár a jókedv is lehet. Fegyvertelenül győzni csak jókedvűen lehet. Alapvetően kedélyes ember vagyok, s fiatalabb koromban – ha nekiduráltam magam – többnyire a társaság középpontjában lubickoltam. Ebbe bele lehetett fáradni. S nincs fárasztóbb a mesterkéltségnél, a kényszeredettség palástolásánál. Ilyenkor feltámad bennem az a képesség – nyilván minden ember rendelkezik vele –, hogy kívülről figyeljem a világot s benne magamat.

Önmagam kívülről figyelése egyszerre riasztó és vonzó. És többnyire hasznos. Képtelen vagyok például veszekedni, mert a harmadik mondat leleplezi indulatom szánalmasságát, lelki tunyaságomat, kíméletlenebbül fogalmazva: hajlamomat az alattomosságra... A veszekedést az alattomosság áramütései indukálják. Pedig milyen egyszerű a megoldás. Egy szédítően mély lélegzettel..., s alján a megcsillanó imatöredékkel olykor a drámainak ígérkező helyzetet is könnyedén meg tudja oldani az ember. Vagyis egy hiteles lélegzetvétel is lehet költészet.

Életem első könyvként megjelent irodalmi műve fordítás: Edward Stachura *Szekercelárma* című regénye. Amely úgymond az élet legköznapibb teremtő alkotóelemeiről, dolgairól szól: a szerelemről és a munkáról. Könnyen ment a lengyel szöveg magyar újrateremtése. Azonosulni tudtam hőseivel és lélegzetvételként természetes üzeneteivel, eszméivel. A szerelemben és a munkában nincsen megalkuvás. A félszerelem nem szerelem, csak öncsalás, önbecsapás, a félmunka nem munka, hanem a másikunk becsapása. A házasság a legfelelősségteljesebb műalkotás, amely mindennapi odafigyelést igényel. Illyés Gyula *Egy mondat a zsarnokságról* című történelmi ráolvasójának legszebb sora: „mikor jössz haza, kedves". Az oltalmat jelentő féltésnek és a szeretetnek ez az ikerérzelme vezesse és kísérje a két embert élete végéig.

Kivételes szerencsém, bár küzdöttem is érte, hogy mindig azt tehettem, az volt a munkám, amit szerettem. Az, hogy történelem- és lengyelszakon végeztem, még nem avatott történésszé. Végül az lettem. És ezt nem kis mértékben a költészetnek köszönhetem. A nyelvi eszköztár, amelynek az írás és a fordítás révén apránként a birtokába jutottam, valamint az emberi beleélő-képesség, az érzelmi azonosulás, az empátia tett történésszé. Az 1848–49-es magyar szabadságharcban részt vett lengyelek életrajzi lexikonának harminc éven át tartó összeállítása mindezt sokszorosan hitelesíthette bennem. Háromezer-négyszáztizenöt személyt keltettem életre, kit egy, kit százegy mondatban. A tizenkilenc levéltárban végzett kutatás során, több száz emlékirat és

monográfia elolvasása révén talált adatok sajátos szellemi kirakós játékot tettek lehetővé. Egy-egy közlegény vagy altiszt sorsa nemegyszer izgalmasabbnak bizonyult, mint valamely ismertebb törzstiszt életpályájának összeillesztése. A teremtés e formája hosszú távon narkózisos szenvedélyt vált ki az emberből, aki egyszer csak úgy érzi, hogy poémát ír a csönd végtelen szállítószalagjára. Ennek szinte erőszakkal kellett véget vetnem, hogy a szabadversként hömpölygő lexikont ki tudjam adni, s ne várjak még éveken át újabb és újabb hősök talpra szökkenésére, akikbe lelket kell öntenem…

A vers a lélek hajszálrepedéseinek soha meg nem ismétlődő szövevénye. Kiváltója a megrendülés és az örökkévalóság rokon értelmű fogalma: a csönd. Verset egy pillanatig tartó csönd is teremthet. Stockholmból Bukarestbe hazatartó barátom fél órára nézett be hozzám valamikor a nyolcvanas évek elejének Budapestjén. Rövid sorsismertetést tartott, mi vár Erdély magyarságára, s hosszú távon ránk is. Távozása után öt perc alatt megszületett eddig legnagyobb visszhangot kiváltó versem: a *Beolvasztás,* amelynek plakátra írt szavait szlovákiai magyar tanárok sorfala emelte tiltakozásul a magasba Komáromban – valamikor az ezredfordulón… 1966-ban véglegesen papírra vetettnek hitt *egy szerelemhez* című versemet pedig mintha örökké írnám…

Kovács István

BETŰRENDES CÍMMUTATÓ

A be nem telt idő 436
Ablakba tett önarckép – decemberben 202
A búcsúzás kétségei 373
A csönd ideje 86
Ádám első földi napja 159
A félelem 1 2 3 4 5 képe 142
A félelem bátorsága 129
A fél szomszédvár közelképei 276
A fény százada 400
A festett falu 275
A gyermekkor tündöklete 140
Ágyúöntők földje 48
A halál ajkain 59
A hal jelképe 178
(A hegy platánra zúdult...) 199
A *Hermelines hölgy* 261
A hóhér magányossága 428
A hűség aranyszálai 446
A IV. c. balladája 366
A jelen idő kísértete 434
A kapcsos könyv régi és új lapjai 300
A Keresztek dombja Litvániában 279
Aki a mennyországot festi 328
A közel és a távol 141
A krónikás karácsonya 70
A „lágyság útja" 422
A légió 37
A lélek vízjelei 416
Alkonyodik 29
Álmatlanság 137
Álom a költészetről 73

A magány megosztott titkának krónikája 246
Amíg a hó elolvad 22
A Monte Cassino-i kolostornál 280
A nagy háború utolsó napja Cattaróban 352
A nagyvakáció 112
A narancs krónikája 90
Anyám 12
Anyám utolsó húsvétja 200
A pince fényképei és képeslapjai 144
A porondmesterből lepke lesz 426
Apró betűkkel írt sorok 163
Arborétum 128
A síró maszk 66
Aszály 24
A szelíd herceg szobra 188
A sziklagörgetés alól felmentett Sziszifusz 204
A színekről és az éhségről két tételben 206
A szonáták festője 329
Át-átváltozások 250
A tér töredékei 232
augusztusi bódulat délibábja a verssorok rendjének
bármely változatában 423
Avar-induló 38
A végcél meséje 182
A vers születése 164
A vérző tenyér és önnön lelkiállapotának leírása
a sírt őrző római katona naplójában 430
Az égő semmi 298
Az én terülj-terülj-asztalkám... 146
Az idő csapdájában írt vers Bohdan Zadura hatvanötödik
születésnapjára 376
Az idő súlya 47
Az idő torkában 307

Az ismeretlen ember 205
Az ismeretlen katonák 89
Az út 9
Az utolsó önarckép 332

Balassi emléktáblája a Szent Anna utcában 260
Balatoni vihar 363
Bánatidő 394
Bécs 56
Beolvasztás 105
Betegágyból 62
Bezártság 220
Búcsú a kátránypapír tetős háztól 272
Budapest 41
(Budapest, 1945. augusztus 19.) 473
Bukovina 346

Csángók 54
Cziffra György 386

Decemberi hangulat, 2009 384
Dsida Jenőnek 162

Ébredés 181
Egyedül 15
Egy naplófejezet kivonata 216
Egy pinceszerre 208
Egy szabvánnyá lett hírre 238
Egy szerelemhez 19
Egy szót se! 297
Éjszaka 75
Ellenőrzőkönyvecske 360
Elment egy hajléktalan 399

Első két fényképem 356
Emlékek bolhapiaca 186
Emlékünnepség 264
Énekóratöredékek 156
Éppen most 345
Érces fényözön 350
Eretnek-újév 58
Erőegyensúly 64
Éveim fordulója 222
Évszakváltozások 26
Ezerkilencszázötvenhat 388

Faliszőnyeg-történet a Wawelen túl 253
Felhőfejes a múlt időből 390
Feltámadás 30
Félúton 418
Fényképek a hegyeken túlról 189
Festő barátom és Panna meg a szamarak 378
(Formálja...) 133
Freskó a csetneki templomban 102

Godot 84
Gömbvillám 131
Görgei 211
Gyermekhang az éjszakában 362

Haikuk 312
Hajnali idill, 1994 270
Harcmodor 158
Havon forgó ég 28
Helikopterek 130
Hóhegy 409
Homokpad 244

Horoszkóp 179
Hősi halált halt 11
Időzavar 108

Ikon 431

Jánossal azon az őszön 412
Január 74
Jel 172

Kártyakirályság 154
Katonák 13
Katyń fekete könyve 212
(...-kérdés) 138
Kései álom egy barátságról 243
Két kép 10
Kéz 225
Kézmozdulat a szürkületben 302
Kibetűzhető szavak R. M. exhumált verséből 123
Kierkegaard artistái 118
Kinyíló ejtőernyők 16
Kobzos Kiss Tamás *Geographiai szótár*a 335
Kolozsvári Krisztus 46
Kopjafák 51
Koromszakadtáig 210
Kultuszévek 93

Láttam 209
Lázasan 448
Láz-mondóka 63
Léghajó-találkozó Krosno felett 2002 májusában 258
Lehetőség 432
Lengyel városok – magyar szemmel 254

Levélféle Jankovics Marcellnak 326
Levélpapír 67
Levél Utassy Józsefnek 342

Magyarkút 17
Megérhetetlen 76
Mennybemenetel 60
Mesebeli kert a nyár derekán 420
Meztelenül 21
„Mindvégig veletek..." 441
Montaigne toronyszobájában 5

Nagymama 359
Napkorszak 175
Naplóírás 310
Norwid 122
Nyár 148

Olvasótábor-emlékeztető 338
(Oly naprendszerben...) 14

Ő 236
Öncsendéletrajz 382
Önfeladás 184
Ördöglakat 96
Őrségben 20
Orsika levélrajza alá 241
Őrzöm a szempillák szálló v betűjét 18
Összegzés 191
Őszi ágak 25

Padlás 94
(Paradicsomi/kör-...) 190

Párhuzamos vers és kívánság 234
Párizs, ezerkilencszázhetvenegy 174
Példamondat 427
Petőfi 45
Petőfi- 44
Próbatétel 406

Réka cukkinit cipel 380
Robespierre 39
Romvárosok csönd-elégiája 354
Rózsák színeváltozása 80

Segesvári éjszaka 34
Shakespeare a Corvin közben 383
Siralomházban 215
Sirató 151
Sírvers Krzysztof Kamil Baczyńskinak 43
Sors 230
Sted 125
Suvadás 226

Szalárdy János siralmas magyar krónikájának kulcsszavai 157
Szalonszínek és -állatok 82
Számjegyekből összeállított történet 444
Széki ének 50
Szél a fúj 153
Szenteste, 1970 55
Szent Iván éje az útmentéről 274
Szent János-katedrális, 1944 40
Szerelmes vers 65
Szinopszis 99
Szitakötő 323
Szmog 61

Szobor-triptichon Szervátiusz Tibor műtermében 166
Szöknek a felhők 132

Talány 348
Tamási Áron 52
Tárgymutató 214
Tavasz 23
Tavaszi kaleidoszkóp 196
Távlatok 296
Telehold 124
Temetheted-e 31
Tengerész 68
Térelválasztás 152
Teremtés 23
Térkép 87
Terméskövek avagy a teremtés kövei 424
Thorvaldsen szobra 282
Töprengés egy beszélgetés után 242
Töredék 278
Töredék az árvaságról 435
Töredékek 180
Történelem 98
Törzslapok 347
Tóth Menyhért utolsó festménye alá 233
Tó – verőfényben 176
Tó – vert fényben 195
Tükröződés 235
Tűnődés 224
Tűzijáték 219

Utazás I. 100
Utazás II. 106
Utazás III. 110

Utazás IV. 114
Utazás V. 116
Utóhang egy prózafordításhoz 88
Utolsó (VI.) utazás 120
Úton-úttalanság 185

Ünnep 42
Üvöltés 150

Valaki születésnapjára emlékezve 340
Vallomás 160
Vaskönnyek 32
Végakarat 92
Végtére 294
Végül 240
Verses biztatás a krakkói japán művészeti
és műszaki központ előzetes megtekintésére 268
Véset egy bábeli óvóhelyen 173
Világos, 1849 36
Virrasztás egy altemplomban 281
Vizek, vonalak emlékműve 78

Zöld metszet – kék háttérben 177

TARTALOM

Montaigne toronyszobájában 5

HAVON FORGÓ ÉG *(1973)*

Az út 9

Katonák

Két kép 10
Hősi halált halt 11
Anyám 12
Katonák 13
(Oly naprendszerben...) 14

Kinyíló ejtőernyők

Egyedül 15
Kinyíló ejtőernyők 16
Magyarkút 17
Őrzöm a szempillák szálló v betűjét 18
Egy szerelemhez 19
Őrségben 20
Meztelenül 21
Amíg a hó elolvad 22

Havon forgó ég

Teremtés 23
Tavasz 23
Aszály 24
Őszi ágak 25
Évszakváltozások 26
Havon forgó ég 28
Alkonyodik 29
Feltámadás 30

Vaskönnyek

Temetheted-e 31
Vaskönnyek 32
Segesvári éjszaka 34
Világos, 1849 36
A légió 37
Avar-induló 38
Robespierre 39
Szent János-katedrális, 1944 40
Budapest 41
Ünnep 42
Sírvers Krzysztof Kamil Baczyńskinak 43
Petőfi- 44
Petőfi 45
Kolozsvári Krisztus 46
Az idő súlya 47
Ágyúöntők földje 48
Széki ének 50
Kopjafák 51
Tamási Áron 52
Csángók 54

Idegenben

Szenteste, 1970 55
Bécs 56
Eretnek-újév 58
A halál ajkain 59
Mennybemenetel 60
Szmog 61
Betegágyból 62
Láz-mondóka 63
Erőegyensúly 64
Szerelmes vers 65
A síró maszk 66
Levélpapír 67
Tengerész 68
A krónikás karácsonya 70

ÖRDÖGLAKAT *(1982)*

Álom a költészetről 73

Vizek, vonalak

Január 74
Éjszaka 75
Megérhetetlen 76
Vizek, vonalak emlékműve 78
Rózsák színeváltozása 80
Szalonszínek és -állatok 82
Godot 84
A csönd ideje 86

Ördöglakat

Térkép 87
Utóhang egy prózafordításhoz 88
Az ismeretlen katonák 89
A narancs krónikája 90
Végakarat 92
Kultuszévek 93
Padlás 94
Ördöglakat 96
Történelem 98
Szinopszis 99

Utazás

Utazás I. 100
Freskó a csetneki templomban 102
Beolvasztás 105
Utazás II. 106
Időzavar 108
Utazás III. 110
A nagyvakáció 112
Utazás IV. 114
Utazás V. 116
Kierkegaard artistái 118
Utolsó (VI.) utazás 120

A csönd fokozása

Norwid 122
Kibetűzhető szavak R. M. exhumált verséből 123
Telehold 124
Sted 125

***

Arborétum 128
A félelem bátorsága 129
Helikopterek 130
Gömbvillám 131
Szöknek a felhők 132
(Formálja...) 133

VÉSET *(1985)*

I.

Álmatlanság 137
(...-kérdés) 138
A gyermekkor tündöklete 140
A közel és a távol 141
A félelem 1 2 3 4 5 képe 142
A pince fényképei és képeslapjai 144
Az én terülj-terülj-asztalkám... 146
Nyár 148
Üvöltés 150
Sirató 151
Térelválasztás 152
Szél a fúj 153

II.

Kártyakirályság 154
Énekóratöredékek 156
Szalárdy János siralmas magyar krónikájának kulcsszavai 157
Harcmodor 158

Ádám első földi napja 159
Vallomás 160
Dsida Jenőnek 162
Apró betűkkel írt sorok 163
A vers születése 164
Szobor-triptichon Szervátiusz Tibor műtermében 166
Jel 172
Véset egy bábeli óvóhelyen 173
Párizs, ezerkilencszázhetvenegy 174
Napkorszak 175
Tó – verőfényben 176
Zöld metszet – kék háttérben 177
A hal jelképe 178
Horoszkóp 179
Töredékek 180

III.

Ébredés 181
A végcél meséje 182
Önfeladás 184
Úton-úttalanság 185
Emlékek bolhapiaca 186
A szelíd herceg szobra 188
Fényképek a hegyeken túlról 189
(Paradicsomi/kör-...) 190
Összegzés 191

A TÉR TÖREDÉKEI *(1995)*

Tó – vert fényben 195
Tavaszi kaleidoszkóp 196
(A hegy platánra zúdult...) 199
Anyám utolsó húsvétja 200
Ablakba tett önarckép – decemberben 202
A sziklagörgetés alól felmentett Sziszifusz 204
Az ismeretlen ember 205
A színekről és az éhségről két tételben 206
Egy pinceszerre 208
Láttam 209
Koromszakadtáig 210
Görgei 211
Katyń fekete könyve 212
Tárgymutató 214
Siralomházban 215
Egy naplófejezet kivonata 216
Tűzijáték 219
Bezártság 220
Éveim fordulója 222
Tűnődés 224
Kéz 225
Suvadás 226
Sors 230
A tér töredékei 232
Tóth Menyhért utolsó festménye alá 233
Párhuzamos vers és kívánság 234
Tükröződés 235
Ő 236
Egy szabvánnyá lett hírre 238
Végül 240
Orsika levélrajza alá 241

Töprengés egy beszélgetés után 242
Kései álom egy barátságról 243
Homokpad 244
A magány megosztott titkának krónikája 246
Át-átváltozások 250

KÉZMOZDULAT A SZÜRKÜLETBEN *(2004)*

Krakkói versek

Faliszőnyeg-történet a Wawelen túl 253
Lengyel városok – magyar szemmel 254
Léghajó-találkozó Krosno felett 2002 májusában 258
Balassi emléktáblája a Szent Anna utcában 260
A *Hermelines hölgy* 261
Emlékünnepség 264
Verses biztatás a krakkói japán művészeti
és műszaki központ előzetes megtekintésére 268
Hajnali idill, 1994 270
Búcsú a kátránypapír tetős háztól 272

Virrasztás egy altemplomban

Szent Iván éje az útmentéről 274
A festett falu 275
A fél szomszédvár közelképei 276
Töredék 278
A Keresztek dombja Litvániában 279
A Monte Cassino-i kolostornál 280
Virrasztás egy altemplomban 281

Thorvaldsen szobra

Thorvaldsen szobra 282

Kézmozdulat a szürkületben

Végtére 294
Távlatok 296
Egy szót se! 297
Az égő semmi 298
A kapcsos könyv régi és új lapjai 300
Kézmozdulat a szürkületben 302
Az idő torkában 307
Naplóírás 310

Haikuk

Haikuk 312

Utolsó önarckép

Szitakötő 323
Levélféle Jankovics Marcellnak 326
Aki a mennyországot festi 328
A szonáták festője 329
Az utolsó önarckép 332

AZ IDŐ TORKÁBAN *(2007)*

Kobzos Kiss Tamás *Geographiai szótára* 335
Olvasótábor-emlékeztető 338
Valaki születésnapjára emlékezve 340
Levél Utassy Józsefnek 342

SHAKESPEARE A CORVIN KÖZBEN *(2018)*

Érces fényözön

Éppen most 345
Bukovina 346
Törzslapok 347
Talány 348
Érces fényözön 350
A nagy háború utolsó napja Cattaróban 352
Romvárosok csönd-elégiája 354

Hangok és nevek

Első két fényképem 356
Nagymama 359
Ellenőrzőkönyvecske 360
Gyermekhang az éjszakában 362
Balatoni vihar 363
A IV. c. balladája 366
A búcsúzás kétségei 373
Az idő csapdájában írt vers Bohdan Zadura
hatvanötödik születésnapjára 376
Festő barátom és Panna meg a szamarak 378
Réka cukkinit cipel 380

Shakespeare a Corvin közben

Öncsendéletrajz 382
Shakespeare a Corvin közben 383
Decemberi hangulat, 2009 384
Cziffra György 386
Ezerkilencszázötvenhat 388
Felhőfejes a múlt időből 390
Bánatidő 394
Elment egy hajléktalan 399
A fény százada 400

A lélek vízjelei

Próbatétel 406
Hóhegy 409
Jánossal azon az őszön 412
A lélek vízjelei 416
Félúton 418

Mesebeli kert

Mesebeli kert a nyár derekán 420
A „lágyság útja" 422
augusztusi bódulat délibábja a verssorok rendjének bármely változatában 423
Terméskövek avagy a teremtés kövei 424
A porondmesterből lepke lesz 426

Virrasztás

Példamondat 427
A hóhér magányossága 428
A vérző tenyér és önnön lelkiállapotának leírása
a sírt őrző római katona naplójában 430
Ikon 431
Lehetőség 432
A jelen idő kísértete 434
Töredék az árvaságról 435

Testamentum

A be nem telt idő 436

ÚJ VERSEK *(2018–2020)*

„Mindvégig veletek…" 441
Számjegyekből összeállított történet 444
A hűség aranyszálai 446
Lázasan 448

Utószóként 449

Betűrendes címmutató 453

OSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

KOVÁCS ISTVÁN
(BUDAPEST, 1945. AUGUSZTUS 19.)

DÍJAI

A lengyel Irodalmi Alap Fordítói Nagydíja (1986)
József Attila-díj (1994)
Kortárs-díj (1996)
Déry Tibor-díj (1999)
Krakkó díszpolgára (2003)
Bethlen Gábor-díj (2009)
Magyar Köztársaság Babérkoszorúja díj (2011)
A Magyar Érdemrend középkeresztje (2012)
Széchenyi-díj (2019)

VERSESKÖNYVEI

Havon forgó ég, Kozmosz, 1973
Ördöglakat, Szépirodalmi, 1982
Véset, Szépirodalmi, 1985
A tér töredékei, válogatott és új versek, KÉZirat, 1995
Kézmozdulat a szürkületben, Magyar Napló, 2004
Az idő torkában, válogatott és új versek, Magyar Napló, 2007
Shakespeare a Corvin közben, Magyar Napló, 2018

A RÁDIUSZ KÖNYVEK SOROZATÁNAK EDDIG MEGJELENT KÖTETEI

1.
LÁSZLÓFFY ALADÁR: A VÉGTELEN KÉSZENLÉT
Kötetben először közreadott versek (2019)

2.
CSEKE PÉTER: AZ EMLÉKEZET FELTÁMASZTÁSA
Válogatott és újabb tanulmányok (2019)

3.
GION NÁNDOR: EZEN AZ OLDALON
Novellafüzérek, regények (2019)

4.
LÁSZLÓFFY CSABA: VASÁRNAPI PSZICHOANALÍZIS
Válogatott versek (2019)

5.
BABOSI LÁSZLÓ: KÖLTŐ A DIKTATÚRÁBAN
Ratkó József pályaképe (2019)

6.
PÁSKÁNDI GÉZA: AZ INTELLEKTUS MÉLTÓSÁGA
Válogatott esszék (2019)

7.
BEKE MIHÁLY ANDRÁS: „NINCSEN SZÁMODRA HELY"
Válogatott esszék (2020)

8.
VÁRI FÁBIÁN LÁSZLÓ: KOPONYÁMBAN GYERTYA
100 vers (1969–2019)

9.
KENÉZ FERENC: A VISSZAÍRT BETŰ
Válogatott versek (1972–2018)

10.
LÁSZLÓFFY ALADÁR: HOMOK SAPIENS
Kötetben először közreadott esszék (2020)

11.
KOVÁCS ISTVÁN: A LÉT VONALKÓD-FÉNYEI
Egybegyűjtött versek (2020)

A Magyar Napló Kiadó
az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók
és Könyvterjesztők Egyesülésének,
valamint az 1999-ben alapított
Könyves Szövetségnek tagja
www.konyves-szovetseg.hu

Kiadja az Írott Szó Alapítvány
és a Magyar Napló Kiadó Kft.
1062 Budapest, Bajza u. 18.
www.magyarnaplo.hu
Felelős kiadó a Kft. ügyvezetője
Felelős szerkesztő Zsiga Kristóf
Tördelőszerkesztő Bornemissza Ádám
Készült a Pannónia Nyomdában, Budapesten

1213/21

RK

KOVÁCS ISTVÁN • A LÉT VONALKÓD-FÉNYEI

11